

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**EBEVEYNLERİ BOŞANMIŞ LİSE ÖĞRENCİLERİNİN DUYGU DÜZENLEME
YÖNTEMLERİ İLE OKUL DAVRANIŞ PROBLEMLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ: BARTIN VE ZONGULDAK İLLERİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Beren BAYRAK

Psikoloji Anabilim Dalı

Psikoloji Programı

NİSAN, 2023

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**EBEVEYNLERİ BOŞANMIŞ LİSE ÖĞRENCİLERİNİN DUYGU DÜZENLEME
YÖNTEMLERİ İLE OKUL DAVRANIŞ PROBLEMLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ: BARTIN VE ZONGULDAK İLLERİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Beren BAYRAK
(Y1812.273002)

Psikoloji Anabilim Dalı

Psikoloji Programı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Beyza Naz DENİZ

NİSAN, 2023

ONAY FORMU

ONUR SÖZÜ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Ebeveynleri Boşanmış Lise Öğrencilerinin Duygu Düzenleme Yöntemleri İle Okul Davranış Problemlerinin İncelenmesi: Bartın Ve Zonguldak İlleri Örneği” adlı çalışmanın araştırma safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim. (10.04.2023)

Beren BAYRAK

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasında; Ebeveynleri Boşanmış Lise Öğrencilerinin Duygu Düzenleme Yöntemleri ile Okul Davranış Problemleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu amaçla öncelikle aile, boşanma, ergenlik dönemi ile ilgili temel kavramların çerçevesi belirlenmiştir. Devam eden bölümlerde duygu düzenleme ve davranış problemlerinden bahsedilerek tez çalışmasının kavramsal çerçevesi oluşturulmuştur.

Öncelikle tez konusunu seçerken istek ve ilgi alanımı göz önünde bulundurup, benden her türlü yardımı ve desteğini esirgemeyen, Dr. Öğretim Üyesi Kahraman GÜLER'e ; benimle yoğun bir çalışma temposuyla ilgilenen değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Aygöl KAKIRMAN MOROĞLU'na, bilgi ve deneyimlerinden yararlandığım ve zaman gözetmeksizin geri bildirimlerini anında paylaşan, samimiyetiyle gülümseten Dr. Öğretim Üyesi Beyza Naz DENİZ'e özel olarak teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Tüm eğitim hayatım boyunca desteklerini her zaman yanımda hissettiğim anneme, babama ve kız kardeşime en içten dileklerimle teşekkürlerimi sunarım.

Kendisiyle oyun oynayacağımız en tatlı zamanlarda, anneanne ve dedesiyle vakit geçiren, tez çalışmam için yoğun tempo dönemimde bana izin veren kızıma teşekkür ederim.

Desteğini Esirgemeyen Aileme ve

Kızıma...

Nisan,2023

Beren BAYRAK

EBEVEYNLERİ BOŞANMIŞ LİSE ÖĞRENCİLERİNİN DUYGU DÜZENLEME YÖNTEMLERİ İLE OKUL DAVRANIŞ PROBLEMLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ: BARTIN VE ZONGULDAK İLLERİ ÖRNEĞİ

ÖZET

Aile, hem birey hem de toplum için hayati derecede önemli işlevleri yerine getirir. Ailenin bu öneminden dolayı aile kavramı bireyler, toplumlar ve devletler için değerlidir. Son yıllarda boşanma oranlarının giderek arttığı ve bu olumsuz durumun ailenin yapısını ve işlevini bozduğu bilinmektedir. Ailede boşanmadan öncelikli etkilenen gruplar çocuklar ve ergenlerdir. Bu araştırmada ebeveynleri boşanmış ergenlik dönemindeki bireylerin yaşadıkları bu olumsuz olay ardından onlarda görülen duygu düzenleme yöntemleri ile davranış problemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi hedeflenmiştir. Araştırmada ayrıca cinsiyet, sınıf düzeyi, kardeş durumu, ebeveyn eğitim düzeyi, algılanan gelir düzeyi, disiplin cezası alma durumu ve akademik başarı durumuna göre ergenlerin duygu düzenleme yöntemlerinin ve davranış problemlerinin farklılaşıp farklılaşmadığı da incelenmiştir. Bu çalışmada nicel bir araştırma deseni ve ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın verileri anket yöntemiyle Bartın ve Zonguldak illerindeki MEB'e bağlı liselerde farklı sınıf düzeylerinde eğitim gören ve ebeveyni boşanmış olan 269 ergenden toplanmıştır. Veri toplama aracı olarak Demografik Bilgi Formu, Ergenler İçin Duygu Düzenleme Ölçeği ve Davranış Problemleri Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın bulguları ebeveynleri boşanmış ergenlerin içsel işlevsel duygu düzenleme yöntemlerini, dışsal işlevsel duygu düzenleme yöntemlerine göre ve içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme yöntemlerini, dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme yöntemlerine göre daha fazla kullandıklarını göstermiştir. Ebeveynleri boşanmış ergenlerin okulda nadiren davranış problemi gösterdikleri saptanmıştır. Ebeveynleri boşanmış ergenlerin duygu düzenleme yöntemleriyle okulda davranış problemi sergilemeleri arasında anlamlı ilişkiler olduğu bulunmuştur. Ebeveynleri boşanmış ergenlerin içsel işlevsel duygu düzenleme ve dışsal işlevsel olmayan

duygu düzenleme yöntemlerinin onların davranış problemleri üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Boşanma, Ergen, Duygu Düzenleme, Davranış Problemi, Eğitim, Okul.

EXAMINATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN SCHOOL BEHAVIOR PROBLEMS AND EMOTION REGULATION METHODS OF HIGH SCHOOL STUDENTS WITH DIVERSE PARENTS: THE CASE OF BARTIN AND ZONGULDAK

ABSTRACT

Family performs vitally important functions for both the individual and society. Due to this importance of the family, the concept of family is valuable for individuals, societies and states. It is known that divorce rates have increased gradually in recent years, and this negative situation disrupts the structure and functions of the family. The groups that are primarily affected by divorce in the family are children and adolescents. This research study aims to examine the relationship between the behavioral problems and emotion regulation methods seen in adolescent individuals whose parents were divorced after this negative event. In the study, it was also examined whether behavioral problems and emotion regulation methods of adolescents differ according to gender, class level, sibling status, parental education level, monthly household income, disciplinary punishment and academic achievement. A quantitative research design and relational survey model were used in this study. The data of the study were collected from 269 adolescents whose parents were divorced and who were educated at different grade levels in the high schools affiliated to the Ministry of National Education in the provinces of Bartın and Zonguldak. Personal information form, emotion regulation scale for adolescents and behavioral problems scale were used as data collection tools. The findings of the study have showed that adolescents with divorced parents used internal functional emotion regulation methods more than external functional emotion regulation methods and internal dysfunctional emotion regulation methods more than external dysfunctional emotion regulation methods. It has been determined that adolescents whose parents are divorced rarely show problematic behavior at school. It has been found that there is a significant relationship between the

emotion regulation methods of adolescents whose parents are divorced and their problematic behaviors at school. It has been concluded that internal functional emotion regulation and external dysfunctional emotion regulation methods of adolescents whose parents are divorced are effective on their problematic behaviors.

Keywords: Divorce, Adolescent, Emotion Regulation, Problematic Behavior, Education, School.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ONUR SÖZÜ	i
ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	ix
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xv
I. GİRİŞ	1
A. Problem ve Alt Problem Cümleleri	3
B. Amaç ve Önemi	3
C. Sayıtlar.....	6
D. Sınırlılıklar	6
E. Tanımlar.....	7
II. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI	9
A. Evlilik ve Aile.....	9
1. Ailenin Çocukların Gelişim Sürecindeki Etkisi.....	10
2. Evlilik Çatışmasının Çocukların Gelişim Sürecindeki Etkisi.....	12
B. Boşanma	13
1. Boşanmanın Nedenleri.....	15
2. Boşanmanın Eşler Üzerindeki Etkileri.....	16
3. Boşanmanın Ergenler Üzerindeki Etkileri	18

C. Ergenlik Dönemi.....	19
1. Ergenlik Döneminin Özellikleri.....	19
a. Erken Ergenlik (10-13 yaş).....	20
b. Orta Ergenlik (14-16 yaş).....	21
c. Geç Ergenlik (17-19 yaş).....	21
2. Ergenlik Dönemi ile İlgili Kuramlar.....	22
a. E. H. Erikson'un Psikososyal Kuramı.....	22
b. J. Piaget'in Bilişsel Kuramı.....	23
c. E. Spranger'in Bireysel Farklılıklar Kuramı	24
d. Albert Bandura'nın Sosyal Öğrenme Kuramı	24
e. K. Lewin'in Alan Kuramı.....	25
f. M. Mead'ın Antropolojik Yaklaşım Kuramı	25
g. S. Freud'un Psikoanalitik Kuramı	25
h. G. S. Hall'ın Özünü Yineleme Kuramı	26
3. Ergenlik Döneminde Yaşanan Psiko-Sosyal Sorunlar.....	27
D. Duygu Düzenleme	28
1. Duygu Düzenleme Kavramı	28
2. Duygu Düzenlemenin Süreç Modeli.....	29
3. Ergenlik Döneminde Duygu Düzenlemenin Gelişimi	31
4. Ergenlerde Duygu Düzenleme Güçlüğü	32
5. Duygu Düzenleme ve Ebeveyn Boşanması Arasındaki İlişki	34
6. Duygu Düzenleme ve Okul Davranış Problemleri Arasındaki İlişki.....	36
7. Ergenlerde Duygu Düzenlemeyi İnceleyen Çalışmalar	36
E. Ergenlerde Okul Davranış Problemleri	38
1. Ergenlerde Okul Davranış Problemleri ile Ebeveyn Boşanması Arasındaki İlişki.....	40

2. Ergenlerde Okul Davranış Problemlerini İnceleyen Çalışmalar.....	41
III. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ.....	45
A. Araştırmanın Deseni	45
B. Araştırmanın Modeli.....	45
C. Araştırmanın Hipotezleri	46
D. Araştırmanın Evren ve Örneklemi.....	48
E. Veri Toplama Araçları.....	48
F. Veri Toplama Süreci.....	49
G. Verilerin Analizi	49
IV. ARAŞTIRMADAN ELDE EDİLEN BULGULAR	51
A. Katılımcılara Ait Demografik Bulgular.....	51
B. Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin Güvenirlik Analizi.....	52
C. Normallik Analizi ve Betimsel İstatistikler	53
D. İlişki Analizleri	54
E. Etki Analizleri.....	56
F. Fark Analizleri	60
V. TARTIŞMA	71
A. Duygu Düzenleme Yöntemleri İle Okul Davranış Problemleri Arasındaki İlişkinin Değerlendirmesi.....	71
B. Demografik Değişkenlere İlişkin Analizlerin Değerlendirmesi	74
VI. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	81
VII.KAYNAKÇA	87
EKLER.....	109
ÖZGEÇMİŞ.....	121

ÇİZELGELER LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 1.	Katılımcılara Ait Demografik Bulgular	51
Çizelge 2.	Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin Güvenirlik Analizi.....	52
Çizelge 3.	Normallik Analizi ve Betimsel İstatistikler	53
Çizelge 4.	Değişkenler Arasındaki İlişkiler	55
Çizelge 5.	Duygu Düzenleme Alt Boyutlarının Davranış Problemleri Toplamı Üzerine Etkisi	56
Çizelge 6.	Duygu Düzenleme Alt Boyutlarının Kaba Tavır Üzerine Etkisi.....	58
Çizelge 7.	Duygu Düzenleme Yöntemlerinin Kurallara Uymama Üzerine Etkisi	59
Çizelge 8.	Cinsiyete Göre Fark Analizi	60
Çizelge 9.	Sınıf Düzeyine Göre Fark Analizi	61
Çizelge 10.	Kardeş Durumuna Göre Fark Analizi	62
Çizelge 11.	Anne Eğitim Düzeyine Göre Fark Analizi	63
Çizelge 12.	Baba Eğitim Düzeyine Göre Fark Analizi	65
Çizelge 13.	Algılanan Gelir Düzeyine Göre Fark Analizi	66
Çizelge 14.	Disiplin Cezası Alma Durumuna Göre Fark Analizi.....	67
Çizelge 15.	Akademik Başarıya Göre Fark Analizi.....	68

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.	Duygu Düzenlemenin Süreç Modeli	30
Şekil 2.	Araştırmanın Modeli	45

I. GİRİŞ

Bir toplum bireylerden meydana gelir. Toplumun sağığı ve başarılı bir şekilde varlığını sürdürebilmesi toplumu oluşturan bireylerinin niteliğıyle ilgilidir. Toplum içindeki bireylere nitelik kazandıran en önemli kurumlar ise aile ve okullardır. Aile bireyin içine doğduğı, hayata hazırlandığı, toplumun değerlerini ve normlarını öğrendiğı ve yoğun bir sosyalleşme yaşadığı yerdir (Bayer, 2013). Aile bireye toplumun kültürünün aktarıldığı ilk yer olarak bireyin benliğinin şekillenmesinde önemli bir rol oynar. Aile içinde sosyalleşme süreci içerisinde birey topluma ait normları, kuralları, değerleri, inançları, rolleri ve statüleri öğrenir. Ailenin bu rolün yanında bireyin yaşam memnuniyeti ve mutluluğı üzerinde de etkisi vardır.

Boşanma, aile yapısını ve bütünlüğünü bozduğu için çocukların ve ergenlerin üzerinde olumsuz etkileri bulunmaktadır (Sönmez, 2001; Çağlar, 2018; Yıldırım vd., 2021). TÜİK (2021) verilerine göre Türkiye’de boşanma oranları giderek artmaktadır. Boşanma genel olarak birey ve toplumu olumsuz yönde etkilese de bu durumdan en fazla çocuklar ve ergenler zarar görmektedir (Yıldırım vd., 2021). Duygusal, fiziksel ve sosyal gelişimi için anne babasıyla geçireceğı yaşantılar oldukça önemli olan çocuklar ve ergenler için boşanma travmatik bir süreç anlamına gelebilir (Serin ve Öztürk, 2007).

Boşanmanın ardından çiftler ve bu süreçten etkilenen çocuklar farklı bir yaşam dönemine girmektedirler. Aile, akraba, arkadaş vs. gibi sosyal destek sistemlerinden yardım almaları bu zorlu yaşantıyla mücadele etme noktasında önemlidir. Bu destekten mahrum kalan çocuklar ve ergenler ise zihinsel, duygusal ve ruhsal açıdan birçok problem yaşarlar (Nazlı, 2000). Akademik başarıda düşüş, sosyal ilişkilerde bozulma, depresif belirtiler, dürtüsellik, saldırganca tutumlar ve ruh sağığında bozulmalar boşanmanın çocuk ve ergenlerde gösterdiği en sık rastlanan problemlerdir (Yıldırım, 2021). Dolayısıyla, problemlili davranışlar, ergenin gelişim görevlerini başarmasına, kendisinden beklenen sosyal rolleri yerine getirmesine, yeterlilik ve başarı duygusunu yaşamasına ve

yetişkinliğe başarıyla geçmesine engel oluşturabilmektedir (Çelik-Örücü vd., 2015).

Duygular hayatımızın önemli olaylarında merkezi bir rol oynamaktadırlar (Duy ve Yıldız, 2014). Duyguların bazen zarar verici olduğu düşüncesi bizi duygunun bir veya birkaç ögesini azaltmaya, sürdürmeye veya artırmaya yarayan süreçleri ifade eden duygu düzenleme kavramına götürür. Duygu düzenleme, bir kişinin amaçlarını gerçekleştirmede özellikle onun için yoğun ve geçici özellikteki duygusal tepkilerini izleme, değerlendirme ve değiştirmede kullanılan içsel ve dışsal tepki süreçlerinden oluşur (Thompson, 1994). Duygu düzenleme, insanların duygu durumlarını yönetmek için yaptıkları aktif çabalardan oluşmaktadır (Koole, 2010). En geniş anlamda duygu düzenleme, ruh hali (mood), zorlanma (stres) ve olumlu veya olumsuz duyguyu da içeren duygu yüklü tüm durumların düzenlenmesini içermektedir (Koole, 2010). Nihayetinde duygu düzenlemenin temel amacı, doğal olarak kişiler arası ilişkilerde olumsuz duyguyu değiştirmektir.

Psikolojik, fizyolojik ve sosyal değişimlerin oldukça hızlı olduğu ergenlik döneminde, gelişimin her döneminde bu kavramlar etkileşim halindedir. Dolayısıyla bu dönemin neredeyse tamamında, eğitimleri için bir kurumda bulunan ergenlerin duygu düzenleme yöntemleri ve okul davranış problemleri arasındaki ilişki bu noktada önem taşımaktadır. Bugünün ergenleri yarının yetişkinleridir; dolayısıyla ergenlik dönemindeki bireylerin duyguları ve davranışları onların kişisel gelişimleri ve geleceğe olan umutlarını koruyabilmelerinde önemli bir rol oynamaktadır.

Bu araştırmaya konu olan ebeveynleri boşanmış lise öğrencilerinin duygu düzenleme yöntemleri ile okul davranış problemlerinin arasında ilişkinin tespiti üzerine birebir benzer çalışmaya rastlanmamıştır. Bu bağlamda araştırmanın konusu kapsamında ebeveynleri boşanmış lise öğrencilerinin duygu düzenleme yöntemleri ile okul davranış problemleri arasındaki ilişkinin tespiti yol gösterici olma özelliği taşıyacaktır.

A. Problem ve Alt Problem Cümleleri

Bu araştırmada resmi lise kurumlarının 9, 10 ve 11. sınıf düzeyinde ebeveynleri boşanmış ergenlerin duygu düzenleme yöntemleri ile okul davranış problemleri arasındaki ilişki tespit edilmeye çalışılacaktır. Bu nedenle araştırmanın konusunu, Bartın ili Merkez ve Amasra ilçelerinde, Zonguldak ili Çaycuma ilçesinde bulunan resmi Anadolu, Fen ve Meslek Liselerinde kayıtlı, ebeveynleri boşanmış 9, 10 ve 11. sınıf öğrencilerinin duygu düzenleme yöntemleri ile okul davranış problemleri arasındaki ilişki oluşturmaktadır.

Araştırmanın temel problemi; “Ebeveynleri boşanmış lise öğrencilerinin duygu düzenleme yöntemleri ile okul davranış problemleri arasında bir ilişki bulunmakta mıdır?” sorusuna yönelik olmuştur.

Araştırmanın alt problem cümleleri;

P₁: Ebeveynleri boşanmış lise öğrencilerinin duygu düzenleme yöntemleri, okul davranış problemlerini yordamakta mıdır?

P₂: Ebeveynleri boşanmış lise öğrencilerinin duygu düzenleme yöntemleri, demografik değişkenlere göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

P₃: Ebeveynleri boşanmış lise öğrencilerinin okul davranış problemleri, demografik değişkenlere göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

P₄: Ebeveynleri boşanmış lise öğrencilerinin duygu düzenleme yöntemleri kaba tavır ve kurallara uymama okul davranış problemlerinin alt boyutlarını yordamakta mıdır?

B. Amaç ve Önemi

Bu araştırmanın amacı, ebeveynleri boşanmış lise öğrencilerinin duygu düzenleme yöntemleri ile okul davranış problemleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu öğrencilerin duygu düzenleme yöntemlerinin alt boyutlarının onların davranış problemi göstermesini etkileyip etkilemediği ve eğer etkiliyorsa hangi yönde ve düzeyde etkilediklerini incelemek amaçlanmıştır. Ayrıca çalışmaya katılan lise öğrencilerinden elde edilen kişisel bilgiler ile lise öğrencilerinin demografik özelliklerine göre duygu düzenleme yöntemleri ve okul davranış problemlerinde benzerlik/fark var mı incelenecektir.

Çalışmaya katılan öğrenciler, gelişimsel süreç olarak ergenlik dönemindedir. Varoluş özellikleri bakımından insanlar sürekli büyüme ve gelişim halindedir. İnsanın yaşam döngüsü içerisinde özellikle en kritik özelliğe sahip evre ergenlik dönemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemde kişinin iç dünyasında çatışmalar ve psikolojik süreçler dikkat çekmektedir (Kulaksızoğlu, 2009). Kişinin kendini keşfetme dönemi sayıldığı ergenlik evresinde, yetişkinliğe giden yolda, ani öfkelenmeler, yalnız kalma hissi, depresif haller gibi çok sayıda duygu değişimi ile baş etmek durumunda kalan ergenlerin bu dönemi en az hasar ile atlatmasında önemli rol üstlenen faktörlerden biri aileleridir (Çelik- Örücu vd., 2015).

Son yıllarda evliliklerde boşanma oranlarının giderek arttığı bilinmektedir. Boşanmaların artmasıyla aile yapısı bozulmakta ve aile işlevleri nitelikli bir şekilde yerine getirilememektedir. Bu durum çocukların ve ergenlerin yetişmesini olumsuz etkilediği için ailedeki boşanmalar ve bunların sonuçları toplum için de önem arz etmektedir. Hayatın çalkantılı bir dönemini yaşayan ergenlik dönemindeki bireylerde boşanmaların etkileri çok daha şiddetli görülebilmektedir. Bu nedenle ebeveynleri boşanmış ergenlik dönemindeki bireylerin yaşadıkları olumsuzlukların ve bu olumsuzlukların davranışlarına yansımalarının incelenmesi bilimsel araştırmalar için bir öncelik olarak görünmektedir.

Boşanmanın ardından çifler ve bu süreçten etkilenen çocuk ve ergenler farklı bir yaşam dönemine girmektedirler. Aile, akraba, arkadaş vs. gibi sosyal destek sistemlerinden yardım almaları bu zorlu yaşantıyla mücadele etme noktasında önemlidir. Bu destekten mahrum kalan çocuklar ve ergenler ise zihinsel, duygusal ve ruhsal açıdan birçok problem yaşarlar (Nazlı, 2000). Akademik başarıda düşüş, sosyal ilişkilerde bozulma, depresif belirtiler, dürtüsellik, saldırganca tutumlar ve ruh sağlığında bozulmalar boşanmanın çocuk ve ergenlerde gösterdiği en sık rastlanan problemlerdir (Yıldırım, 2021). Dolayısıyla, davranış problemleri, ergenin gelişim görevlerini başarmasına, kendisinden beklenen sosyal rolleri yerine getirmesine, yeterlilik ve başarı duygusunu yaşamasına ve yetişkinliğe başarıyla geçmesine engel oluşturabilmektedir (Çelik-Örücu vd., 2015).

Ebeveynlerinin ayrılıklarına şahitlik etmiş ergenlerde davranış problemlerinin yanı sıra bunlara eşlik eden duygusal problemlerin de olması, duygu düzenleme kavramının ergenlerin davranış problemleriyle ilişkili olabileceğini akla getirmektedir. Duygu düzenleme, insanların yaşadıkları duygular üzerinde işlemde bulunmayı içermesinden ötürü, etkileri duygusal tepki vermenin tüm bileşenlerinde (düşünce, davranış, fizyoloji ve duygular) gözlenebilir (Koole, 2010). Duygu düzenlemenin iyi veya kötü olup olmadığı konusunda herhangi bir ön varsayım bulunmamaktadır. Duygu düzenleme konusundaki araştırmalar, hem olumlu hem de olumsuz duyguların düzenlenebileceğini ve hem duygu ifade etmenin hem de durumun hedef olabileceğini vurgulamaktadırlar (Gross, 1998). Dolayısıyla, ergenlerde duygu düzenleme süreçlerinin ve yöntemlerinin geçerli ve güvenilir bir biçimde ölçülmesi ve değerlendirilmesinin önemi ortaya çıkmaktadır.

Ergenlerde davranış problemlerinin bunlara eşlik eden duygusal problemlerin de olması halinde düşük okul başarısına, okulu bırakmaya, okul reddine, sosyal olarak yetersizliğe, kişilerarası problemlere, düşük benlik değerine yol açtığını belirtilmiştir (Bos vd., 2010). Bu nedenle ergenlerin davranış problemlerinin incelenmesi önem kazanmaktadır (Çelik-Örücü vd., 2015).

Toplumda boşanma oranları giderek artmaktadır, dolayısıyla ebeveynleri boşanmış ergen bireylerin de sayısı da artmaktadır. Bu bağlamda, söz konusu ergenlerin duygu düzenleme yöntemleri ve okuldaki davranış problemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi önem arz etmektedir. Bu araştırmaya konu olan ergen bireyler, içine doğdukları aile birliğinin bozulmasına şahitlik etmişlerdir. Gelecek yıllarda kendileri de aile kuracak, o yılların yetişkinleri olacaktır. Bu doğrultuda, araştırma geleceğin yetişkinleri olacak ergenleri konu aldığı için önemlidir.

Araştırma ile elde edilecek bulguların ebeveyni boşanmış lise öğrencisi ergenlerin duygu düzenleme yöntemlerini geliştirmekte ve davranış problemlerini azaltmakta yardımcı olacak rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Böylece bu ergenlerin karşılaştıkları sorunların çözümüne yararı olacağı öngörülmektedir.

Bu araştırma, ebeveynleri boşanmış ergenlerin duygu düzenleme yöntemlerinin okul davranış problemleri üzerinde bir etkisi olup olmadığını incelediği için ayrıca önemlidir. Çünkü alan yazında lise kurumlarında eğitim gören ergenlerin duygu düzenleme yöntemlerinin okul davranış problemlerine etkisini inceleyen yeterli sayıda araştırma bulunmamaktadır. Bu araştırmanın bu boşluğu doldurmak adına bir katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

C. Sayıtlar

Araştırmaya katılan ergenlerin Ergenler İçin Duygu Düzenleme Ölçeği (EİDDÖ) ve Davranış Problemleri Ölçeği'ne (DPÖ) içtenlikle cevap verdikleri varsayılmıştır.

Kaba Tavrı ve Kurallara Uymama ergenlik döneminde görülebilecek problem davranışlar olarak kabul edilmiştir.

Katılımcı öğrencilerin yaş, cinsiyet, kardeş durumu, anne-babanın eğitim düzeyi, algılanan gelir düzeyi, disiplin cezası alma durumu ve akademik başarı durumunun ergenlerin duygu düzenleme yöntemlerini veya okul davranış problemleriyle ilişkili olabileceği düşünülmüştür.

D. Sınırlılıklar

Araştırma Bartın ve Zonguldak illerinde Resmi Anadolu, Fen ve Meslek Liselerinde 2022-2023 eğitim-öğretim yılında kayıtlı ebeveynleri boşanmış öğrencilerle yapılacaktır. Bu sebeple, bahsedilen nitelikteki öğrencilerin görüşleriyle sınırlıdır.

Araştırma sonunda elde edilecek bulgular, araştırma resmi liselerde yapıldığı için yalnızca resmi liselerde okuyan ebeveynleri boşanmış lise öğrencilerine genellenebilir.

Araştırma Ergenler İçin Duygu Düzenleme Ölçeği (EİDDÖ) ve Davranış Problemleri Ölçeği (DPÖ) ile ölçülebilen niteliklerle sınırlı olacaktır.

E. Tanımlar

Ebeveyn: Bir çocuğa bakım vermekle sorumlu olan biyolojik ya da evlat edinen anne ve/veya babayı kapsamaktadır (Bornstein, 2019).

Boşanma: Evli çiftlerin, birbirilerine duygusal olarak uzaklaşmalarının ardından hukuki süreçlerle de yollarının tamamen ayrılmasıyla sonuçlanan bir durumdur (Geniş vd., 2019).

Ergen: Çocuk döneminin yetişkinlik dönemine bağlandığı geçiş sürecinde olan kişidir (Koç, 2004).

Duygu Düzenleme: Günlük deneyimlere daha esnek bir şekilde çeşitli duygularla tepki verebilme, aynı zamanda gerektiğinde kendiliğinden ortaya çıkan tepkileri erteleyebilme yetisidir (Thompson, 1994).

Davranış Problemi: Kişisel gelişimi olumsuz olarak etkileyen, bireyin kendisine ve çevresine zarar verme veya rahatsızlık vermesine sebep olan davranış durumlarıdır (Çelik-Örücü vd., 2015).

II. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

A. Evlilik ve Aile

“Aile” tanımı sıklıkla tartışılrsa da, aileler tüm toplumlarda ve kültürlerde tanınmaktadır. Evlilik kurumu aile yaşamının temel taşı olmuştur ve birçok toplumda olmaya devam etmektedir. Küresel olarak, son birkaç yüz yılda, evlilik kurumu ve aile hayatı önemli değişiklikler geçirmiştir. Bazı yorumcular, bu değişikliklerin ailenin göreceli etkisinde bir düşüşe ve evliliğin kurumsuzlaştırılmasına işaret ettiğini gözlemlemişlerdir. Aile hayatındaki değişikliklerin yaygınlığı, doğası, ritmi ve zamanlaması topluma ve kültüre bağlı olarak değişmekte ve çağdaş aile hayatı ve evlilik, tüm ülkelerde önemli kültürler arası çeşitlilik göstermektedir (Cohen ve Strong, 2020).

Aile hayatı ve özellikle evlilik, bazı faaliyetleri kısıtlayan ve diğerlerini teşvik eden yasal, sosyal, kültürel ve dini yapılar tarafından yönetilmektedir. Bu yapılar ise bireylerin yaşamlarında önemli yer tutmaktadır. Thornton ve Fricke'in (1989: 130) kapsayıcı aile tanımı iyi bir başlangıç noktası sağlamaktadır: “Aile, mutlaka yerelleşmesi gerekmeyen, kültürel olarak tanınan biyolojik ve evlilik ilişkilerine dayanan bir sosyal ağdır.”

Evlilik, iki kişi arasında cinsel, üretken ve üreme birliği oluşturmak için yapılan yasal bir sözleşme olarak da ifade edilmektedir. Evlilik yoluyla bu birlik aile, toplum, dini kurumlar ve hukuk sistemi tarafından tanınmaktadır. Evlilik, iki kişinin birbirleriyle, sahip olabilecekleri çocuklarla, geniş aileleriyle, ortak mülk ve varlıklarla ve genel olarak toplumla ilişkisini tanımlamaktadır. Aynı zamanda, sosyal kurumlar da dahil olmak üzere diğerlerinin evli çiftle olan ilişkisini de tanımlamaktadır. Evliliğin temel özellikleri arasında yasal olarak bağlayıcı, uzun vadeli bir sözleşme; cinsel ayrıcalık; ortak konut; paylaşılan kaynaklar ve ortak üretim yer almaktadır. Eşler evlilikle birlikte hem hukuk sistemleri hem de toplumsal beklentiler ve toplumsal baskı yoluyla uygulanabilen hak ve sorumluluklar kazanmaktadırlar (D'Aniello ve Fife, 2020).

Evlilik, yasal statüde resmi olan bir ilişki türü olarak ifade edilmektedir. Dolayısıyla evlilik yasal olarak bağlayıcı bir sözleşmedir. Kalıcılık, ortak üretim, birliktelik, cinsellik ve çocuk yetiştirme birliğinin toplumsal olarak tanınması evlilik kurumunun belki de en önemli özelliklerini oluşturmaktadır. Bu özellikler, evliliğin diğer tanımlayıcı özelliklerinden bazılarına da zemin hazırlamaktadır. İki yetişkin bireyin, birlikte yaşamak için yasal olarak bağlayıcı bir söz verdikten sonra, ideal olarak hayatlarının geri kalanında aileyi sürdürmek için gereken emeği aralarında bölerek uzmanlaşma eğiliminde olmaları gerekmektedir. Evli çiftlerin ev ve kaynak paylaşımı, önemli ölçek ekonomilerine yol açmaktadır. Herhangi bir yaşam standardında, insanların birlikte yaşaması, ayrı yaşamalarına göre çok daha az maliyetli olmaktadır. Bu ölçek ekonomileri ve eşlerin uzmanlaşması, birlikte yaşayan aile üyelerinin ekonomik refahını artırma eğilimindedir (Hewitt ve Churchill, 2020).

Evlilik kurumu, ekonomik ve sosyal kaynakların paylaşımını ve maddi güvenceyi varsaymaktadır. Eşler, hayatın belirsizliklerine karşı küçük bir sigorta havuzu görevi görerek beklenmedik olaylara karşı kendilerini koruma ihtiyacını azaltmaktadır. Evlilik ayrıca eşleri ve aile üyelerini geniş aileleri, arkadaşları ve diğerleri aracılığıyla daha geniş bir yardım, destek ve yükümlülük ağına bağlamaktadır. Bir eşin sağladığı sosyal destek, evliliğin ürettiği ekonomik kaynaklarla birleştiğinde, sağlığın hem üretimini hem de sürdürülmesini kolaylaştırmaktadır (Farris, 2020).

1. Ailenin Çocukların Gelişim Sürecindeki Etkisi

Bugünün çocukluğunun doğasını anlamak, 21. yüzyılda ebeveynlik anlayışını gerektirmektedir. Ebeveynler ve çocuk bakımından sorumlu kişiler, bilişsel, akademik ve sosyo-duygusal gelişimleri üzerinde büyük etkisi olan çocukların yaşamlarını ve günlük deneyimlerini temel olarak şekillendirmektedir (Bornstein, 2019). Ayrıca çocukların sağlığı ve esenliği üzerinde büyük bir etkisi vardır. Ebeveynlik, geçmişte olduğu gibi şimdi de zorlu ve talepkar olabilmektedir. Aile hayatı yıllar içinde değişmiş, ebeveynler için yeni zorluklar getirmiş ve çocukların yetiştirilme şeklinin de değişmesi gerekip gerekmediği sorusunu getirmiştir. Şaşırtıcı olmayan bir şekilde, birçok ebeveyn, ebeveynlik zorluğunun üstesinden nasıl geleceğinden emin olamamaktadır. Bugün, çok

çeşitli destek hizmetleri ve ebeveynlikle ilgili bilgiler çevrimiçi olduğu kadar çevrimdışı da sunulmaktadır (dijital platformlar, bloglar, kampanyalar, ebeveynlik programları ve diğer hizmetler) (Burns ve Gottschalk, 2019).

Bronfenbrenner (2006), bir çocuk ve bir yetişkin arasındaki duygusal ilişkinin kritik önemini kabul ederken, Bowlby'nin gözlemi, ebeveynleri destekleyerek sağlıklı çocuk gelişimini desteklemede toplulukların ve uygulayıcıların sorumluluğunun altını çizmiştir. Ebeveynlerini desteklemeden çocukları doğrudan destekleyebileceğimiz inancı, çocukların içinde geliştiği karmaşık ilişkiler sistemini gözden kaçırmak anlamına gelmektedir. Bronfenbrenner ve Bowlby birlikte, sağlıklı gelişimi desteklemek için çocuğun katıldığı ilişkilerin duygusal kalitesine odaklanmamız gerektiğini ve ayrıca daha geniş topluluğun bu ilişkileri nasıl desteklediğini düşünmemiz gerektiğini hatırlatmaktadır (Bronfenbrenner ve Morris, 2006).

Gelişimi anlamak için en etkili ilişki odaklı çerçevelerden biri bağlanma teorisidir. Kapsamlı bir literatür, erken ebeveyn-çocuk bağlanma ilişkisini, çocukların çevreyi keşfetmelerini sağlayan, ancak sağlıklı gelişim için gerekli olan yakınlığı ve teması sürdüren kalıcı, duygusal bir bağ olarak tanımlamaktadır. Güvenli ebeveyn-çocuk bağlanma ilişkileri, çocuklarda bir dizi olumlu sosyal ve duygusal sonuçla ilişkilidir. Tersine, güvensiz bağlanmanın bir biçimi olan düzensiz bağlanma, daha kötü gelişimsel sonuçlar için bir risk faktörüdür ve rahatsız edici bakım verme davranışıyla bağlantılıdır (Groh vd., 2014)

Bağlanma perspektifleri tarihsel olarak anne-çocuk ilişkisini vurgulamış olsa da, bağlanma teorisi ve araştırmaları, baba-çocuk ilişkileri de dahil olmak üzere çeşitli diğer bakıcı-çocuk ilişkilerini kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Yakın zamanda yapılan araştırmalar, babaların hayatlarına daha fazla dahil olduklarında çocukların sosyal ve duygusal olarak fayda sağladığını göstermektedir. Ayrıca, baba katılımının faydaları, aynı evde yaşamakta olan babalar kadar aynı evde yaşamayan babalar için de geçerlidir. Bireysel düzeyde, bir babanın ebeveyn olarak kimliği ve bir babanın çocuğunun hayatındaki rolüne ilişkin tutum ve inançları onun katılımı için önem taşımaktadır (Brown vd., 2012; Hofferth vd., 2013).

Bu bireysel, aile ve politika değişkenlerinin ötesinde, annelerin ve babaların ebeveynlikleri farklılık gösterebilir ve gelişimsel sonuçları benzersiz bir şekilde etkileyebilmektedir. Örneğin; anneler, erken ebeveyn-çocuk bağlanma ilişkilerinin kurulması yoluyla çocuklar için birincil duygusal güvenlik sağlayıcıları olabilirken, babalar için dünyayı keşfetmek, ebeveynlikte birincil vurgu olabilmektedir. Babaların daha teşvik edici oyun stili gelişimsel olarak uygun risk alma ve özerklik kurma dahil olmak üzere çocuklarda olumlu sonuçları teşvik edebilmektedir (St George ve Freeman, 2017).

Belsky'nin erken dönem ebeveynlik yeterliliği modeli, ebeveynlerin psikososyal kaynaklarının önemli bir rol oynamakla birlikte ebeveynliği ve çocuk sonuçlarını etkilediğini ileri sürmüştür. Ebeveynler arasındaki kişilik özelliklerindeki bireysel farklılıklar, ebeveynliklerinin kalitesini etkilemektedir. Özellikle, daha yüksek vicdanlılık, dışadönüklük, uyumluluk ve düşük nevrozizm, ebeveyn sıcaklığı ve özerklik desteği de dahil olmak üzere daha optimal ebeveynlik bilişleri, uygulamaları ve davranışlarıyla ilişkilendirilmiştir (McCabe, 2014). Anksiyete ve depresyon gibi yaygın zihinsel sağlık sorunları olan ebeveynler için, ebeveynlik özellikle zor olabilmektedir. Anne depresyonu, daha olumsuz ve bağlantısız ebeveynlik davranışı ve sağlıklı beslenme ve uyku uygulamalarına daha düşük katılım ile tutarlı bir şekilde bağlantılı bulunmuştur (Paulson vd., 2006).

2. Evlilik Çatışmasının Çocukların Gelişim Sürecindeki Etkisi

Çatışmalar, çiftler arasındaki farklı çıkarlar, görüşler ve bakış açılarının bir sonucu olarak, evlilik ilişkilerine doğal bir olgu olarak ifade edilmektedir. Kavramsal olarak çatışma, eşler arasında anlaşmazlıklar ve ilişki güçlükleri yaratan açık bir karşıtlık olarak tanımlanmaktadır (Falcke vd., 2013). Çiftlerin çatışmalarını yönetme biçimleri sadece evlilik dinamiğini değil, tüm aile sistemini de etkilemektedir. Bununla birlikte, anlaşmazlıkların yoğunluğu, özellikle şiddet içeren yüksek yoğunluklu çatışmalarda, çocuklar için duygusal ve sosyal beceri sorunlarına da katkıda bulunmaktadır. Çatışmaların ifade edilmesinde ve çözülmesinde yapıcı stratejilerin baskınlığı, iyi düzeyde evlilik doyumunu, aile sağlığını ve çocuklar için sosyal becerilerin gelişimini

desteklemektedir. Yıkıcı stratejilerin yineleyici kullanımı ise çocuklarda davranış problemleriyle ilişkili bulunmuştur (McCoy vd., 2013)

Evlilik kalitesi, geniş çapta uyumlu aile işleyişinin temel taşı olarak kabul edilmektedir; evlilik ilişkisindeki bozukluklar, ebeveyn-çocuk ilişkilerinde ebeveynlerin davranışlarını olumsuz etkileyebilmekte ve çocukların sosyo-duygusal sonuçlarını etkileyebilmektedir. Evlilik çatışması, sürekli olarak olumsuz ebeveynlik ve çocukların uyum sorunlarıyla ilişkili bulunmaktadır (Gao vd., 2019). Ebeveynlerin evlilikte tekrar eden uyumsuzluk deneyimleri ve bununla ilişkili olumsuz duyguları, evlilikte bir alt sistem olan, ebeveyn-çocuk alt sistemindeki bakım verme yeteneklerini zayıflatabilmektedir. Çocuk bakımını aksatmaları ve ilginin zayıflaması gibi sebeplerden dolayı çocuklarda gelişim süreci olumsuz etkilenmektedir (Klausli ve Owen, 2011).

B. Boşanma

Aile, kültürler arasında her zaman toplumun yapı taşı olarak görülmüştür (Filiz, 2011). Evlilik, kadın ve erkeği resmi bir törenle birleştiren, ekonomik ve genel sağlık, esenlik ve yaşam doyumunu destekleyen sosyal bir kurumdur. Sağlıklı aileler, duyguları paylaşabilen, iş birliğinin gerekli olduğu, temel ihtiyaçların karşılandığı, çiftlerin problem çözme becerisine sahip olduğu evliliklerden oluşmaktadır. Çiftlerin aile ile ilgili konularda anlaşabilmeleri ve sorunlarını olumlu bir şekilde çözebilmeleri için uyum içinde olmaları önemlidir (Bilici, 2014).

Ailede çocuk olup olmaması, çocuk sayısı ve yaşları, çiftlerin gelirleri, meslekleri gibi birçok faktör evlilikte uyumun ve ilişkinin sürdürülmesinde statü, aile içi sorumlulukların paylaşımı, eğitim düzeyi, dini inanç ve kültürel faktörler önemli rol oynamaktadır (Ünüvar ve Tagay, 2015). Çiftler her ne kadar ömür boyu sürecek bir ilişki sürdürme arzusuyla evlenseler de günümüzde birçok evlilik çeşitli nedenlerle boşanmayla sonuçlanmaktadır (Bilici, 2014). Boşanma, çiftlerin yasal bir kararla evliliklerini sonlandırdıkları karmaşık bir kriz ve aşamalı bir geçiş süreci olarak tanımlanmaktadır (Abalı, 2006; Bolhari vd., 2012). Boşanma, aile ve sosyal hayatın dağılması olarak kabul edilir. Ayrıca evliliğin başarısızlığını aşmak için bir araç olarak kabul edilir; ancak duygusal

boşanmadan yasal boşanmaya geçemeyen ve dolayısıyla başarısız evliliklerle devam eden çiftler de bulunmaktadır (Afrasiabi ve Jafarizadeh, 2015).

Boşanma, kadın ve erkeğin resmi bir birlikteliği olan ve genellikle karı koca olduklarında yasalarca tanınan evliliğin yasal olarak ayrılması anlamına gelmektedir. Evlilik aynı zamanda sosyoekonomik ve politik gelişmenin de yapısında yer almaktadır. İlerlemesi ve sürdürülmesi uyum anlamına gelirken, ailedeki kriz ve boşanma toplumdaki tehlikelere ve güvensizliğe işaret etmektedir (Blbas, 2019).

Evlilik, aile kurmanın temel dayanağı olarak kabul edildiğinden, ebeveyn boşanması din ve siyaset tarafından uzun süre kısıtlanmıştır. Boşanma ancak 20. yüzyılın son on yılında toplumsal bir normallik olarak kabul edilmeye başlanmıştır. Türkiye İstatistik Kurumu, 2016 yılındaki evlilik sayısının 594.493, aynı yıla ait boşanma sayısının ise 126.164 olduğunu bildirmiştir (Türkiye İstatistik Kurumu, Evlilik ve Boşanma İstatistikleri, 2016a). Son yıllarda evlilik oranlarının giderek düştüğü görülürken, boşanma oranlarının arttığı görülmektedir. Aynı yıl 2018 verilerine göre evlilik sayısı 553.202'ye düşerken, boşanma sayısı 142.448'e yükselmiştir (Türkiye İstatistik Kurumu, Evlenme ve Boşanma İstatistikleri, 2018). Yaklaşık olarak her beş evli çiftten biri boşanmakta olup, boşanma oranları Türkiye'nin batı bölgelerinde görece daha yüksektir (Kavas ve Gündüz-Hoşgör, 2011). Bu oran birçok ülkeye göre daha düşüktür.

Eurostat'a (2018) göre, Avrupa'daki boşanma oranı 1965'te 1000 kişi başına 0,8'den 2013'te 1,9'a yükselmiştir. Yıllar içinde boşanma oranlarında gözlenen artış dikkat çekmektedir. Eurostat'a göre tüm AB Üye Devletlerinde (2018), 2,1 milyon evlilik ve 943.000 boşanma gerçekleşmiştir. 2013 yılında AB'de artan boşanma oranlarının, potansiyel olumsuz uzun vadeli etkileri konusunda kamuoyunda endişe uyandırdığı bilinmektedir (Auersperg vd., 2019).

Medeni durumun bireylerin sağlığı üzerinde önemli etkileri olabilmektedir. Evliliğin sağlık için koruyucu olabileceği, morbidite ve mortaliteyi azaltabileceği genel olarak iyi bilinmektedir (Manzoli vd., 2007). Evliliğin faydalı etkilerine ilişkin olası açıklamalar, daha fazla sosyal ve finansal destek duygusu, genel olarak daha sağlıklı davranış kalıpları ve daha sağlıklı bireylerin evlenme eğiliminde olduğunu içermektedir. Buna karşılık, boşanma veya dul kalma gibi

evlilik dışı geçişler, kötü sağlık ve hayatta kalma sonuçlarıyla ilişkilendirilen stresli yaşam olaylarıdır (Wong vd., 2018).

Boşanma, yaygın bir yaşam olayıdır: İngiltere ve Galler'deki evliliklerin yaklaşık %42'si ve Avustralya'daki evliliklerin yaklaşık üçte biri boşanmayla sonuçlanmaktadır. 1990 ve 2010 yılları arasında, 50 yaş ve üzeri Amerikalı yetişkinlerde boşanma oranı iki katına çıkmıştır (Brown ve Lin, 2012). Bir evlilik boşanmadan devam etse bile, kaçınılmaz olarak, bir eşin ölümüyle sonuçlanacak ve diğerini çoğu zaman yıllarca dul bırakacaktır (Shor vd, 2012).

Evlilik, toplumsal önemini korumakla birlikte, yüzyılımızda artan boşanma oranları dikkat çekicidir. Önceki araştırmalar, tüm ilk evliliklerin yaklaşık üçte birinin ilk 10 yıl içinde boşanmayla sonuçlandığını iddia etmiştir (Frisby vd., 2012). Amerika Birleşik Devletleri'nde 2015 yılında evlilik oranlarında düşüş yaşanmış ve yaklaşık boşanma oranı 3/1 (her üç evlilikten biri) olarak belirlenmiştir. Norveç, Fransa, Almanya ve Hollanda gibi Avrupa ülkelerinde boşanma oranları %30 ile %50 arasında değişmektedir. Türkiye, boşanma oranlarının düşük olduğu ülkeler arasında yer almasına rağmen, son yıllarda Türkiye'de bu oranlar yükselmiştir (Bodenmann vd., 2007).

Önceki çalışmalar, Türkiye'nin de içinde bulunduğu Müslüman ülkelerde boşanma oranlarının daha düşük olduğunu göstermektedir (Bolhari vd., 2012). Son yıllarda artan eğitim ve internet erişim olanakları gibi yaşamı değiştiren faktörler kadınların toplumsal rollerini değiştirmiş ve beklentiler boşanma oranlarının artmasına etki etmiş olabilir (Bolhari vd., 2012). Ayrıca kurumsal ve sosyal kontrollerin azalması, bireyselleşmenin artması, daha eşit bir cinsiyet rejimi ve isteğe bağlı ilişkiler ile sonuçlanmıştır (Simonsson ve Sandström, 2011).

1. Boşanmanın Nedenleri

Boşanma sadece bireysel olarak değil, toplumsal ve karmaşık bir olgu olarak ele alındığından çeşitli krizlerin de temeli olabilmektedir (Bolhari vd., 2012). Boşanma nedenleri değişkenlik göstermekle birlikte, bir ülkenin sosyo-ekonomik durumu ve kültürel yapısı ile ilgilidir. Bir ülkenin eğitim ve gelişmişlik düzeyi, aile rollerindeki değişimler, kadının çalışma hayatındaki yeri, toplumun

boşanmış bireylere yönelik algısı ve dini inançlar boşanma uygulamalarını etkilemektedir (Dommaraju ve Jones, 2011; Yıldırım, 2004).

Toplumun bireyselleşmesi ve sanayileşmesi ile kadınların eğitime ve kamusal yaşama katılımı boşanma oranlarını yükselten etkenler arasında yer almaktadır. Bununla birlikte, dinin kültürün özü olduğu toplumlarda boşanma hala yaygın değildir (Afifi vd., 2013). Eğitim düzeyi yüksek bireylerde, bireysel ihtiyaçların değişmesi, eşlerin memnuniyetinin azalması, sevgisizlik ve ilişkide adaletsiz bir durum yaşanması boşanma sebeplerinin başında gelmektedir. Çiftlerin bağlanma biçimleri, duygusal yapıları ve baş etme mekanizmaları gibi ruhsal koşullara ilişkin değişkenler de boşanma sürecini etkilemektedir. Ayrıca çocukluk döneminde olumsuz ebeveyn ilişkilerine veya boşanmaya tanık olan bireylerin boşanma olasılığının daha yüksek olduğu düşünülmektedir (Hawkins vd., 2012).

Boşanma nedenleri arasında duygusal bağlılığın zayıflığı, aile içi kavgalar, evlilik dışı ilişki, erken evlilik, gerçekçi olmayan beklentiler, evlilikte eşitliği sürdürememe ve aile içi şiddet yer almaktadır. Batılı ülkelerde boşanma oranlarındaki ciddi artışa rağmen, şiddet veya eşler arasında ciddi anlaşmazlıklar gibi önemli bir neden olmadıkça boşanma Türkiye'de toplum tarafından hala kolay kabullenilmemektedir. Türkiye'de özellikle kadınlar boşanma sonrasında çeşitli ekonomik ve sosyal sorunlarla karşı karşıya kalabilmektedir (Kavas ve Gündüz-Hoşgör, 2011).

2. Boşanmanın Eşler Üzerindeki Etkileri

Son derece stresli ve travmatik bir süreç olan boşanma, tüm aile bireylerinin hayatında önemli değişikliklere neden olmaktadır. Çoğu zaman, bu değişiklikler sosyal, psikolojik, duygusal, ekonomik yönleriyle çok boyutludur ve olumsuz bir çağrışım uyandırmaktadır (Frisby vd., 2012; Rijavec Klobucar ve Simonic, 2018). Boşanma sonrası en sık karşılaşılan ruhsal sorunlar şunlardır: depresyon, intihar eğilimi, anksiyete bozuklukları, madde kullanımı, konsantrasyon sorunları, duygu düzenleme ve sosyal işlevlerde sorunlar, somatik bozukluklar ve bağımlılık sorunları. Evliliğin sona ermesinin çocuk sahibi bireyler üzerinde birçok olumsuz etkisi vardır. Depresyon, duygusal ve davranışsal sorunlar, gelişim ve uyum sorunları en sık yaşanan sorunlar arasında yer almaktadır (Bolhari vd., 2012;

Frisby vd., 2012; Voursora vd., 2012). Bazen özellikle sorunlu evliliklerde boşanmanın bireyler için rahatlama, mutluluk ve özgürlük duyguları gibi olumlu etkileri olabilir. Ayrıca, yeterli sosyal destek ve baş etme becerileri gibi koruyucu faktörlere sahip olmak kişilere olumlu etki etmektedir (Frisby vd., 2012).

Ebeveyn boşanması, ilgili ebeveynler ve çocuklar için önemli bir yaşam olayıdır ve travmatik strese neden olabilmektedir. Sonuç olarak, birçok çocuk için ebeveynlerinin boşanmasıyla başa çıkmak gelişimsel bir zorluk haline gelmiştir. Almanya'da, örneğin, 2017 yılında yaklaşık 125.000 ebeveyn boşanmıştır. Ebeveyn boşanmasının boşanma süreci sırasında ve hemen sonrasında ebeveynler üzerinde önemli etkileri mevcuttur (Amato, 2000).

Boşanma süreci, maddi kaygılar, kişinin sosyal çevresini ve destek sistemini kaybetmesi ve partnerini kaybetmesi gibi nedenlerle eşler için aşırı stres yaratabilmektedir (Leopold, 2018). Ayrıca, boşanmanın erkeklerde ve kadınlarda depresyon, madde kötüye kullanımı veya anksiyete gibi zihinsel sağlık sorunları riskini önemli ölçüde artırdığı gösterilmiştir (Leopold, 2018).

Boşanmalarının yüküyle karşı karşıya kaldıklarında, ebeveynler kendi duygularına o kadar kapılmaktadır ki, çocuklarını duygusal olarak destekleyecek kaynaklara sahip olmayabilmekte ve çocuklarına duygusal ihmal uygulayabilmektedir. Hatta ("Beni seviyorsan babanın yeni kız arkadaşını sevemezsin!" gibi çocuklarını aktif olarak zor duygusal durumlara sokabilen ifadeler kullanarak duygusal istismar uygulayabilmektedir. Boşanmış ebeveynlerin çocukları, ebeveynleri arasındaki çatışmaların düzeltilmesi için kendilerini sorumlu hissedebilmekte ve ebeveynleri arasında haberci olarak kullanılabildikleri için aralarında sıkışmış hissedebilmektedir (Shimkowski ve Ledbetter, 2018). Ayrıca, ciddi zihinsel sağlık sorunlarına dönüşebilecek yoğun duygusal stres dönemlerinde, ebeveynler çocuklarının öğle yemeği hazırlama, doktora gitme veya yeni kıyafetler alma gibi fiziksel ihtiyaçlarını karşılama konusunda artık yeterince dikkatli olmayabilmekte; yani fiziksel ihmal uygulayabilmektedir. Ebeveyn tarafında yoğun duygusal stres, depresyon, artan sinirlilik ve düşük duygu düzenleme kapasitesi nedeniyle çocuğun fiziksel olarak cezalandırılmasına dahi yol açabilmekte; yani fiziksel istismar uygulayabilmektedir (Clément ve Chamberland, 2008, Crouch ve Behl, 2001).

3. Boşanmanın Ergenler Üzerindeki Etkileri

Boşanma öncesi ve sonrası çeşitli aile içi çatışmalar ve zorlukların bir toplamı olarak ebeveyn boşanması, ilgili çocuğun zihinsel sağlık bozukluğu riskinin artmasıyla ilişkilendirilmiştir (Shimkowski ve Ledbetter, 2018). Bu durumlar arasında depresyon (Sands vd., 2017), kaygı (Tweed vd., 1989), alkol ve uyuşturucu kullanımı (Tebeka vd., 2016), sosyal sorunlar (Tebeka vd., 2016) veya saldırgan davranışlar (Tebeka vd., 2016) yer almaktadır. Ek olarak, ebeveyn boşanmasının uzun vadeli etkilerini gözlemleyen boylamsal bir çalışma, erken kariyerlerde sık iş değiştirme, evlilik öncesi ebeveynlik ve evlilik çöküşü için artan bir risk bulmuştur (Rodgers, 1994).

Çocukluk döneminde ebeveyn boşanmasının genç yetişkinlik dönemi üzerindeki etkilerini araştıran yakın tarihli bir araştırma, çocukluk döneminde ebeveynlerinin boşanmasını deneyimleyen yetişkinlerin, çocukluk döneminde daha düşük refah, dayanıklılık, çocukluk travması ve reddedilme duyarlılığı düzeylerinin daha yüksek olduğunu bildirmiştir (Schaan ve Vögele, 2016). Bununla birlikte, travmatik deneyimlerin doğası ve bu bulguların klinik önemi hakkında çok az şey bilindiğinden, bu bulguların sonuçları hala belirsizdir (Schaan ve Vögele, 2016).

Brennan ve Shaver (1998), boşanmış ebeveynleri olan genç yetişkinlerin, sürekli evli ebeveynleri olan genç yetişkinlere göre daha fazla bağlanma güvensizliği bildirdiklerini ve kişilik bozuklukları için daha yüksek riske sahip olduklarını gözlemlemişlerdir. Bununla birlikte, kişilik bozukluklarını değerlendirmek için kendi kendine bildirim anketlerini kullanmışlardır. Kendi kendine bildirim anketleri klinik bir teşhisin geçerliliğini desteklerken, klinik sınıflandırma ve teşhis için tasarlanmamıştır. Bu nedenle, öz bildirim anketlerini kullanan çalışmalar tarafından bildirilen sonuçların genelleştirilebilir olup olmadığını ve özellikle tanı amaçlı tasarlanmış ve bu nedenle zihinsel semptomların tedavi gerektirip gerektirmediğine dair ek bilgi sunan yapılandırılmış klinik görüşmelerle tekrarlanıp tekrarlanamayacağını araştırmak önem taşımaktadır.

Boşanmış ebeveynlerin çocukları, güvensiz bağlanma stilleri geliştirme ve yetişkinlikte artan reddedilme duyarlılığı bildirme riski altındadır (Schaan ve

Vögele, 2016). Bu durum da istikrarlı bir sosyal ağın gelişmesini engelleyebilmekte ve yalnızlığı artırabilmektedir (Watson ve Nesdale, 2012). Anne-babası boşanmış ergenlerin, anne-babası boşanmamış ergenlere göre daha yalnız hissettiklerini gösteren bir rapor bulunmaktadır (Çivitci vd., 2009). Dolayısıyla ebeveyn boşanmasının ergenler üzerindeki etkileri arasında artan yalnızlık hissi ve güvensiz bağlanma stilleri geliştirme de bulunmaktadır (Çivitci vd., 2009; Schaan ve Vögele, 2016).

C. Ergenlik Dönemi

En basit şekliyle ergenlik, 10 yaşından 19 yaşına kadar çocukluk ve yetişkinlik arasındaki yaşam evresi olarak görülmektedir. Dolayısıyla Hu ve Nash (2019) ve Stehlik (2018), ergenliği (Latince adoloscereden 'olgunluğa') bir yaşam evresi olarak görmüşlerdir. Isanghedighi (1994), ergenlik döneminin, ilgi, yetenek, değerler, düşünme, akıl yürütme, yargılama gibi çeşitli psikolojik özelliklerin kalitesinin, çocukluğun özelliklerini aşmaya ve yetişkinlik kalitesine ilerlemeye başladığı dönemi işaret ettiğini gözlemlemiştir.

1. Ergenlik Döneminin Özellikleri

Ergenlik, geç çocukluk ile yetişkinliğin başlangıcı arasındaki geçiş dönemidir ve insanlarda üreme yaşamının başlangıcını işaret etmektedir. Ergenlik, hormonlar ve vücudun fiziksel gelişimi açısından cinsel olgunluğu içermekte ve ayrıca grup etkileşimlerinin karmaşıklığında ve dolayısıyla sosyal davranışta bir artış ile karakterize edilmektedir. Ergenlik, sosyal benliğin, kişinin kimliğinin ve sosyal dünyayla ilgili olarak benlik anlayışının gelişimi ve sağlamlaşması dönemidir. Anekdot niteliğindeki kanıtlar ve öz bildirim verileri, çocukların ergenlik ve ergenlik döneminden geçerken giderek daha bilinçli hale geldiklerini ve diğer insanların fikirleriyle ilgilendiklerini göstermektedir (Steinberg, 2005).

Ergenlerin psikososyal bağlamı, çocukların ve yetişkinlerinkinden belirgin şekilde farklılık göstermektedir. Akranlar, aile ve toplumla ilişkiler bu süre zarfında belirgin değişiklikler geçirmektedir. Ergenler kararları, duyguları ve eylemleri üzerinde daha fazla kendi kararlarını almaya ve ebeveyn kontrolünden kurtulmaya başlamaktadır. Aynı zamanda, okul bağlamı, ergenlerin sınıf

arkadaşlarının, öğretmenlerin ve diğer toplumsal etkilerin bakış açılarının giderek daha fazla farkına vardığı yoğun bir sosyalleşme sürecini içermektedir (Adams ve Berzonsky, 2008). Ergenlik dönemindeki çevresel ve biyolojik değişiklikler, yeni sosyal karşılaşmalara ve diğer insanlara karşı artan farkındalık ve ilgiye yol açmaktadır. Diğer insanları değerlendirmenin önemi, sosyal olarak göze çarpan uyaranlara, özellikle yüzlere artan ilgi ve duygusal bilgilerin işlenmesi ile ilişkilendirilebilmektedir (Herba ve Phillips, 2004).

Sosyal benliğin ortaya çıkışı, ergenlerin diğer insanların eylemleri, düşünceleri ve görünüşleriyle ilgili endişeleriyle giderek daha fazla meşgul oldukları düşünülen yüksek bir öz-bilinç dönemi ile işaretlenmiş gibi görünmektedir. Bu gelişme, çocukluk ve ergenlik dönemindeki benmerkezciliğin evreleri açısından tanımlanmıştır ve Piaget'nin bilişsel büyüme evrelerine dayanmaktadır (Inhelder ve Piaget, 1958). Çocukların erken çocukluk döneminde nesnelerin içsel temsillerini düşünmeyi geliştirdikten sonra, 'somut işlemlerin ortaya çıkması' aşamasına geldikleri ileri sürülmektedir. 7-11 yaş arası çocuklar, zihinsel yapı ile algılarını ayırt etmede yetersizlik göstermektedir. 11 yaşına gelindiğinde, bireyler bir nesneyi algılamaları ile onun kendi zihinsel yapıları arasında ayırım yapabilmekte, onların kendi düşüncelerini ve onlar hakkındaki akıl yürütmelerini nesnelleştirebilmektedir (Huitt ve Hummel, 2003).

a. Erken Ergenlik (10-13 yaş)

Erken ergenlik 10-13 yaşları arasında ortaya çıkmaktadır. Bu gelişim döneminde ergenler ergenliğin başlangıç evrelerini yaşamaktadırlar. Her iki cinsiyet de önemli fiziksel büyüme ve artan cinsel ilgi yaşamaktadır. Bilişsel olarak, bu aşamadaki ergenlerin soyut düşünce için sınırlı bir kapasiteleri vardır; ancak entelektüel ilgi alanları genişler ve daha önemli hale gelmektedir. Bu aşamadaki ergenler geleceğe yönelik sınırlı ilgiye sahip olsalar da, erken ergenlik döneminde daha derin ahlaki düşünce geliştirmektedirler. Bedenlerinde ise genellikle daha hızlı büyümeye başlamaktadır. Ayrıca kolların altında ve cinsel organların yakınında saç büyümesi, kadınlarda meme gelişimi ve erkeklerde testislerin büyümesi gibi diğer vücut değişikliklerini de fark etmeye başlamaktadırlar. Genellikle kızlarda erkeklerden bir veya iki yıl daha erken başlamaktadır ve bazı değişikliklerin kadınlarda 8, erkeklerde 9 yaşında başlaması normal olabilmektedir (Rice ve Dolgin, 2002).

b. Orta Ergenlik (14-16 yaş)

Orta ergenlik, 14-16 yaşları arasında ortaya çıkmaktadır. Fiziksel büyüme kadınlarda yavaşlamakta ama erkeklerde devam etmektedir. Bu aşamadaki ergenler, soyut düşünce için artan bir kapasite deneyimlemeye devam etmektedir. Bu aşamada, ergenler uzun vadeli hedefler belirlemeye başlamakta ve yaşamın anlamı ve ahlaki akıl yürütme ile ilgilenmeye başlamaktadır. Gelişimin bu aşamasındaki ergenler, artan öz katılım ve artan bağımsızlık dürtüsü dahil olmak üzere çok sayıda sosyal ve duygusal değişiklik yaşamaktadırlar (Rice ve Dolgin, 2002).

Birçok orta ergen, daha fazla bağımsızlık için mücadele ederken ebeveynleriyle daha fazla tartışma yaşamaktadır. Aileleriyle daha az, arkadaşlarıyla daha fazla zaman geçirebilmektedirler. Görünüşleri konusunda çok endişeli olmaktadır ve bu yaşı akran baskısı doruğa çıkabilmektedir. Orta ergenler daha soyut düşünebilmekte ve "büyük resmi" düşünebilmektedirler; ancak yine de o anda uygulama yeteneğinden yoksun olabilmektedirler. Bu durumların dışında risklerden kaçınma mantığından geçebilseler de, dürtüler devreye girdiğinde genellikle güçlü duygular kararlarını yönlendirmeye devam etmektedir (Hu ve Nash, 2019).

c. Geç Ergenlik (17-19 yaş)

Geç ergenlik/genç yetişkinlik dönemindeki ergenler tipik olarak daha az fiziksel gelişme ve daha fazla bilişsel gelişme yaşamaktadır. Ergenler, fikirler hakkında rasyonel düşünme, hazzı erteleme, gelecek için plan yapma ve sağlam bir kimlik duygusu kazanma becerisi kazanmaktadır. Ergen gelişiminin bu son aşamasında, gençler ayrıca artan duygusal istikrar ve bağımsızlık yaşamaktadır (Rice ve Dolgin, 2002).

Geç ergenler genellikle fiziksel gelişimini tamamlamış ve tam yetişkin boylarına kadar büyümüştür. Genellikle şimdiye kadar daha fazla dürtü kontrolüne sahiptirler ve riskleri ve ödülleri daha doğru bir şekilde ölçebilmektedirler. Erken yetişkinliğe giren gençler artık daha güçlü bir bireysellik duygusuna sahiptir ve kendi değerlerini tanımlayabilmektedir. Geleceğe daha fazla odaklanabilmekte ve kararları umutlarına ve ideallerine dayandırabilmektedirler. Arkadaşlıklar ve romantik ilişkiler daha istikrarlı hale

gelmektedir. Ailelerinden daha duygusal ve fiziksel olarak ayrılmaktadırlar. Bununla birlikte, birçoğu ebeveynleriyle "yetişkin" bir ilişki kurmakta ve onları bir otorite figüründen ziyade tavsiye isteyebilecekleri ve olgun konuları tartışacakları kişilerle daha eşit görmektedirler (Hu ve Nash, 2019).

2. Ergenlik Dönemi ile İlgili Kuramlar

a. E. H. Erikson'un Psikososyal Kuramı

Erikson'un (1963, 1968) kimlik kurgusu, kişiliğin ergenlikten yetişkinliğe gelişimini anlamak için başlıca araç haline gelmiştir: Erikson konu hakkındaki fikirlerini şu şekilde belirtmiştir: *“Bu aşamada ulaşılmaması gereken bütünlüğe içsel kimlik duygusu adını verdim. Genç, bütünlüğü deneyimlemek için, uzun çocukluk yılları boyunca geldiği şey ile beklenen gelecekte olmayı vaat ettiği şey arasında ve kendisinin olduğunu düşündüğü şey ile başkalarının kendisinde gördüğünü ve ondan beklediğini algıladığı arasında ilerleyici bir süreklilik hissetmelidir. Bireysel olarak konuşursak, kimlik, çocuğun bağımlı olduğu insanlar gibi olmak istediği ve çoğu zaman olmaya zorlandığı o ilk yılların birbirini takip eden tüm kimliklerinin toplamını içerir, ancak bundan daha fazlasıdır. Kimlik, artık yalnızca yaşlılarıyla ve aile dışındaki lider figürlerle yeni özdeşleşmelerde çözülmesi gereken bir krizle karşılaşan benzersiz bir üründür.”* (Erikson, 1968, s. 87).

Erikson, bir kimlik krizinin odak noktası haline gelebilecek birkaç gelişimsel konu belirlemiştir. Bunlardan biri hem sosyal olarak tanınan hem de kişisel olarak kendini ifade eden bir meslek seçimi bulunmasıdır. Bir diğeri ise, kişisel bir bağlılığa layık olan ideolojik bir dünya görüşünün geliştirilmesidir. Böyle bir ideoloji, doğası gereği dini veya politik olabilmektedir. Diğer sorulardan biri de cinsiyet rolüne uygun davranış ve cinsel yönelimdir. Burada da görev, içsel eğilimleri yansıtan ve bireyin kültürel ortamında yeterli sosyal destek kaynaklarının mevcut olduğu ifade tarzlarını bulmaktır (Waterman, 1982).

Erikson (1958), gelişim süreçleri üzerine yazarken, kimliklerinin şekillenmesinde William James'in bir kez doğmuş olanlar ile ikinci bir doğum ya da büyüme krizinden geçenler arasındaki ayrımını kullanmıştır. İlki, toplumlarına uyum sağlamak zorluk çekmemektedir. Çocukluk kimliklerini ciddi bir şüphe veya çatışma olmaksızın yetişkin deneyimine dönüştürmektedirler. Buna karşılık,

iki kez doğanlar, yetişkin bağılıklarının kişisel bir seçim eylemi olarak şekillendiği bir amaç veya inanç krizine girmektedirler.

b. J. Piaget'in Bilişsel Kuramı

Jean Piaget, çocukların entelektüel gelişimi konusundaki çalışmaları ve etkili bilişsel gelişim teorisi ile ünlü İsviçreli bir uzmandır. Piaget, bilişsel gelişim çalışmasına yönelik teorik eğilimini “genetik epistemoloji” olarak adlandırmıştır; çünkü her şeyden önce bir organizmanın çevresine nasıl uyum sağladığıyla ilgilenmiştir. Başka bir deyişle, teorisi biyolojik bir özne olarak zihnin gelişimini açıklayan evrimsel bir epistemoloji üzerinde merkezileşmiş; dahası, bilişin uyarlanabilir işlevini göstermiştir (Klahr, 2012).

Piaget'in teorisinde benzersiz olan bir diğer odak noktası zekadır; teorisinin özünü oluşturmaktadır. Chen ve Siegle'ye (2000) göre, Piaget *“insan zekâsı, karmaşık bir organizasyonun karmaşık bir çevreye biyolojik olarak uyarlanmasıdır”* (s. 95) varsayımından yola çıkmıştır. Bu nedenle, bireyin belirli bir durumu anlaması, o duruma uyum sağlamanın bir parçasıdır ve bilişsel gelişim, bireyin bilişsel yapıların dengelenmesindeki zekasını ifade etmektedir.

Piaget, bebeklikten yetişkinliğe kadar tipik bilişsel gelişimin dört farklı aşamasını önermiştir. Tüm bireylerin bir sonraki bilişsel gelişim düzeyine ulaşmak için her aşamadan geçmesi gerektiğini iddia etmiştir. Bu aşamalar:

- **Duyusal Motor Aşama:** Piaget'nin teorisindeki ilk ana dönem doğumdan yaklaşık 2 yaşına kadar başlamaktadır. Bu aşamada Pressley ve McCormick'e (2007) göre bebeklerin şemaları basit ve eylem odaklıdır; bebekler bu şemaları oluşturmak için sadece duyularını bazı fiziksel eylemlerle kullanmaktadırlar. Zekâ ise, dünyaya ilişkin anlayışını zihninden ziyade çevre aracılığıyla yapılandıran bebeğin yaptığı faaliyetlerle ilgilidir.
- **İşlem Öncesi Aşama:** Pressley ve McCormick (2007) için bu aşama genellikle okul öncesi yıllarla ilgilidir. Bu aşamada çocuklar 'sembolik şemalar' olarak adlandırılan bilişsel yapılar geliştirmeye başlamakta; başka bir deyişle, dil, zihinsel imgeler ve jestler gibi sembollerini kullanarak fikirleri ve nesneleri temsil edebilmektedirler. Henüz işlemsel düşünmenin olmaması, çocukların düşünmesinin hala tamamen mantıklı olmaması ve o

dönemdeki çocukların karmaşık kavramları kavrayamaması nedeniyle işlem öncesi aşama olarak adlandırılmaktadır.

- Somut İşlem Aşaması: Piaget'nin teorisindeki üçüncü ana dönem, ilkokul yıllarıyla ilgilidir. Bu aşamanın önemli bir özelliği, somut nesnelerin problemlerini çözmek için bilişsel işlemlerin uygun kullanımıdır. Bu, çocukların daha yüksek düşünme görevlerini yerine getirmekten hala uzak olduğu anlamına gelmektedir.
- Resmi İşlem Aşaması: Bu aşama genellikle erken ergenlikten başlamaktadır; bireyler bu zamanda soyut düşünmeye başlamaktadırlar (Pressley ve McCormick, 2007).

c. E. Spranger'in Bireysel Farklılıklar Kuramı

E. Spranger tarafından bireyin biricikliği esas alınarak bireysel farklılıklar kuramı geliştirilmiştir. Bu kurama göre ergenlik dönemindeki bireyler üç grup halinde değerlendirilmektedir (Kulaksızoğlu, 2019).

- İlk grup, stresli durumlarla ve yol açtığı duygularla sorunları olan bireylerden oluşmaktadır. İlk gruptaki bireyler için yetişkin çağa geçiş acı veren ve zorlu bir dönem olabilmektedir.
- İkinci grup, çocukluktan yetişkinliğe geçiş dönemini hiçbir hasar görmeyecek şekilde, rahat tamamlayabilen bireylerden oluşmaktadır.
- Üçüncü grup, bu iki grup arasında kalan bireylerden oluşmaktadır. Yani, üçüncü gruptaki bireyler bazen bunalım yaşayabilmekte; ancak bununla baş edebilmektedir. Stresli durumların üstesinden gelmek için çaba gösterebilmektedir (Kulaksızoğlu, 2019).

d. Albert Bandura'nın Sosyal Öğrenme Kuramı

Albert Bandura tarafından sosyal öğrenme kuramı, kişilerin nasıl öğrendiklerinin açıklanabilmesi için kullanılmıştır. Bandura, kişinin nasıl öğrendiğinin açıklanmasında taklit ve gözlem davranışlarının yeterli olmadığını anlamış ve bu kavramı genişletmiştir. Bu kavramın içine düşünmeyi, hafızayı, dili ve davranış sonuçlarının tahmin edilmesi ve bilişsel süreçleri dahil etmiştir (Malone, 2002). Bandura'ya göre, bireyler yaşamlarının gidişatı sırasında aktif katılımcı olarak rol almaktadır. Yani bireyler, yalnızca çevresel olayları

seyretmekle kalmamakta, duyuşal, motor ve bilişsel sistemleri yaşamlarına yön vermek ve anlam kazandırmak için kullanmaktadır (Bandura, 1999).

e. K. Lewin'in Alan Kuramı

K. Lewin'in kuramında, davranışların bireylerin sosyal çevreleriyle olan ilişkilerinin ve etkileşimlerinin sonucunda ortaya çıktığı savunulmaktadır. Bu kurama göre davranışlar, kişisel ve çevresel faktörlerden (yaş, zeka seviyesi, cinsiyet, yetenekler, yaşanan çevrenin özellikleri, aile bireyleri, arkadaş çevresi) etkilenebilmektedir. Bu gibi faktörlerin devamlı olarak değiştiğı bilinmektedir. Eğer bu faktörler çok hızlı değişime uğrarsa, bireylerin stresli süreçler yaşamları kaçınılmaz olacaktır. Lewin, ergenlik döneminde yaşanan stresin nedeninin de hızlı meydana gelen değişimler olduğunu ileri sürmüştür. Bunun yanında ergenlik dönemindeki bireyler hayatları ile ilgili bir takım hedefler de belirlemek zorunda kalmaktadır (Kulaksızoğlu, 2019).

f. M. Mead'in Antropolojik Yaklaşım Kuramı

M. Mead bir antropologtur ve antropolojik yaklaşım kuramıyla ergenlik dönemindeki bireylerin gelişimleri ile ilgili araştırmalara katkıları olmuştur. M. Mead'in araştırmaları neticesinde ergenlik döneminde yaşanan stresin evrensel bir problem olmadığı ifade edilmiş ve diğer kuramların dışında kalan bir yaklaşım sunulmuştur. Mead tarafından, Somali'de yaşayan kızların ergenlik döneminde sorun yaşamadıkları gözlemlenmiştir. Stresiz bir ergenlik dönemi geçirmelerinin nedeni ise Somali'de cinsel yaşam ile ilgili tabuların yokluğu ve ergenlik dönemindeki kişilerin evlilik öncesi cinsellikten uzak durmamaları olarak açıklanmıştır. Amerika'da ergenlik döneminde sorun yaşayan genç bireylerin fazla sayıda olmasının nedeninin ise, toplum tarafından genç bireylerin cinsellikten uzak durmalarını beklemesi olduğu belirtilmiştir. Ayrıca Mead, ergenlik dönemindeki bireylerin cinsel arzularının bastırılmasının, bu bireylerin toplum kurallarıyla çatışmasına sebep olduğunu ve stresli bir ergenlik dönemiyle sonuçlandığını ifade etmiştir (Berger, 2004).

g. S. Freud'un Psikoanalitik Kuramı

Sigmund Freud ve Anna Freud, esas olarak ergenliğı bir cinsel heyecan ve kaygı dönemi olarak ele almıştır. Darwin'in çalışması aynı zamanda Freud'un (1962) biyolojik güçler tarafından yönlendirilen enerji, dürtü ve içgüdüleri

vurgulayan psikososyal gelişime ilişkin intrapsişik teorilerini de etkilemiştir (Muuss, 1996). Freud'un psikoanalitik kuramına göre ergenlik döneminin başlangıcıyla dinamizm artmakta ve yetişkinliğe doğru durulmaktadır. Freud, bu dönemi genital dönem olarak ifade etmiştir. Çocukluk çağındayken bireylerin cinselliği haz almaya yönelik olmaktadır. Ergenlik dönemine geçildiğindeyse bireyin cinselliği üreme amacına yönelik olmaktadır. Buna bağlı olarak ergenlik döneminde çocukluk ile yetişkinlik arasındaki geçiş dönemi olmasından kaynaklanan ruhsal sorunlar sıkça yaşanabilmektedir (Muuss, 1996).

Ergenlik dönemindeki bireylerin bilinçdışıdaki ebeveyn figürlerinde değişiklik yapmak zorunda olması, çözümlemeleri gereken problemlerden biri olarak ifade edilmiştir. Ergenlik dönemine kadar dayanak noktası olan ve her konuda bilgili bulunan ebeveynler, ergen bireylerin bağımsızlığa giden yollarında engeller oluşturmaktadır. Bu engelleri aşabilmek için ergenler güç gösterileri sergileyebilmektedir. Dolayısıyla ergenlik dönemindeki bireyler ebeveynlerinin otoritesini kendi özgürlükleri ve bireysellikleri önündeki bir tehdit olarak algılamaktadır. Ebeveynleri ile aralarında çatışma çıkabilmektedir ve ebeveynler ergenlik dönemindeki çocuklarının gözünde değerlerini yitirebilmektedir. Bunun yanında arkadaş çevresinin de idealleştirilmesi söz konusu olmaktadır (Freud, 1962).

h. G. S. Hall'ın Özünü Yineleme Kuramı

Stanley Hall, Arnold Gesell ve James Tanner'ın ana odak noktası, genler ve biyoloji tarafından belirlenen fiziksel ve cinsel gelişimdir. Ergen gelişimine ilişkin biyososyal anlayışları, ağırlıklı olarak Darwin'in filogenetik evrim teorilerine dayanmıştır. Bu bakış açısı, gelişimin, insan evriminin aşamalarını taklit eden, rekapitülasyon olarak adlandırılan, genetik olarak önceden belirlenmiş fizyolojik değişiklikler tarafından kontrol edildiğini varsaymıştır (Hall, 1904; Muuss, 1996).

Ergenlik döneminde yaşanan değişiklikler hakkında önemli çalışmaları bulunan Hall, Darwin'in evrim ile ilgili fikirlerinden ilham almış ve ergen gelişimi üzerine özünü yineleme kuramını geliştirmiştir. Hall tarafından ergenlik dönemi, duygusal yönden çalkantılı bir süreç olarak ifade edilmiştir. Ayrıca ergenlik hem zor hem de stresli bir dönem olarak ifade edilmiştir (Hall, 1904).

3. Ergenlik Döneminde Yaşanan Psiko-Sosyal Sorunlar

Ergenlik, fiziksel ve zihinsel özelliklerin yanı sıra sosyal ortamlarda da dramatik değişikliklerin eşlik ettiği çocukluktan yetişkinliğe kritik bir geçiş dönemidir. Belki de bu kapsayıcı değişiklikler nedeniyle, ergenlik, genellikle psikolojik ve davranışsal sorunlara ve psikiyatrik hastalıklara yol açan bir dizi sıkıntıya karşı özellikle savunmasız olarak ifade edilmektedir (Worthman ve Trang, 2018). Cinsel olgunlaşma ve dimorfizm, ergen psikopatolojisinin arkasındaki önemli biyolojik faktörler arasında yer almaktadır. Örneğin; erkekler, genellikle depresyon ve içe kapanma gibi sorunlara duyarlı olan kızlara göre, saldırganlık ve kuralları çiğneme ile karakterize edilen dışsallaştırma sorunlarıyla daha fazla ilişkilendirilmektedir. Bu ergen sorunlarının altında yatan risk faktörlerini ve psikolojik mekanizmaları anlamak, çocukların sağlığını ve gelişimini desteklemek için değiştirilebilir müdahale hedeflerinin belirlenmesine yönelik kritik bir adımdır (Dahl vd., 2018).

Diğer olası hedefler arasında, çocuk-ebeveyn ilişkisi, ergenlerin bilişlerini, duygularını ve davranışlarını etkileyen çok önemli bir çevresel faktör olarak kabul edilmiştir. Bu nedenle, çocuk-ebeveyn ilişkisinin beyin gelişimi üzerindeki etkisi ve ergen davranışlarıyla ilişkisi, ergen nörobilimi ve epidemiyolojisinde merkezi bir öneme sahip olmuştur (Morris vd., 2017). Epidemiyolojik literatürde, çocuk-ebeveyn ilişkilerinin kalitesinin erkek ve kız çocuklarında içselleştirme ve dışsallaştırma sorunlarını önemli ölçüde etkilediği gösterilmiştir (Cotter vd., 2016). Ayrıca, bir çocukla baba veya anne ilişkisinin, erkek ve kız çocuklarında ergen davranışları üzerinde farklı etkileri olduğu öne sürülmüştür (Ellis vd., 2012). Ayrıca çalışmalar, babanın ve annenin ebeveynliğinin, çocuğun cinsiyeti ile daha fazla etkileşime girebilecek belirli psiko-davranışsal sorunlara farklı şekillerde katkıda bulunabileceğini göstermektedir (Peper vd., 2011; Satterthwaite vd., 2015). Olumsuz yaşam olaylarının ruhsal bozukluklar üzerindeki etkisi, depresyon, intihar davranışı ve anksiyete dahil olmak üzere birçok psikopatolojinin önemli bir yordayıcısıdır (Joiner vd., 2016).

Benlik saygısı, bireyin kendine karşı olumlu veya olumsuz tutumlarının genel duygusal değerlendirmesini yansıtmaktadır. Ortalama benlik saygısı seviyeleri çocuklukta artmakta, 11-15 yaşlarında sabit kalmakta ve daha sonra 30 yaşına kadar güçlü bir şekilde artmaktadır (Orth vd., 2018). Ergenlik döneminde

artan stres ve psikopatoloji görülme sıklığı ile düşük benlik saygısı, başta içselleştirme sorunları, yeme patolojisi, depresyon ve anksiyete olmak üzere çeşitli psikopatolojik sorunların belirlenmesinde önemli bir role sahiptir (Pearson vd., 2017; Sowislo ve Orth, 2013). Bununla birlikte, dışsallaştırma sorunlarının da düşük benlik saygısı ile bağlantılı olduğuna dair kanıtlar bulunmaktadır (Donnellan vd., 2005). Ayrıca, başa çıkma davranışındaki zorlukların da psikopatolojinin gelişimine katkıda bulunabileceğini gösteren güçlü kanıtlar vardır. Problem çözme veya yardım, destek veya bilgi arama gibi aktif başa çıkma davranışları, hem ergenlik hem de yetişkinlik döneminde daha iyi refah ve daha az psikopatolojik semptomlarla ilişkilidir (Compas vd., 2017; McLafferty vd., 2019).

Ergenlik, anksiyete bozuklukları ve depresyonun başlaması için yüksek risk dönemidir. Stresli yaşam olaylarının ve çocukluktaki sıkıntıların gelecekteki psikopatoloji için önemli risk faktörleri olduğu iyi bilinmektedir (Lee vd., 2014). Bu olaylara karşı duygusal tepkileri düzenleme kapasitesinin aracı bir rol oynayabileceğini gösteren kanıtlar da vardır (Coates ve Messman-Moore, 2014). Ergenlik döneminde çocukluğa göre artan bağımsızlık ve yeni talepler göz önüne alındığında, ergenlerin stres faktörlerine tepki olarak duygularını düzenlemeye özel bir ihtiyacı olabilmektedir. Duygu düzenleme güçlükleri, zihinsel sağlık sorunları için risk oluşturabilmektedir. Bu nedenle duygu düzenleme, kaygı ve depresyon riski açısından karmaşık bir bulmacanın önemli bir parçası olabilmektedir (Lee vd., 2014).

D. Duygu Düzenleme

1. Duygu Düzenleme Kavramı

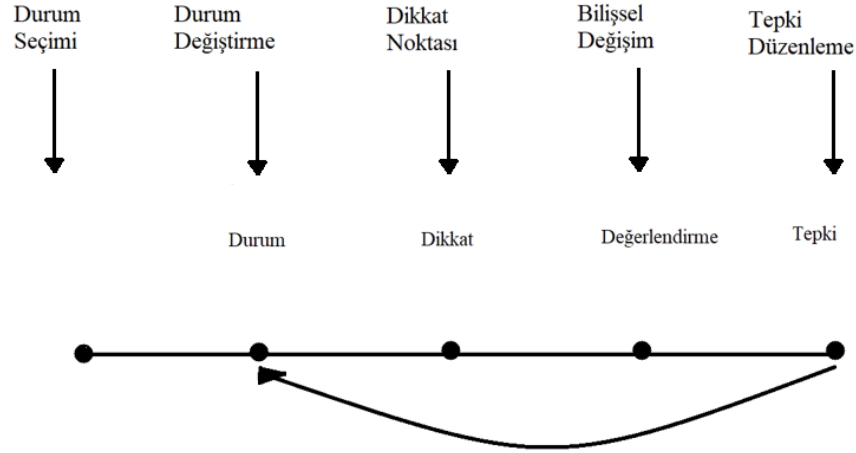
Son otuz yılda, psikolojide ve popüler kültürün insan duygusallığına ve bireylerin duyguları ifade etme ve yönetme yollarına olan ilgisinde önemli bir artış olmuştur. Bu ilgi, kısmen, çocukların başarılı gelişiminin temel bir bileşeninin duygusal tepkileri ve ilgili davranışları sosyal olarak uygun ve uyarlanabilir yollarla nasıl düzenleyeceğini öğrenmek olduğunu öne süren gelişimsel araştırma ve teorideki artıştan kaynaklanmaktadır (Denham vd., 2003). Gelişimsel psikopatoloji araştırmaları da gelişimde duygu düzenlemenin rolünü vurgulamakta olup; öfke ve üzüntü gibi olumsuz duyguları düzenlemedeki

zorluğu duygusal ve davranışsal problemlerle ilişkilendirmektedir (Frick ve Morris, 2004). Duygu düzenlemenin gelişimini birçok faktör etkilemektedir. Bir bireyde duygu düzenlemenin gelişiminde çocukluk dönemindeki mizaç, nörofizyolojik gelişim basamakları ve bilişsel gelişim basamaklarının tamamının önemli roller oynadığı bilinmektedir. Bununla birlikte, duygular sosyal ilişkilerin hem ürünleri hem de süreçleri olarak kabul edilmektedir (Cole vd., 2004).

Duygu düzenleme, duyguların oluşumunu, yoğunluğunu ve ifadesini başlatma, sürdürme ve modüle etme ile ilgili iç ve dış süreçlerden oluşmaktadır. Ayrıca duygu düzenleme, iç ve dış süreçleri içermektedir. Duygu düzenleme çalışması, duygusal bilişler, dikkat kaydırma ve fizyolojik tepkilerin yönetimi gibi duyguları yönetmek için kullanılan içsel süreçlerin yanı sıra, duyguların modülasyonuna yardımcı olan ebeveynler veya diğer bireyler gibi dış etkilerin rolü ile ilgilidir. Küçük çocuklar için, duygu düzenlemenin önemli bir kısmı, başkalarının eylemleri ve müdahalesi yoluyla meydana gelmektedir. Çocuklar geliştikçe, yardım için ebeveynlerine daha az güvenmekte ve genellikle akranları gibi diğer sosyalleşme araçlarını kullanmaktadırlar. Dolayısıyla duygu düzenleme yöntemlerinin gelişiminde ebeveynlerinin yerini akranları ve sosyal çevreleri almaktadır. Duygu düzenlemenin iç ve dış süreçlerinde dış etkenlerin rolü öne çıkmaktadır (Silk vd., 2003).

2. Duygu Düzenlemenin Süreç Modeli

Duygu düzenleme, duygu durumlarının oluşumunun, yoğunluğunun ve süresinin başlatılması, sürdürülmesi ve değiştirilmesi ile ilgili otomatik ve kontrollü süreçler kümesidir. Duygu düzenleme canlı bir araştırma alanıdır ve duygusal deneyim, ifade ve fizyoloji için farklı duygu düzenleme yöntemlerinin etkisine ilişkin kanıtlar son on yılda filizlenmiştir. Hızla biriken bulgu ve içgörüler düzenlemenin, bütünleştirmenin ve anlamamanın yollarını bulmak giderek daha önemli hale gelmiştir (Webb vd., 2012).

Şekil 1. Duygu Düzenlemenin Süreç Modeli

Kaynak: (Gross, 2014 : 7)

Gross (2014 : 7) duygu düzenleme süreçlerini, “durum seçimi” , “durum değiştirme”, “dikkat noktası”, “bilişsel değişim” ve “tepki düzenleme” olmak üzere 5 noktaya ayırarak ifade etmiştir.

- Durum seçimi, bireylerin duygularını düzenleyebilmek için arzuladığı duygulara neden olabilecek hareketlere yönelme veya istenmeyen bir duyguya neden olabilecek hareketlerden kaçınmayı ifade eden bir yöntemdir. Örneğin; evden çıkıp işe doğru gidiyorken aksi bir komşu ile karşılaşmamak için yolun değiştirilmesi, durum seçimi yöntemine verilen bir örnek olmuştur.
- Durum değiştirme; bir bireyin yaşadığı anın duygusal etkisini değiştirebilmek için yeni bir durum aramasını ifade etmektedir. Bu yöntemde önemli olan ise yeni olan duruma yönelirken duyguların doğru olarak ifade edilebilmesi şeklinde açıklanmaktadır.
- Dikkat noktası; durumun ya da seçeneklerin odaklanılacak yönünü belirlemeyi ifade etmektedir. Ayrıca bireyin duygularını düzenlemesi için o durumun içindeyken çevresel ve fiziksel özellikleri değiştirmeksizin dikkatini yönlendirmesini de içermektedir.
- Bilişsel değişim ; bireylerin durum değerlendirmesini yapmalarını ve kendilerine göre anlamı değiştirmesini ifade etmektedir. Bu yöntem genellikle olumsuz duyguları azaltmak için kullanılmaktadır; ancak aynı

zamanda olumsuz veya olumlu duyguların arttırılmasında veya azaltılmasında kullanıldığı da belirtilmiştir.

- Tepki düzenleme; kişilerin duygusal ve davranışsal ifadesiyle doğrudan ilişkilidir ve tepkileri değiştirerek duyguları düzenleyebilmesini ifade etmektedir (Gross, 2014; Karacaoğlu, 2015).

3. Ergenlik Döneminde Duygu Düzenlemenin Gelişimi

Ergenlik, duygu düzenlemenin gelişimi için dinamik bir dönem olmakla birlikte, bu dönemde kişiler hedeflerine göre duygusal tepkileri izlemek, değerlendirmek ve değiştirmek için kullanılabileceği duygu düzenleme yöntemlerini geliştirmektedir (Braunstein vd., 2017). Ergenlik dönemindeki gelişim sürecinde, çocuklukta duygu düzenlemeyi destekleyen ebeveynlerden daha fazla bağımsızlık elde etmek bireyler için önem kazanmaktadır. Bu dönemde önemli sosyal, bilişsel ve biyolojik değişiklikler gibi önemli öz-düzenleme zorlukları ortaya çıkabilmektedir. Birçok kişi bu zorluklara duygu düzenleme yöntemlerini güçlendirerek ve geliştirerek yanıt vermektedir; ancak bazıları için ergenlik, duygu düzenleme ve ilişkili psikopatoloji ile ortaya çıkan veya kötüleşen zorluklarla karakterizedir (Silvers, 2020).

Etkili teorik modeller, ebeveynlerin genel olarak duyguyu ve özellikle de duygu düzenlemeyi birden fazla mekanizma ve zaman ölçeğinde etkilediğini öne sürmektedir (Morris vd., 2017). Bir çalışmada sadece ebeveyn varlığının çocukların duygusal davranışlarını, fizyolojisini ve nörobiyolojisini güçlü bir şekilde düzenleyebileceğini ortaya konmuştur (Myruski ve Dennis-Tiwary, 2021). Ebeveynler, sadece çocuklarının bakımını üstlenen bireyler olmalarının ötesinde, aynı zamanda, çocuklarının duygusal davranışlarını modellemeyi, onlara koçluk yapmayı ve aile bağlarını geliştirmeyi içeren “duygu sosyalleştirme davranışlarına” aktif olarak katılmaktadırlar. Şaşırtıcı olmayan bir şekilde, bir ebeveynin kendi yöntemleri, ebeveynlik davranışları ve bir çocuğun büyüdüğü çevre, yüksek oranda birbiriyle ilişkili olma eğilimindedir. Bunun etkileyici bir örneği, ebeveyn duygu düzenlemesinin, çocuk duygu düzenlemesi üzerindeki göreceli etkisini ayırtırmayı amaçlayan yakın tarihli bir çalışmadan gelmektedir (Milojevich vd., 2020).

Ebeveyn duygu düzenleme yöntemlerinin çocukların duygu düzenleme gelişimini etkileyebilmesinin bir yolu da davranışlarıdır. Ebeveynlerin davranışları ile çocuklarının duygu düzenleme gelişimleri arasında hem doğrudan hem de dolaylı bir ilişki olduğu düşünülmektedir. Kesitsel veriler, “olumlu” ebeveyn duygu sosyalleştirme davranışlarının (yani, bakım veren bireylerin gösterdiği sıcaklık ve duygusal duyarlılık) gençlikte daha iyi duygu düzenleme sonuçları ile ilişkili olduğunu göstermiştir (Boldt vd., 2020; Morris vd., 2017).

Çocuklar duygularını düzenlemek için büyük ölçüde ebeveynler gibi bakımlarını üstlenen kişilere güvenirken, ergenlerin duygularını düzenlemek için arkadaşlarına veya kendilerine dönme olasılıkları giderek artmaktadır. Ergenlerin öz düzenleme eğilimleri değiştikçe, ergenlerin öz düzenleme biçimleri de değişmektedir. Ergenliğin üst düzey bilişsel süreçlerin gelişimi için kritik bir dönem olarak nitelendirilmesiyle tutarlı olarak, ergenler bilişsel öz-düzenleme yöntemlerini çocuklardan daha fazla zaman kullanmakta ve farklı bilişsel yöntemler arasında geçiş yapma konusunda da daha esnek olmaktadır (Larsen ve Luna, 2018).

4. Ergenlerde Duygu Düzenleme Güçlüğü

Duygu düzenleme, duygusal tepkileri izlemek, değerlendirmek ve değiştirmekten sorumlu olan dışsal ve içsel süreçler olarak tanımlanan çok boyutlu bir yapıdır. Duygu düzenleme becerileri, hem duyguları düzenlemede genel özellik düzeyindeki zorlukları (duygu düzenleme güçlükleri) hem de belirli uyarlanabilir veya uyumsuz duygu düzenleme stratejilerinin (örneğin, ruminasyon) kullanımını gerektirmektedir. Duygu düzenlemenin her iki yönünün de dışa dönük davranış problemlerinin gelişimi ile ilişkili olduğu bulunmuştur (Röll vd., 2012). Örneğin, duygu düzenleme güçlükleri, ergenlik döneminde saldırgan davranışlardaki artışları öngörmekte iken, uyarlanabilir duygu düzenleme stratejilerinin kullanımı (problem çözme gibi) daha az psikopatoloji ile ilişkilidir (Aldao ve Dixon-Gordon, 2014; Herts vd., 2012). Bireyin duygusal durumların ve tepkilerin deneyim ve ifadesini etkilemek veya değiştirmek için stratejiler kullandığı süreçleri ifade eden duygu düzenlemenin edinimi ve geliştirilmesi, ergenliğin en önemli gelişimsel görevlerinden biridir. Ergenlik, fiziksel, bilişsel, psikolojik ve sosyal düzeylerde birçok dönüşümle karakterize

edilen ve sıklıkla daha yüksek duygusal tepkisellik ve stresin eşlik ettiği gelişimsel bir aşama olarak tanımlanmaktadır (Ahmed vd., 2015).

Çeşitli araştırmalar, ergenlerin çocuklara ve yetişkinlere kıyasla daha yüksek duygusal yoğunluk yaşadıklarını ve kaygı ve öfke gibi olumsuz duyguların erken ergenlikten orta ergenliğe doğru artma eğiliminde olduğunu göstermektedir (Bailen vd., 2019; Maciejewski vd., 2017). Buna ek olarak, bazı araştırmacılar, ergenlerin devam eden beyin gelişimi nedeniyle duygularını daha az düzenleyebildiklerini öne sürmüşlerdir (Powers ve Casey 2015). Tüm bu dönüşümler, ergeni, bireyin ruh sağlığı ve gelecekteki başarılı düzenleme yetenekleri için uzun vadeli sonuçlar doğurabilecek duygu düzenlemede zorluklar yaşama riskiyle karşı karşıya bırakmaktadır (Ahmed vd., 2015).

Rutherford ve arkadaşları (2015), ailenin ve özellikle ebeveynlerin çocukların duygu düzenleme yeteneklerini şekillendirdiğini ifade etmiştir. Duygu düzenleme stratejilerinin ebeveynlerden çocuklara aktarılmasının genetik bir temeli olsa da, aile bağlamı bu stratejilerin geliştirilmesinde kritik bir rol oynuyor gibi görünmektedir (Goldsmith vd., 2008). Morris ve arkadaşları (2007), ailenin çocukların duygu düzenlemesi ve uyumu üzerindeki etkisinin üçlü modeli, aile bağlamının çocukların duygu düzenlemesinin gelişimini üç olası süreç yoluyla etkileyebileceğini varsaymaktadır. İlk olarak, çocuklar gözlem veya modelleme yoluyla belirli duygu düzenleme stratejilerini öğrenebilmektedir. Çocuklar, ebeveynlerinin duyguları ortaya çıkaran durumlara sözlü ve davranışsal olarak nasıl tepki verdiklerini (yani, genellikle duygularını nasıl düzenlediklerini) tekrar tekrar gözlemleyerek, bu düzenleyici stratejileri içselleştirebilmekte ve onları aynı duygu uyandıran durumlarda kullanmaya başlayabilmektedir (Rutherford vd., 2015). Örneğin, depresif annelerin çocuklarının, depresyonda olmayan annelerin çocuklarına kıyasla, duyguları düzenlemek için daha pasif ve daha az aktif stratejilerle meşgul oldukları bulunmuştur (Silk vd., 2003).

Çocukların düzenleyici yetenekleri üzerinde derin bir etkisi olabilecek ikinci süreç, ebeveynlik uygulamaları, özellikle duyguyla ilgili uygulamalardır. Gelişim sürecinde çocukların karşılaştıkları bu uygulamalar, duygu düzenleme gelişimlerinde etkili olmaktadır. Bunun yanında, çocukların olumsuz duygularına verilen destekleyici olmayan tepkiler, örneğin; çocukların duygusal ifadelerini

cezalandırmak veya en aza indirmek, genellikle çocukların duygusal düzensizlikleri ve içselleştirme semptomları ile ilişkilidir (Sanders vd., 2015).

Ebeveynlerin çocuklarının duygu düzenleme yeteneklerini etkileyebilecekleri üçüncü bir süreç, ebeveyn-çocuk bağlanma ilişkisi, ebeveynlik tarzı, evlilik ilişkisi ve çocuğun duygusal dışavurumu gibi çeşitli süreçler ve dinamikler tarafından belirlenen ailenin duygusal iklimidir (Morris vd., 2007). Olumlu bir aile ikliminde çocuklar, kabul edilmeyi ve anlaşılmayı bekledikleri ve duygusal ihtiyaçlarının karşılanacağını bildikleri için duygularını hissetmekte ve ifade etmekte kendilerini güvende hissetmektedir. Buna karşılık, ailenin duygusal iklimi olumsuz olduğunda (örneğin, psikolojik kontrol veya olumsuz duygusal etkileşimler gibi olumsuz ebeveynlik uygulamaları nedeniyle) çocuklar kendilerini daha az güvende hissetmekte ve duygularını uyumsal olarak düzenlemede daha büyük zorluklar yaşayabilmektedir (Sim vd., 2009). Problem çözme gibi uyum sağlayıcı ve ruminasyon gibi uyumsuz duygu düzenleme yöntemlerinin kullanımı arasındaki etkileşim ise adölesanların yaşadıkları duygu düzenleme güçlükleri açısından önemli bir yere sahiptir. Spesifik olarak, araştırmalar, yüksek düzeyde uyumsuz yöntemler kullandığını bildiren yetişkinler için, duygu düzenleme yöntemlerinin kullanımının sorunlu davranışla olumsuz bir şekilde ilişkili olduğu gösterilmiştir. Fakat bu ilişkilendirme, düşük düzeyde uyumsuz yöntemler kullandığını bildiren katılımcılar için anlamlı bulunamamıştır (Aldao ve Nolen-Hoeksema, 2012). Benzer sonuçların ergenlerde de bulunduğu görülmüştür. Örneğin, uyumsuz bir duygu düzenleme profili kullandığını bildiren ergenler (uyumsuz duygu düzenleme yöntemlerinin yüksek kullanımı ile uyum sağlama yöntemlerinin düşük kullanımı), özellikle dışsallaştırıcı davranış sorunları yaşama riski altındadır (Otterpohl vd., 2016).

5. Duygu Düzenleme ve Ebeveyn Boşanması Arasındaki İlişki

Çocukların günlük olarak yaşadıkları duygusal iklim, genel duygusal gelişim ve duygu düzenleme üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Bir ailenin duygusal iklimi, ilişki niteliklerine (bağlanma, evlilik ilişkileri ve ebeveynlik tarzları gibi) ve aile üyelerine karşı sergilenen olumlu ve olumsuz duyguların miktarına yansımaktadır. Bir çocuğun duygusal iklimi olumsuz, zorlayıcı veya öngörülemez olduğunda, çocuklar sık sık beklenmedik duygular göstermektedir

veya duygusal manipölasyonlar nedeniyle duygusal olarak oldukça reaktif olma riski altında kalmaktadır. Bu tür ortamlarda, çocuklar sadece ebeveynlerinde duygu düzenleme bozukluğu gözlemlemekle kalmaz, aynı zamanda duygusal olarak daha az güvende olmaktadır. Buna karşılık, çocuklar kabullenildiklerini ve beslendiklerini hissettikleri duyarlı, tutarlı bir ortamda yaşadıklarında, duygusal ihtiyaçlarının karşılanacağından emin oldukları için duygusal olarak güvende ve duygularını ifade etmekte özgür hissetmektedir. Çocuklar ayrıca hangi davranışların beklendiğini ve yanlış davrandıklarında sonuçlarının ne olacağını bildiklerinde duygusal olarak kendilerini güvende hissetmektedirler (Shimkowski ve Ledbetter, 2018).

Ailenin duygusal iklimi, çeşitli aile içi süreçlerin ve dinamiklerin bir yansımasıdır. Duygu düzenlemenin gelişimini muhtemelen etkileyen duygusal çevrenin dört önemli bileşeni vardır:

- Çevrenin genel öngörülebilirliği ve duygusal kararlılığı;
- Ebeveyn beklentileri ve olgunluk talepleri;
- Ailede ifade edilen olumlu duygusallığın derecesi;
- Ailede ifade edilen olumsuz duygusallığın derecesi.

Aile duygusal ikliminin bu bileşenleri, araştırmalarda tipik olarak (1) ebeveyn-çocuk bağlanması, (2) ebeveynlik tarzı, (3) aile ifadesi, (4) duygu ifadesi ve (5) evlilik ilişkileri çalışmaları yoluyla incelenmektedir (Shimkowski ve Ledbetter, 2018).

Ailedeki genel duygu miktarı, özellikle olumsuz duygusallık, aslında çocuklarda olumsuz duygulara neden olabilmektedir. Araştırmalar, “duygu bulaşmasının” veya bir duygunun “yakalanmasının” erken bebeklik döneminde ve sonrasında meydana geldiğini ileri sürmektedir. Yüz, sesli veya duygusal bir jest başka bir kişide benzer bir tepki ürettiğinde duygu bulaşmasının meydana geldiği söylenmiştir. Duyguların bulaşması üzerine bugüne kadar yapılan araştırmaların çoğu, olumsuz duygulara odaklanmıştır; bununla birlikte, kahkaha gibi duygular, duygu sosyalleşmesinde ve genel ebeveynlikte önemlidir ve genel olarak olumlu duyguların aktarımına ilişkin daha fazla araştırma, çalışmaya değer bir alan oluşturmaktadır (Saarni vd., 1998).

Çocukların aslında ebeveynlerin duygularını düzenlemelerini modellediğine dair bazı kanıtlar vardır. Genel olarak, çocukların duygu anlayışı üzerine yapılan araştırmalar, ailenin olumlu duygusal dışavurumculuğunun, duygular hakkındaki söyleminin ve duygusal gösterimleri kabul etmesinin, daha yüksek düzeyde duygu anlayışı ve duygusal yeterlilik ile ilişkili olduğunu göstermektedir (Denham vd., 2003).

6. Duygu Düzenleme ve Okul Davranış Problemleri Arasındaki İlişki

Kivisto'ya (2011) göre, duygu düzenlemenin mizaç, depresif belirtiler ve akran saldırganlığı dahil olmak üzere gelişimsel bağlam üzerinde aracı bir etkisi bulunmaktadır. Mizaç faktörlerin ve uyumun duygu düzenleme yöntemleriyle, özellikle de çocukların okul görevlerine verdikleri yanıtlarla ilişkili olduğu ileri sürülmüştür. Bu ilişkilerle ilgili olarak duygu düzenlemenin mizaç ile davranış problemleri arasındaki ilişkide aracı bir rolü olup olmadığının araştırılması gerektiği önü sürülmüştür. Uyumsuz sosyal davranışların gelişiminde duygu düzenlemenin rolünü inceleyen az sayıda çalışma olmasına rağmen, bu ilişkilere odaklanan bazı araştırmalar vardır. Örneğin, Eisenberg ve Morris (2002) duygu düzenlemenin, özellikle bazı davranış problemleri açısından olumsuzluğu yüksek olan çocuklarda önemli olduğunu belirtmişlerdir. Ancak duygu düzenleme yoğun olumsuz duygulanımı olmayan çocuklarda etkili bulunmamıştır. Singh ve Singh (2013) tarafından lise dönemindeki ergenlerde duygu düzenleme ile akademik başarı ve performans ilişkisi araştırılmıştır. Sonuç olarak lise öğrencilerinin duygu düzenleme güçlüğü yaşamasının akademik motivasyonunu ve performansını olumsuz etkilediği ifade edilmiştir. Okul davranış problemleri gözlenen çocukların ve ergenlerin duygu düzenleme yönünden değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiş ancak bu konuda yeterli sayıda çalışma gerçekleştirilmemiştir.

7. Ergenlerde Duygu Düzenlemeyi İnceleyen Çalışmalar

Garnefski ve arkadaşları (2005) ergenlerde duygu düzenleme problemlerini incelemeyi amaçladıkları bir çalışma yürütmüşlerdir. Çalışmanın örneklemini 12-18 yaşları arasındaki 271 ortaokul öğrencisinden oluşturmuştur. Sonucunda ise içselleştirme sorunları (üzüntü, korku, fobiler, intihar düşüncesi, uyku ve iştah problemleri vb.) olan ergenlerin, kendini suçlama ve ruminasyon gibi bilişsel

duygu düzenlemede, dışsallaştırma sorunları (saldırgan davranışlar, kurallara uymamak, kişisel ilişkilerde zorlanma vb.) olanlara göre önemli ölçüde daha yüksek puan aldıkları gösterilmiştir.

Duygu düzenleme kapasiteleri ergenlik boyunca önemli ölçüde gelişmektedir. Tipik olarak gelişen bireylerle ilgili çalışmalar, erken ergenlik döneminde duygu düzenleme stratejilerin etkisinin sınırlı olduğunu, yaşla birlikte uyumsal stratejilerin arttığını öne sürmektedir (Zimmermann ve Iwanski, 2012; Gullone vd., 2010). Altan (2006) tarafından annelerin sosyalizasyonları (toplumsal yaşama uyum sağlamaları ve edindikleri rollerin gerekliliklerini yerine getirmeleri) ile çocukların mizaçlarının, duygu düzenlemeye olan etkileri incelenmiştir. Bu çalışmanın sonucunda ise, anne tarafından olumlu davranışların sergilenmesinin ergenlerin duygu düzenlemesini geliştirdiği bildirilmiştir. Rugancı (2008) ise, onu ile ilgili olan araştırmasını geç ergenlik dönemindeki öğrenciler üzerinde yürütmüştür. Çalışmasında öğrencileri iki gruba ayırmış, duygu düzenlemenin psikopatolojiler ve bağlanma stilleriyle olan ilişkisini incelemiştir. Sonuç olarak güvenli bağlanmaya sahip olan öğrencilerin diğer gruba göre anlamlı farkla duygu düzenlemesinin daha yüksek olduğu bildirilmiştir. Sarıtaş ve Gençöz (2011) ise çalışmalarına ergenleri dahil etmiş ve yaşadıkları duygu düzenleme güçlüğüne annedeki duygu düzenleme güçlüğüyle ve çocuk yetiştirme tarzlarının ilişkisini değerlendirmişlerdir. Bu çalışmada ergenler arasında duygu düzenleme güçlüğü yaşayan bireylerin annelerinin de duygu düzenleme güçlüğü yaşadığı sonucu elde edilmiştir.

Duy ve Yıldız (2013) tarafından 323 lise öğrencisinin dahil edildiği bir başka çalışma yürütülmüştür. Duygu düzenleme stratejilerine depresif ve somatik belirtilerin etkisi incelenmiştir. Çalışma sonucunda cinsiyetin duygu düzenleme stratejilerinde anlamlı farklılık oluşturmadığı; ancak depresif ve somatik belirtilerin duygu düzenleme stratejileri üzerinde anlamlı ve yüksek düzeyde bir etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Garnefski ve Kraaij (2018) tarafından yürütülen bir çalışmanın amacı, bilişsel duygu düzenleme stratejilerinin ne ölçüde depresyon ve anksiyete semptomlarını etkilediğini incelemek olmuştur. Çalışmalarına 13-16 yaşları arasındaki ortaokul öğrencilerini dahil etmişlerdir. Depresyon belirtileriyle ilişkili bilişsel duygu düzenleme stratejileri aynı zamanda anksiyete belirtileriyle de

ilişkili bulunmuştur. Bununla birlikte, eşlik eden anksiyete belirtilerini kontrol ettikten sonra, ruminasyon, kendini suçlama (sadece kızlar), olumlu yeniden değerlendirme ve olumlu yeniden odaklanma (son ikisi ters olarak) depresyon belirtileriyle önemli ölçüde ilişkili bulunmuştur. Eşlik eden depresyon belirtilerini kontrol ettikten sonra, felaketleştirme ve diğer suçlamalar, anksiyete belirtileriyle önemli ölçüde ilişkili bulunmuştur.

E. Ergenlerde Okul Davranış Problemleri

Ergenlik döneminde karşılaşılan okul davranış problemlerinden biri okul reddidir. Okula gitmeyi ve/veya okulda kalmayı reddetmek olarak ifade edilen bir durumdur. Ergenlerdeki bu okul davranış probleminin altında yatan nedenler arasında okuldan kaynaklanan uyarıların bireyin negatif duygularını artırıcı etkisinden kaçınması, arkadaş edinmede güçlük yaşamak, başkaları önünde konuşmaktan çekinmek, ebeveynlerin dikkatini çekmeye çalışmak, okul dışındaki çevreye aşırı yönelim sayılmaktadır (Gümüştaş vd., 2014). Okul reddinin akademik başarıyı düşürmesi, bu konunun daha da önem kazanmasına neden olmuştur. Konuyla ilgili yapılan bir çalışmada, okul reddi davranışı sergileyen çocuk ve ergenlerin uzun dönemde incelenmesi sonucunda, okul reddi davranışı sergilemeyen gruba göre daha fazla ruhsal bozukluk tanısı aldıkları bulunmuştur (Fremont, 2003).

Ergenlik dönemindeki bireylerde gözlenen bir diğer okul davranış problemi ise akran zorbalığıdır. Çocuklar arasında yaşanan bu durum, geçmişten günümüze süregelen bir okul davranış problemidir. Evrensel düzeyde incelenen ve önemli bir okul davranış problemi olarak ele alınan akran zorbalığı, beraberinde okul reddi, ruhsal bozukluklar ve akademik başarının düşüklüğü gibi problemleri de getirmektedir. Zorbalığın tanımı ilk olarak Dan Olweus tarafından 1970’li yıllarda yapılmıştır ve sıklıkla kullanılan tanım şu şekildedir: “Bir birey, bir süre boyunca, bir ya da birden çok sayıda kişinin olumsuz davranışına maruz kaldığında zorbalığa uğramıştır.” Akran zorbalığına uğramış bireylerin eğitim öğretim hayatı süresince çeşitli zorluklar yaşayacağı ve okuldan uzaklaşacağı öngörülmektedir. Özellikle ergenlik döneminde aile bireylerinden uzaklaşıp arkadaş çevreleriyle daha çok vakit geçirme eğiliminde olan bireyler, okul

davranış problemlerinden biri olan akran zorbalığı ile karşılaşabilmekte veya kendileri zorbalık yapan kişiler arasında olabilmektedir (Tuncay ve Pişkin, 2015).

Okulların öğretmenler ve okul personeli tarafından yönetilme ve organize edilme şekli dahil olmak üzere, çeşitli faktörler problemlili akranların etki düzeyini potansiyel olarak azaltabilmektedir. Aslında, okul özellikleri üzerine yapılan araştırmalar, belirli okul özelliklerinin, riskli akran gruplarının etkilerini azaltan ve olumlu akran etkileşimlerini artıran koruyucu faktörler olarak işlev görebileceğini göstermektedir (Crosnoe vd., 2002). Öğrencilerin okuldaki öğretmen ve akran ortamına ilişkin algıları ise gelecekteki akademik başarılarının habercisidir. Örneğin, okullarındaki öğretmenlerin destekleyici olmadığını düşünen öğrenciler, çalışmak ve akademik olarak meşgul olmak için daha az motive olmaktadır (Wang ve Holcombe, 2010).

Okul ortamının dört boyutu özellikle önem taşımaktadır:

- a) Akademik destek,
- b) Okul davranış yönetimi,
- c) Öğretmen sosyal desteği ve
- d) Akran sosyal desteği (Kuperminc vd., 2001).

Bu özellikler, okul yıllarında ergenler için özellikle önemli kabul edilmektedir; çünkü bunlar, erken ergenlerin yetkinlik ve ilişkiye yönelik gelişimsel ihtiyaçlarına karşılık gelmektedir. Araştırmacılar, genellikle adil ve tutarlı olan ve uygun akademik destek ve beklentiler sağlayan bir ortamda bir yeterlilik duygusunun ortaya çıkacağını belirtmektedir (Wang ve Dishion, 2012).

Okul davranış yönetimi, okulun açık ve tutarlı kurallar ile disiplin sağlaması ve yetişkinlerin öğrencilere adil ve eşitlikçi bir şekilde davranma derecesini içermektedir. Okullarının açık kurallar ve sonuçları olan adil bir disiplin sistemi kurduğunu, iletildiğini ve uyguladığını bildiren öğrenciler daha az problem davranış sergilemektedir. Yine, okulun davranış yönetimine ilişkin bireysel algılar, öğrencilerin sorunlu davranışlarda bulunma eğilimlerini açıklayabilmekte veya okul personelinin davranışları yönetmeye yönelik kolektif becerilerini yansıtabilmektedir. Öğrenci öğretmen ilişkileri ve akran ilişkileri dahil olmak üzere okuldaki kişiler arası ilişkilerin kalitesi, öğrenci problem davranışlarının

gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır. Öğretmenlerinin destekleyici, duyarlı ve onları önemseydiğini algılayan öğrenciler daha iyi akademik performansa ve daha az davranış sorununa sahip olmaktadır (Wang, 2009). Benzer şekilde, arkadaşlıkların kalitesi ergenlerin sosyal ve duygusal gelişimini teşvik edebilmekte veya zayıflatabilmektedir. Akran kabulü ve olumlu akran etkileşimleri, ergenlerin davranışsal ve duygusal sorunlarıyla olumsuz olarak ilişkilendirilmiştir. Ergenlerin sorunlu davranışı okulda akran reddiyle ilişkilendirilmiştir (Way ve Greene, 2006). Ergenlik dönemindeki bireyler zamanının çoğunu okulda geçirmekte ve sergilediği davranış problemleri okuldaki başarısını ve gelecekteki akademik kariyerini etkilemektedir.

Ergen bireylerin okul ortamındaki istenmeyen davranışlarının öğretmenler tarafından yönetimi önem taşımaktadır. Ergenlerin okul davranış problemleri, sınıf yönetimini, eğitim ve öğretimin başarıyla sürdürülmesini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Okul davranış problemlerinin nedenini öğretmenler ailelerin çocuklarına olan yaklaşım tarzlarına ve ilgi düzeylerine bağlamaktadır. Aileler ise okuldaki olanakların yetersizliği, okulun çocuklardan beklentilerinin fazla olması ve arkadaş çevresi gibi faktörleri, okul davranış problemlerine neden olarak öne sürmektedir (Çetin, 2013).

1. Ergenlerde Okul Davranış Problemleri ile Ebeveyn Boşanması Arasındaki İlişki

Boşanmış ebeveynlerin çocukları, duygusal ve davranışsal sorunlar, daha düşük okul performansı açısından diğer öğrencilere oranla daha büyük risk altındadırlar. Ayrıca daha olumsuz benlik imajına, sosyal ve ekonomik zorluklara ve ebeveynleriyle sorunlu ilişkilere sahip olma eğilimindedirler (Robbers vd., 2012). Ebeveynleri boşanmış olan ergenlerde, çeşitli duygusal ve davranışsal problemlerin görülme riski daha yüksektir, ancak bu ilişkinin zamanlamasına ilişkin kanıtlar eksiktir. Boşanmış ebeveynler tarafından yetiştirilen ergenlerde duygusal ve davranışsal problemlerin oluşma anına ilişkin bilgiler sınırlıdır. Ebeveynleri boşanmış olan ergenlerde okul başarısı düşüklüğü, okula devamsızlık, okulu reddetme, akranlarıyla geçimsizlik gibi okul davranış problemlerinin daha sık görüldüğü bilinmektedir. Fakat daha spesifik olarak,

sorunların ebeveyn boşanmasından önce mi yoksa sonra mı ortaya çıktığı bilinmemektedir (Tullius vd., 2021).

Ebeveyn boşanması ile ergenlerde okul davranış problemleri görülmesi arasındaki ilişkide cinsiyetin değiştirici bir faktör olduğu düşünülmektedir; çünkü literatür, cinsiyeti kız olan ergenlerin ebeveyn boşanması yaşadıktan sonra erkek akranlarına göre depresif belirtiler ve aşırı kontrollü davranışlar geliştirmeye daha yatkın olduğunu bildirmektedir (Amato ve James, 2010). Buna karşılık, ebeveyni boşanmış erkek ergenler davranış sorunları geliştirmeye daha yatkın olma eğilimindedir (Lindström vd., 2016).

Amerika Birleşik Devletleri'nde ve yurtdışında yapılan araştırmalar, boşanmış ebeveynlerin çocuklarının okul performansının düştüğü sonucuna varmış olup; aslında, çocukların üniversiteye devam etmelerini ve mezuniyetlerini bile etkileyerek nesiller boyu bir etki yaratabileceğine dair kanıtlar sunmuştur (Fagan ve Churchill, 2012). Bir Yunan araştırması, öğretmenlerin boşanma sonrası veya ayrı hanelerden gelen okul öncesi çocukların okul performansını “ortalama” olarak değerlendirirken, iki ebeveynli hanelerden gelen çocuklar için daha fazla “mükemmel” derecelendirme kullandığını göstermiştir (Babalıs vd., 2014). Diğer bir çalışma ise, boşanmanın eğitimsel etkisinin, boşanma öncesi çatışma ve boşanma sırasında zirveye ulaştığını, ancak yıllar içinde azalabileceğini iddia etmektedir (Clarke-Stewart vd., 2000). Örneğin, bir çalışmada öğretmenler, dördüncü ve beşinci sınıftaki çocuklar için dışsallaştırılmış ve içselleştirilmiş davranışlar bildirmişler, ancak öğrencilerin sınıfı ilerledikçe bu davranış problemlerinin görülmediğini de eklemişlerdir (Wood vd., 2004). Fomby ve Cherlin'e (2007) göre, boşanma sonrası bağlamda okul performansı, yaşam düzenlemelerindeki geçişler, okul davranış sorunları ve öğrenmeye yönelik tutumlar dahil olmak üzere bir dizi faktörden dolayı zarar görmektedir.

2. Ergenlerde Okul Davranış Problemlerini İnceleyen Çalışmalar

Ergenler arasındaki duygusal ve davranışsal sorunlar, gelişmekte olan ülkelerde önemli bir halk sağlığı sorununu temsil etmektedir. Bu sorunlar ergenler için olduğu kadar aileleri, okulları ve toplumu için de bir stres kaynağı olarak görülmektedir. Gençlerin duygusal sağlığı ve esenliği, benlik saygısı,

davranışları, okula devamı, eğitim başarısı, sosyal uyumu ve gelecekteki sağlık ve yaşam şansları üzerinde etkilere sahiptir (Osman vd., 2019).

Amato (2000), boşanma sonrası yaşam standardının istisnai olarak düşmemesi ve ebeveynlerin olumlu bir birlikte ebeveynlik ilişkisi sürdürmesi durumunda ergenin daha kolay uyum sağladığını göstermiştir. Bu, boşanma sonrası koşulların duygusal ve davranışsal problemlerin gelişiminde güçlü bir etkisi olduğunu göstermektedir. Diğer bir çalışma, artan boşanma öncesi aile istikrarsızlığının, çocuklarda ve ergenlerde kötü duygusal ve davranışsal problemler sonuçlarını belirlediğini iddia etmiştir; bu da duygusal ve davranışsal problemlerin boşanmadan önce geldiğini düşündürmektedir (Perales vd., 2017).

Zeratsion ve arkadaşları (2013) Norveç'te geç ergenlik dönemindeki bireylerde ebeveyn boşanmasının etkilerini araştırmıştır. Çalışma sonucunda daha büyük yaşta iken ebeveynlerin boşanmasının, daha erken yaşta ebeveynlerin boşanmasına göre daha az ciddi davranışsal problemle ilişkili olduğunu bildirmişlerdir. Yakın zamanda yapılan bir başka çalışmada (Güven ve Erden, 2014), çocuğun anne-baba ilişkisine ilişkin algıladığı çatışma ile davranış sorunları arasındaki ilişki araştırılmıştır. Algılanan evlilik çatışması açısından kız ve erkek çocuklar arasında fark bulunamamıştır. Erkeklerin kızlara göre daha yüksek hiperaktivite, dikkat sorunları ve genel davranış sorunları bildirdiği bulunmuştur. Ayrıca, karşıt olma karşı gelme problemlerinin hakim olduğu davranış problemlerinin, aşırı ve yoğun olarak algılanan evlilik çatışmaları ile pozitif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Çocuklar bu çatışmaları ailenin varlığı için bir tehdit olarak yorumlamışlar ve bu sorunlardan dolayı kendilerini suçlamışlardır (Güven ve Erden, 2014).

Mısır'da, ergen öğrenciler arasında yapılan kesitsel bir araştırma, öğrencilerin %18.5'inin davranış sorunları yaşadığını, en yüksek oranda duygusal sorunlar (%19,1), ardından davranış sorunları (%14,3), hiperaktivite sorunları (%13,4) ve son olarak akran ilişkileri sorunlar (%7,6) olduğunu bildirmiştir (Mowafy vd., 2015).

Veselska ve arkadaşları (2018) tarafından ergenler arasında aile kompozisyonu, aile desteği ve iletişim ile duygusal ve davranışsal sorunlar arasındaki ilişkileri ve cinsiyetin bu ilişkiler üzerindeki olası düzenleyici etkisini

araştırmayı amaçladıkları bir çalışma yürütülmüştür. Çalışma örneklemi 2.908 öğrenciden oluşmuştur. Kompozisyonu sağlam olmayan ailenin duygusal ve davranışsal problemlerde daha yüksek bir puanla anlamlı şekilde ilişkili olduğunu bildirmişlerdir. Aile desteği ve iletişimi, duygusal ve davranışsal problemlerde düşük puanla anlamlı olarak ilişkili bulunmuştur.

Osman ve arkadaşları (2019) Mısır'da ergen öğrenciler arasında duygusal ve davranışsal sorunların yaygınlığını tahmin etmek ve bu sorunlar ile sosyo-demografik değişkenler arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla bir çalışma yürütmüşlerdir. Rastgele seçilen (2 kentsel ve 2 kırsal) ortaokulda kesitsel bir araştırma yapılmış ve araştırmaya 400 öğrenci dahil edilmiştir. Duygusal güçlüklerin kadınlarda anlamlı olarak daha yüksek olduğu, davranış güçlüklerinin ise erkeklerde daha yaygın olduğu bildirilmiştir. Kırsal kesimde yaşayanlarda, düşük sosyoekonomik düzeydeki öğrencilerde ve annesi ev hanımı olan öğrencilerde davranışsal problemlerin anlamlı düzeyde daha fazla olduğu ifade edilmiştir.

Pakistan'da Sabih (2020) tarafından psikopatolojisi olan ve olmayan ebeveynlerin ergen çocukları arasındaki ebeveynlik uygulamaları ve davranış problemlerindeki farklılıkları incelemeyi amaçlayan bir çalışma yürütülmüştür. Çalışma örneklemi, 348 ebeveyn ve onların ergen çocuğundan oluşmuştur. Sonuçlar, psikopatolojisi olan ebeveynleri olan ergen çocukların, psikopatolojisi olmayan ebeveynlerin ergen çocuklarına kıyasla daha yüksek davranış sorunlarına sahip olduğunu göstermiştir.

Tullius ve arkadaşları (2021) ebeveynleri boşanan ergenlerde davranışsal problemlerin zamanlamasını ve boylamsal etkilerini değerlendirmiştir. Anne babanın boşanmasından sonraki dönemde hem içselleştirme hem de dışsallaştırma sorunlarının düzeyleri anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur, ancak bu yüksekliğin boşanmadan önceki dönemde gerçekleşmediğini bildirmişlerdir. Ergenlerin, daha önce değil, ebeveyn boşanmasından sonraki dönemde daha fazla davranışsal problem geliştirme eğiliminde olduğunu ifade etmişlerdir. Bu etkilerin uzun süreli olduğunun ve boşanmış ebeveynleri olan çocukların daha iyi bakım ihtiyacı olduğunun altını çizmişlerdir.

III.ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

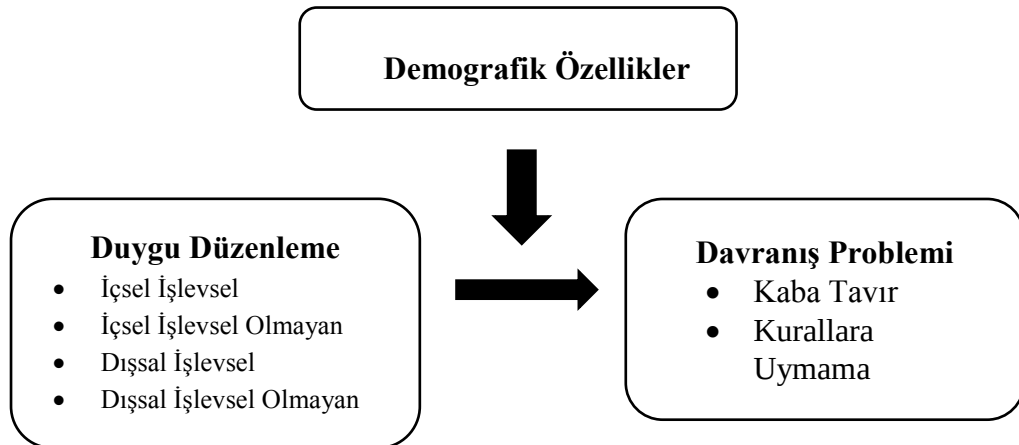
Bu bölümde; araştırmanın modeli, evren örnekleme, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve veri analiz yöntemine ilişkin bilgiler verilmiştir.

A. Araştırmanın Deseni

Bu araştırmada ebeveynleri boşanmış ergenlik dönemindeki bireylerin yaşadıkları bu olumsuz olay ardından onlarda görülen duygu düzenleme yöntemleri ile davranış problemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi hedeflenmiştir. Araştırmada ayrıca cinsiyet, sınıf düzeyi, kardeş durumu, ebeveyn eğitim düzeyi, algılanan gelir düzeyi, disiplin cezası alma durumu ve akademik başarı durumuna göre ergenlerin duygu düzenleme yöntemleri ve okul davranış problemlerinin farklılaşıp farklılaşmadığı da incelenmiştir. Araştırmanın bu amacına uygun olarak araştırmada nicel bir araştırma deseni kullanılmıştır. Araştırmanın modeli ise ilişkisel tarama modelidir.

B. Araştırmanın Modeli

Araştırmanın amacına uygun olarak hazırlanan araştırma modeli Şekil 2’de gösterilmiştir.

Şekil 2. Araştırmanın Modeli

C. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırma amacına ve araştırma modeline uygun olarak bu araştırmanın 3 ana ve 24 alt olmak üzere 27 hipotezi bulunmaktadır:

H₁: Ergenlerin duygu düzenleme yöntemlerinin onların okulda davranış problemi göstermeleri üzerinde etkisi vardır.

H_{1a}: Ergenlerin içsel işlevsel duygu düzenleme yöntemlerinin onların okulda kaba tavır göstermeleri üzerinde etkisi vardır.

H_{1b}: Ergenlerin içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme yöntemlerinin onların okulda kaba tavır göstermeleri üzerinde etkisi vardır.

H_{1c}: Ergenlerin dışsal işlevsel duygu düzenleme yöntemlerinin onların okulda kaba tavır göstermeleri üzerinde etkisi vardır.

H_{1d}: Ergenlerin dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme yöntemlerinin onların okulda kaba tavır göstermeleri üzerinde etkisi vardır.

H_{1e}: Ergenlerin içsel işlevsel duygu düzenleme yöntemlerinin onların okulda kurallara uymamaları üzerinde etkisi vardır.

H_{1f}: Ergenlerin içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme yöntemlerinin onların okulda kurallara uymamaları üzerinde etkisi vardır.

H_{1g}: Ergenlerin dışsal işlevsel duygu düzenleme yöntemlerinin onların okulda kurallara uymamaları üzerinde etkisi vardır.

H_{1h}: Ergenlerin dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme yöntemlerinin onların okulda kurallara uymamaları üzerinde etkisi vardır.

H₂: Ergenlerin okulda davranış problemi göstermeleri onların demografik özelliklerine göre farklılaşır.

H_{2a}: Ergenlerin okulda davranış problemi göstermeleri cinsiyete göre farklılaşır.

H_{2b}: Ergenlerin okulda davranış problemi göstermeleri sınıf düzeyine göre farklılaşır.

H_{2c}: Ergenlerin okulda davranış problemi göstermeleri kardeş durumuna göre farklılaşır.

H_{2d}: Ergenlerin okulda davranış problemi göstermeleri anne eğitim düzeyine göre farklılaşır.

H_{2e}: Ergenlerin okulda davranış problemi göstermeleri baba eğitim düzeyine göre farklılaşır.

H_{2f}: Ergenlerin okulda davranış problemi göstermeleri algılanan gelir düzeyine göre farklılaşır.

H_{2g}: Ergenlerin okulda davranış problemi göstermeleri disiplin cezası alma durumuna göre farklılaşır.

H_{2h}: Ergenlerin okulda davranış problemi göstermeleri akademik başarı durumuna göre farklılaşır.

H₃: Ergenlerin duygu düzenleme yöntemleri onların demografik özelliklerine göre farklılaşır.

H_{3a}: Ergenlerin duygu düzenleme yöntemleri cinsiyete göre farklılaşır.

H_{3b}: Ergenlerin duygu düzenleme yöntemleri sınıf düzeyine göre farklılaşır.

H_{3c}: Ergenlerin duygu düzenleme yöntemleri kardeş durumuna göre farklılaşır.

H_{3d}: Ergenlerin duygu düzenleme yöntemleri anne eğitim düzeyine göre farklılaşır.

H_{3e}: Ergenlerin duygu düzenleme yöntemleri baba eğitim düzeyine göre farklılaşır.

H_{3f}: Ergenlerin duygu düzenleme yöntemleri algılanan gelir düzeyine göre farklılaşır.

H_{3g}: Ergenlerin duygu düzenleme yöntemleri disiplin cezası alma durumuna göre farklılaşır.

H_{3h}: Ergenlerin duygu düzenleme yöntemleri akademik başarı durumuna göre farklılaşır.

D. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, Bartın ve Zonguldak illerinde bulunan Resmi Anadolu, Fen ve Meslek Liselerinde kayıtlı olan tüm 9, 10 ve 11. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme bu evren içerisinde kolayda örneklem yöntemi kullanılarak seçilmiştir. Araştırmanın örneklemini 2022-2023 eğitim öğretim yılında, Bartın ili merkezinde ve Amasra ilçesinde ve ayrıca Zonguldak ili Çaycuma ilçesinde bulunan Resmi Anadolu, Fen ve Meslek Liselerinde 9,10,11. sınıfa devam eden araştırmaya katılmaya gönüllü olmuş 269 öğrenci oluşturmuştur.

E. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri anket yöntemiyle toplanmıştır. İlgili alanyazın dikkatli şekilde taranarak araştırmanın amacına uygun bir anket formu hazırlanmıştır. Anket formu hazırlanırken uzman görüşü de alınmıştır. Anket formu üç bölümden oluşmuştur: Demografik Bilgi Formu, Ergenler İçin Duygu Düzenleme Ölçeği (EİDDÖ) ve Davranış Problemleri Ölçeği (DPÖ).

Demografik Bilgi Formu: Anket formunun bu bölümünde araştırmaya katılan öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerini tespit edebilmek için 8 soru hazırlanmıştır. Bu sorular ile cinsiyet, sınıf düzeyi, kardeş durumu, anne-baba eğitim düzeyi, aile gelir düzeyi, disiplin cezası geçmişi ve akademik başarı durumu belirlenmiştir.

Ergenler İçin Duygu Düzenleme Ölçeği (EİDDÖ): EİDDÖ Phillips ve Power (2007) tarafından ergenlerin duygu düzenleme yöntemlerini belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek Duy ve Yıldız (2014) tarafından Türkçeye uyarlanmış ve geçerlik ve güvenirlikleri hesaplanmıştır. EİDDÖ 18 maddeden ve 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Alt boyutlar; içsel işlevsel duygu düzenleme (4 madde), içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme (5 madde), dışsal işlevsel duygu düzenleme (4 madde) ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme (5 madde) alt boyutlarıdır. Ölçek maddeleri; (1) “hiçbir zaman”, (2) “nadiren”, (3) “bazen”, (4) “çoğu zaman” ve (5) “her zaman” olmak üzere beş seçenekli olarak cevaplanmaktadır.

Davranış Problemleri Ölçeği (DPÖ): DPÖ ilk olarak Achenbach ve Edelbrock (1987) tarafından 118 madde ve 8 alt boyuttan oluşan bir ölçek olarak geliştirilmiştir ve bu ölçekle gençlerin davranışsal ve ruhsal sorunlarını belirlemek amaçlanmıştır. Özellikle okul ortamlarındaki gelişimsel örüntüleri ve ruh sağlığı konularını incelemek açısından davranış problemlerinin kısa, pratik bir araçla incelenmesine katkı sağlayacağı düşünülerek ölçeğin yıkıcı davranışlar alt boyutu Felner vd. (1997) tarafından DPÖ olarak yeniden düzenlenmiştir. Yeniden düzenlenen ölçek Çelik-Örücü vd. (2015) tarafından Türkçeye uyarlanmış ve geçerlik ve güvenirlikleri hesaplanmıştır. DPÖ 10 maddeden ve 2 alt boyuttan oluşmaktadır. Alt boyutlar kaba tavır (4 madde) ve kurallara uymama (6 madde) alt boyutlarıdır. Ölçek maddeleri (0) “hiçbir zaman”, (1) “bazen” ve (2) “sık sık” olmak üzere üç seçenekli olarak cevaplanmaktadır.

F. Veri Toplama Süreci

Araştırmanın verileri toplanmadan önce Üniversite Etik Kurulundan ve Milli Eğitim Bakanlığından gerekli onay ve izinler alınmıştır. Araştırmanın verileri 2023 yılı Şubat ayında toplanmıştır. Anket formları öğrencilere hem yüz yüze olarak hem de çevrimiçi olarak dağıtılmıştır. Araştırmanın verileri toplanmadan önce araştırmanın amacı ve muhtemel çıktıları hakkında açıklama yapılmış ve veriler yalnızca gönüllü olan katılımcılardan toplanmıştır. Ebeveynleri boşanmış ergenlerden veriler toplandığı için konunun hassasiyetine ve gizliliğe dikkat edilmiştir.

G. Verilerin Analizi

Araştırmanın verileri IBM SPSS 26.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Katılımcılara ait demografik bulgular ve ölçekleri tanımlayıcı bulgular frekans, yüzde, aritmetik ortalama ve standart sapma gibi betimsel istatistikler kullanılarak sunulmuştur. Araştırmada kullanılan ölçeklerin güvenirliğini test etmek için ise iç tutarlılık katsayılarının (Cronbach's Alpha) hesaplaması gerçekleştirilmiştir. Ölçeklere ait verilerin dağılımlarının normalliğini analiz etmek için çarpıklık ve basıklık değerleri kullanılmıştır. Gruplar arası farklılıkları analiz etmek için bağımsız örneklem *t* testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi kullanılmıştır. Post Hoc analizleri için Bonferroni Testi

kullanılmıştır. Araştırmanın değişkenleri arasındaki ilişkileri analiz etmek için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Testi kullanılmıştır. Bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenler üzerindeki etkilerini analiz etmek için ise Çoklu Regresyon Analizleri kullanılmıştır. İstatistiki anlamlılık %95 güven aralığında aranmıştır.

IV. ARAŞTIRMADAN ELDE EDİLEN BULGULAR

Tez çalışmasının bu bölümünde anket formları aracılığıyla elde edilen veriler istatistiki yöntemlerle analiz edilmiş ve analizlerin bulguları sunulmuştur. Bulgular ilgili başlıklar altında çizelgeler aracılığıyla sunulmuş ve bu çizelgeler açıklanmıştır.

A. Katılımcılara Ait Demografik Bulgular

Aşağıda Çizelge 1’de katılımcıların demografikleriyle ilgili elde edilen bulgular sunulmuştur.

Çizelge 1. Katılımcılara Ait Demografik Bulgular

Değişkenler	Gruplar	f	%
Cinsiyet	Erkek	112	41,6
	Kız	157	58,4
Sınıf Düzeyi	9	81	30,1
	10	85	31,6
	11	103	38,3
Kardeş Durumu	Var	203	75,5
	Yok	66	24,5
Anne Eğitim Durumu	İlkokul Mezunu	95	35,3
	Ortaokul Mezunu	65	24,2
	Lise Mezunu	68	25,3
	Üniversite Mezunu	33	12,3
	Yüksek Lisans/Doktora Mezunu	8	3,0
Baba Eğitim Durumu	İlkokul Mezunu	67	24,9
	Ortaokul Mezunu	76	28,3
	Lise Mezunu	81	30,1
	Üniversite Mezunu	37	13,8
	Yüksek Lisans/Doktora Mezunu	8	3,0
Algılanan Gelir Düzeyi	Düşük	42	15,6
	Orta	194	72,1
	Yüksek	33	12,3
Disiplin Cezası Durumu	Ceza Alan	29	10,8
	Ceza Almayan	240	89,2
Başarı Durumu	Disiplin Cezası Nedeniyle Belge Almayan	6	2,2
	Belge Almayan	87	32,3
	Teşekkür Belgesi Alan	94	34,9
	Takdir Belgesi Alan	82	30,5

Çizelge 1’deki bulgulara göre katılımcıların %41,6’sı erkek öğrenci iken %58,4’ü kız öğrencidir. Sınıf düzeylerine bakıldığında, 9. (%30,1), 10. (%31,6)

ve 11. (%38,3) sınıf düzeylerinden katılımlarının birbirine yakın oranlarda olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların %24,5'in tek çocuk olduğu ve %75,5 oranında katılımcının ise en az bir kardeşi olduğu saptanmıştır. Katılımcıların annelerinin %35,3 oranında ilkokul mezunu, %24,2 oranında ortaokul mezunu, %25,3 oranında lise mezunu, %12,3 oranında üniversite mezunu ve %3,0 oranında da yüksek lisans mezunu oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların babalarının ise %24,9 oranında ilkokul mezunu, %28,5 oranında ortaokul mezunu, %30,1 oranında lise mezunu, %13,8 oranında üniversite mezunu ve %3,0 oranında da yüksek lisans mezunu oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların ailelerinin %15,6 oranında düşük gelirli, %72,1 oranında orta gelirli ve 12,3 oranında ise yüksek gelirli olduğu bulunmuştur. Katılımcıların %10,8'i okulda herhangi bir sebeple disiplin cezası almışken %89,2 oranında katılımcının eğitim hayatlarında herhangi bir disiplin cezası almadığı tespit edilmiştir. Başarı durumuna bakıldığında, katılımcıların %2,2'sinin disiplin cezası aldığı için başarı belgesi alamadıkları, %32,3'ünün yeterli puanı alamadığı için herhangi bir başarı belgesi almadığı, %34,9'unun teşekkür belgesi aldığı ve %30,5'inin de takdir belgesi aldığı bulunmuştur.

B. Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin Güvenirlik Analizi

Araştırmada kullanılan EİDDÖ'nün 4 alt boyutu için ve DPÖ'nün toplamı ve 2 alt boyutu için güvenirlik analizleri yapılmıştır ve sonuçları Çizelge 2'de gösterilmiştir. EİDDÖ birbirine zıt olguları ölçtüğü için EİDDÖ toplamı için güvenirlik analiz yapılmamıştır. Güvenirlik analizi için iç tutarlılık katsayılarının (Cronbach's Alfa) hesaplanması gerçekleştirilmiştir.

Çizelge 2. Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin Güvenirlik Analizi

Ölçekler	Madde Sayısı	Cronbach's Alpha
EİDDÖ İçsel İşlevsel DD	4	0,77
EİDDÖ İçsel İşlevsel Olmayan DD	5	0,78
EİDDÖ Dışsal İşlevsel DD	5	0,74
EİDDÖ Dışsal İşlevsel Olmayan DD	4	0,64
DPÖ Kaba Tavr	4	0,70
DPÖ Kurallara Uymama	6	0,70
DPÖ TOPLAM	10	0,80

Çizelge 2’deki bulgulara göre EİDDÖ’nün 4 alt boyutu için ve DPÖ’nün toplamı ve 2 alt boyutu için hesaplanan iç tutarlılık katsayıları (Cronbach’s Alpha) değerleri 0,64 ile 0,80 arasında değişmektedir. İç tutarlılık katsayıları 0,60 ile 0,80 arasında olan ölçekler orta güvenirlikte ölçekler olarak değerlendirilmektedir (Nakip ve Yaraş, 2017). Bu araştırmada kullanılan ölçeklerin tamamının iç tutarlılık katsayılarının 0,60 ile 0,80 arasında olması nedeniyle orta güvenirlikte ölçekler olarak kabul edilmişlerdir.

C. Normallik Analizi ve Betimsel İstatistikler

Araştırmada kullanılan EİDDÖ’nün 4 alt boyutu için ve DPÖ’nün toplamı ve 2 alt boyutu için minimum, maksimum, aritmetik ortalama, standart sapma değerleri, çarpıklık ve basıklık hesaplanmıştır ve sonuçları Çizelge 3’te gösterilmiştir. Çarpıklık ve basıklık değerleri ölçeklerin dağılımlarının normal olup olmadığını analiz etmek için hesaplanmıştır. Çarpıklık ve basıklık değerleri ± 2 aralığında olduğunda dağılımlar normal kabul edilmiştir (George ve Mallery, 2010).

Çizelge 3. Normallik Analizi ve Betimsel İstatistikler

Değişkenler	Min.	Max.	$\bar{X}$	Ss	Çarpıklık	Basıklık
EİDDÖ İç. İşlevsel	1,75	5,00	3,71	0,79	-0,37	-0,30
EİDDÖ İç. İşlevsel (-)	1,00	5,00	2,82	0,90	0,15	-0,47
EİDDÖ Dış. İşlevsel	1,00	5,00	2,83	0,92	0,04	-0,47
EİDDÖ Dış. İşlevsel (-)	1,00	5,00	1,88	0,83	1,20	1,27
DPÖ Kaba Tavır	0,00	2,00	0,46	0,42	1,21	1,51
DPÖ Kurallara Uymama	0,00	2,00	0,42	0,37	1,09	1,26
DPÖ TOPLAM	0,00	1,83	0,44	0,35	1,15	1,42

Çizelge 3’teki bulgulara göre;

Katılımcıların EİDDÖ içsel işlevsel duygu düzenleme alt boyutunun aritmetik ortalaması 3,71 olarak bulunmuştur. Ölçekte 3 değerinin “bazen” ve 4 değerinin de “çoğu zaman” ifadesini karşıladığı hatırlanırsa katılımcıların içsel işlevsel duygu düzenlemeyi çoğu zaman kullandıkları söylenebilir.

Katılımcıların EİDDÖ içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyutunun aritmetik ortalaması 2,82 olarak bulunmuştur. Ölçekte 2 değerinin de

“nadiren” ve 3 değerinin “bazen” ifadesini karşıladığı hatırlanırsa katılımcıların içsel işlevsel olmayan duygu düzenlemeyi bazen kullandıkları söylenebilir.

Katılımcıların EİDDÖ dışsal işlevsel duygu düzenleme alt boyutunun aritmetik ortalaması 2,83 olarak bulunmuştur. Ölçekte 2 değerinin de “nadiren” ve 3 değerinin “bazen” ifadesini karşıladığı hatırlanırsa katılımcıların dışsal işlevsel duygu düzenlemeyi bazen kullandıkları söylenebilir.

Katılımcıların EİDDÖ dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyutunun aritmetik ortalaması 1,88 olarak bulunmuştur. Ölçekte 1 değerinin “hiçbir zaman” ve 2 değerinin de “nadiren” ifadesini karşıladığı hatırlanırsa katılımcıların dışsal işlevsel olmayan duygu düzenlemeyi nadiren kullandıkları söylenebilir.

Katılımcıların DPÖ kaba tavır alt boyutunun aritmetik ortalaması 0,46 olarak bulunmuştur. Ölçekte 0 değerinin “hiçbir zaman” ve 1 değerinin de “bazen” ifadesini karşıladığı hatırlanırsa katılımcıların nadiren kaba tavır anlamında davranış problemi gösterdikleri söylenebilir.

Katılımcıların DPÖ kurallara uymama alt boyutunun aritmetik ortalaması 0,42 olarak bulunmuştur. Ölçekte 0 değerinin “hiçbir zaman” ve 1 değerinin de “bazen” ifadesini karşıladığı hatırlanırsa katılımcıların nadiren kurallara uymama anlamında davranış problemi gösterdikleri söylenebilir.

Katılımcıların DPÖ toplamı için aritmetik ortalaması 0,44 olarak bulunmuştur. Ölçekte 0 değerinin “hiçbir zaman” ve 1 değerinin de “bazen” ifadesini karşıladığı hatırlanırsa katılımcıların nadiren davranış problemi gösterdikleri söylenebilir.

EİDDÖ’nün 4 alt boyutu için ve DPÖ’nün toplamı ve 2 alt boyutu için hesaplanan çarpıklık ve basıklık değerlerinin kriter değer olarak belirtilen ± 2 aralığında olduğu görölmektedir. Bu nedenle araştırmanın verilerinin normal dağıldığı kabul edilmiştir.

D. İlişki Analizleri

Araştırmada kullanılan EİDDÖ’nün 4 alt boyutu için ve DPÖ’nün toplamı ve 2 alt boyutu değişkenlerinin aralarındaki ilişkiler Pearson Momentler Çarpımı

Korelasyon Analizi testiyle analiz edilmiş ve sonuçları aşağıda Çizelge 4'te gösterilmiştir.

Çizelge 4. Değişkenler Arasındaki İlişkiler

Değişkenler	1	2	3	4	5	6
1.EİDDÖ İç. İşlevsel	1					
2.EİDDÖ İç. İşlevsel (-)	-0,14*	1				
3.EİDDÖ Dış. İşlevsel	0,20**	-0,07	1			
4.EİDDÖ Dış. İşlevsel (-)	-0,14*	0,53**	0,08	1		
5.DPÖ Kaba Tavır	-0,14*	0,32**	0,05	0,58**	1	
6.DPÖ Kurallara Uymama	-0,24**	0,30**	0,04	0,46**	0,58**	1
7.DPÖ TOPLAM	-0,21**	0,35**	0,05	0,59**	0,91**	0,87**

*. Değişkenler arasındaki ilişki 0,05 düzeyinde anlamlıdır.

**. Değişkenler arasındaki ilişki 0,01 düzeyinde anlamlıdır.

Çizelge 4'teki bulgulara göre;

EİDDÖ'nün içsel işlevsel duygu düzenleme düzeyi ile DPÖ kaba tavır alt boyutu düzeyi, DPÖ kurallara uymama alt boyutu düzeyi ve DPÖ toplam düzeyi arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (sırasıyla; $r=-0,14$ ve $p<0,05$, $r=-0,24$ ve $p<0,05$, $r=-0,21$ ve $p<0,05$). Bir diğer deyişle, katılımcıların EİDDÖ'nün içsel işlevsel duygu düzenleme düzeyi arttığı zaman katılımcıların DPÖ kaba tavır alt boyutu düzeyi, DPÖ kurallara uymama alt boyutu düzeyi ve DPÖ toplam düzeyi azalmaktadır.

EİDDÖ'nün içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme düzeyi ile DPÖ kaba tavır alt boyutu düzeyi, DPÖ kurallara uymama alt boyutu düzeyi ve DPÖ toplam düzeyi arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (sırasıyla; $r=0,32$ ve $p<0,05$, $r=0,30$ ve $p<0,05$, $r=0,35$ ve $p<0,05$). Bir diğer deyişle, katılımcıların EİDDÖ'nün içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme düzeyi arttığı zaman katılımcıların DPÖ kaba tavır alt boyutu düzeyi, DPÖ kurallara uymama alt boyutu düzeyi ve DPÖ toplam düzeyi de artmaktadır.

EİDDÖ'nün dışsal işlevsel duygu düzenleme düzeyi ile DPÖ kaba tavır alt boyutu düzeyi, DPÖ kurallara uymama alt boyutu düzeyi ve DPÖ toplam düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır (tüm r değerleri için; $p>0,05$). Bir diğer deyişle, katılımcıların EİDDÖ'nün dışsal işlevsel duygu düzenleme düzeyi arttığı zaman katılımcıların DPÖ kaba tavır alt boyutu düzeyi, DPÖ kurallara

uymama alt boyutu düzeyi ve DPÖ toplam düzeyinde anlamlı bir farklılaşma meydana gelmemektedir.

EİDDÖ'nün dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme düzeyi ile DPÖ kaba tavır alt boyutu düzeyi, DPÖ kurallara uymama alt boyutu düzeyi ve DPÖ toplam düzeyi arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (sırasıyla; $r=0,58$ ve $p<0,05$, $r=0,46$ ve $p<0,05$, $r=0,59$ ve $p<0,05$). Bir diğer deyişle, katılımcıların EİDDÖ'nün dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme düzeyi arttığı zaman katılımcıların DPÖ kaba tavır alt boyutu düzeyi, DPÖ kurallara uymama alt boyutu düzeyi ve DPÖ toplam düzeyi de artmaktadır.

E. Etki Analizleri

Araştırmada kullanılan EİDDÖ'nün 4 alt boyutu olan içsel işlevsel duygu düzenleme, içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme, dışsal işlevsel duygu düzenleme ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenlemenin DPÖ'nün toplamı ve 2 alt boyutu üzerine olan etkileri Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi testiyle analiz edilmiş ve sonuçları aşağıda Çizelge 5, Çizelge 6 ve Çizelge 7'de gösterilmiştir.

Aşağıda Çizelge 5'te EİDDÖ'nün 4 alt boyutu olan içsel işlevsel duygu düzenleme, içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme, dışsal işlevsel duygu düzenleme ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenlemenin DPÖ'nün toplamı üzerinde olan etkilerine ilişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi bulguları sunulmuştur.

Çizelge 5. Duygu Düzenleme Alt Boyutlarının Davranış Problemleri Toplamı Üzerine Etkisi

Bağımlı Değişken: DPÖ TOPLAM							
Bağımsız Değişken	B	S. Hata	β	t	p	VIF	D-W
Sabit	0,14	0,11		1,25	0,21		1,58
EİDDÖ İç. İşlevsel	-0,06	0,02	-0,13	-2,66	0,01	1,07	
EİDDÖ İç. İşlevsel (-)	0,02	0,02	0,04	0,76	0,45	1,43	
EİDDÖ Dış. İşlevsel	0,01	0,02	0,03	0,64	0,53	1,07	
EİDDÖ Dış. İşlevsel (-)	0,23	0,02	0,54	9,25	0,00	1,44	
R: 0,61		F: 38,21					
Düzeltilmiş R ² : 0,36		p: 0,00					

Çizelge 5'teki bulgular Durbin Watson değerinin 1,0'dan büyük olduğunu ve dolayısıyla oto-korelasyon olmadığını ve hataların bağımsız olma şartının sağlandığını göstermektedir. VIF değerlerinin 10'dan küçük olması çoklu regresyon analizlerinin çoklu bağlantı (multicollinearity) probleminden etkilenmediğini göstermektedir (Nimon, 2010). Çizelge 5'teki bulgular ayrıca içsel işlevsel duygu düzenleme, içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme, dışsal işlevsel duygu düzenleme ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenlemenin DPÖ'nün toplamı üzerinde %36'lık bir varyans açıkladığını ve açıklanan bu varyans miktarının istatistikî olarak anlamlı olduğunu göstermiştir ($F = 38,21$, $p < 0,01$). Bir diğer deyişle, DPÖ'nün toplamı %36 oranında bu dört değişken tarafından açıklanabilmektedir. Ancak, yine bulgular EİDDÖ'nün 4 alt boyutu içerisinde sadece 2 tanesinin DPÖ'nün toplamı üzerinde istatistikî olarak anlamlı etkisi olduğunu göstermiştir. İçsel işlevsel duygu düzenleme ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenlemenin DPÖ'nün toplamı üzerinde istatistikî olarak anlamlı bir etkisi bulunurken ($\beta = -0,13$ ve $p < 0,05$, $\beta = 0,54$, $p < 0,05$), içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme ve dışsal işlevsel duygu düzenlemenin DPÖ'nün toplamı üzerinde istatistikî olarak anlamlı bir etkisi bulunmamıştır ($\beta = 0,04$ ve $p > 0,05$, $\beta = 0,03$, $p > 0,05$). Diğer taraftan, içsel işlevsel duygu düzenlemenin DPÖ'nün toplamı üzerindeki etkisi negatif yönlü iken dışsal işlevsel olmayan duygu düzenlemenin DPÖ'nün toplamı üzerindeki etkisi pozitif yönlüdür. Bir diğer deyişle, katılımcıların EİDDÖ'nün içsel işlevsel duygu düzenleme düzeyi arttığı zaman katılımcıların DPÖ toplam düzeyi azalmaktadır. Tersine, katılımcıların EİDDÖ'nün dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme düzeyi arttığı zaman katılımcıların DPÖ toplam düzeyi de artmaktadır.

Aşağıda Çizelge 6'da EİDDÖ'nün 4 alt boyutu olan içsel işlevsel duygu düzenleme, içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme, dışsal işlevsel duygu düzenleme ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenlemenin DPÖ'nün kaba tavır alt boyutu üzerine olan etkilerine ilişkin çoklu doğrusal regresyon analizi bulguları sunulmuştur.

Çizelge 6. Duygu Düzenleme Alt Boyutlarının Kaba Tavır Üzerine Etkisi

Bağımlı Değişken: DPÖ Kaba Tavır							
Bağımsız Değişken	B	S. Hata	β	t	p	VIF	D-W
Sabit	0,00	0,14		-0,02	0,99		1,74
EİDDÖ İç. İşlevsel	-0,03	0,03	-0,06	-1,20	0,23	1,07	
EİDDÖ İç. İşlevsel (-)	0,01	0,03	0,01	0,23	0,82	1,43	
EİDDÖ Dış. İşlevsel	0,01	0,02	0,01	0,28	0,78	1,07	
EİDDÖ Dış. İşlevsel (-)	0,29	0,03	0,56	9,41	0,00	1,44	
)							
R: 0,59		F: 34,34					
Düzeltilmiş R ² : 0,34		p: 0,00					

Çizelge 6'daki bulgular Durbin Watson değerinin 1,0'dan büyük olduğunu ve dolayısıyla oto-korelasyon olmadığını ve hataların bağımsız olma şartının sağlandığını göstermektedir. VIF değerlerinin 10'dan küçük olması çoklu regresyon analizlerinin çoklu bağlantı (multicollinearity) probleminden etkilenmediğini göstermektedir (Nimon, 2010). Çizelge 6'daki bulgular ayrıca içsel işlevsel duygu düzenleme, içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme, dışsal işlevsel duygu düzenleme ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenlemenin DPÖ'nün kaba tavır alt boyutu üzerinde %34'lük bir varyans açıkladığını ve açıklanan bu varyans miktarının istatistikî olarak anlamlı olduğunu göstermiştir ($F = 34,34$, $p < 0,01$). Bir diğer deyişle, DPÖ'nün kaba tavır alt boyutu üzerinde %34 oranında bu dört değişken tarafından açıklanabilmektedir. Ancak, yine bulgular EİDDÖ'nün 4 alt boyutu içerisinde sadece 1 tanesinin DPÖ'nün kaba tavır alt boyutu üzerinde istatistikî olarak anlamlı etkisi olduğunu göstermiştir. Dışsal işlevsel olmayan duygu düzenlemenin DPÖ'nün kaba tavır alt boyutu üzerinde istatistikî olarak anlamlı bir etkisi bulunurken ($\beta = 0,56$ ve $p < 0,05$), içsel işlevsel duygu düzenleme, içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme ve dışsal işlevsel duygu düzenlemenin DPÖ'nün kaba tavır alt boyutu üzerinde istatistikî olarak anlamlı bir etkisi bulunmamıştır ($\beta = -0,06$ ve $p > 0,05$, $\beta = 0,01$ ve $p > 0,05$, $\beta = 0,01$, $p > 0,05$). Diğer taraftan, dışsal işlevsel olmayan duygu düzenlemenin DPÖ'nün kaba tavır alt boyutu üzerindeki etkisi pozitif yönlüdür. Bir diğer deyişle, katılımcıların EİDDÖ'nün dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme düzeyi arttığı zaman katılımcıların DPÖ'nün kaba tavır alt boyutu düzeyi de artmaktadır.

Aşağıda Çizelge 7'de EİDDÖ'nün 4 alt boyutu olan içsel işlevsel duygu düzenleme, içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme, dışsal işlevsel duygu

düzenleme ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenlemenin DPÖ'nün kurallara uymama alt boyutu üzerine olan etkilerine ilişkin çoklu doğrusal regresyon analizi bulguları sunulmuştur.

Çizelge 7. Duygu Düzenleme Yöntemlerinin Kurallara Uymama Üzerine Etkisi

Bağımlı Değişken: DPÖ Kurallara Uymama							
Bağımsız Değişken	B	S. Hata	β	t	p	VIF	D-W
Sabit	0,29	0,13		2,21	0,03		1,49
EİDDÖ İç. İşlevsel	-0,09	0,03	-0,19	-3,38	0,00	1,07	
EİDDÖ İç. İşlevsel (-)	0,03	0,03	0,07	1,09	0,28	1,43	
EİDDÖ Dış. İşlevsel	0,02	0,02	0,04	0,81	0,42	1,07	
EİDDÖ Dış. İşlevsel (-)	0,17	0,03	0,39	6,09	0,00	1,44	
R: 0,50		F: 21,62					
Düzeltilmiş R ² : 0,24		p: 0,00					

Çizelge 7'deki bulgular Durbin Watson değerinin 1,0'dan büyük olduğunu ve dolayısıyla oto-korelasyon olmadığını ve hataların bağımsız olma şartının sağlandığını göstermektedir. VIF değerlerinin 10'dan küçük olması çoklu regresyon analizlerinin çoklu bağlantı (multicollinearity) probleminden etkilenmediğini göstermektedir (Nimon, 2010). Çizelge 7'deki bulgular ayrıca içsel işlevsel duygu düzenleme, içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme, dışsal işlevsel duygu düzenleme ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenlemenin DPÖ'nün kurallara uymama alt boyutu üzerinde %24'lük bir varyans açıkladığını ve açıklanan bu varyans miktarının istatistikî olarak anlamlı olduğunu göstermiştir ($F = 38,21$, $p < 0,01$). Bir diğer deyişle, DPÖ'nün kurallara uymama alt boyutu %24 oranında bu dört değişken tarafından açıklanabilmektedir. Ancak, yine bulgular EİDDÖ'nün 4 alt boyutu içerisinde sadece 2 tanesinin DPÖ'nün kurallara uymama alt boyutu üzerinde istatistikî olarak anlamlı etkisi olduğunu göstermiştir. İçsel işlevsel duygu düzenleme ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenlemenin DPÖ'nün kurallara uymama alt boyutu üzerinde istatistikî olarak anlamlı bir etkisi bulunurken ($\beta = -0,19$ ve $p < 0,05$, $\beta = 0,39$, $p < 0,05$), içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme ve dışsal işlevsel duygu düzenlemenin DPÖ'nün kurallara uymama alt boyutu üzerinde istatistikî olarak anlamlı bir etkisi bulunmamıştır ($\beta = 0,07$ ve $p > 0,05$, $\beta = 0,04$, $p > 0,05$). Diğer taraftan, içsel işlevsel duygu düzenlemenin DPÖ'nün kurallara uymama alt boyutu üzerindeki etkisi negatif yönlü iken dışsal işlevsel olmayan duygu düzenlemenin DPÖ'nün kurallara uymama alt boyutu üzerindeki etkisi pozitif yönlüdür. Bir diğer deyişle,

katılımcıların EİDDÖ'nün içsel işlevsel duygu düzenleme düzeyi arttığı zaman katılımcıların DPÖ kurallara uymama alt boyutu düzeyi azalmaktadır. Tersine, katılımcıların EİDDÖ'nün dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme düzeyi arttığı zaman katılımcıların DPÖ kurallara uymama alt boyutu düzeyi de artmaktadır.

F. Fark Analizleri

Bu kısımda EİDDÖ'nün 4 alt boyutu olan içsel işlevsel duygu düzenleme, içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme, dışsal işlevsel duygu düzenleme ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme düzeyleri ile DPÖ'nün toplamı ve kaba tavır ve kurallara uymama 2 alt boyutu düzeylerinin katılımcıların cinsiyetine, sınıf düzeyine, kardeş durumuna, anne eğitim düzeyine, baba eğitim düzeyine, aile gelir düzeyine, disiplin cezası alma durumuna ve akademik başarı durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığı analiz edilmiştir.

Aşağıda Çizelge 8'de EİDDÖ'nün 4 alt boyutu olan içsel işlevsel duygu düzenleme, içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme, dışsal işlevsel duygu düzenleme ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme düzeyleri ile DPÖ'nün toplamı ve kaba tavır ve kurallara uymama 2 alt boyutu düzeylerinin katılımcıların cinsiyete göre fark analizlerinin bulguları gösterilmiştir.

Çizelge 8. Cinsiyete Göre Fark Analizi

	Cinsiyet	n	Ort.	Ss.	Levene Testi		t Testi	
					F	p	t	p
EİDDÖ İçsel İşlevsel	Erkek	112	3,59	0,85	7,27	0,01	-2,11	0,04
DD	Kız	157	3,80	0,73				
EİDDÖ İçsel İşlevsel	Erkek	112	2,76	0,90	0,06	0,81	-0,88	0,38
Olmayan DD	Kız	157	2,86	0,91				
EİDDÖ Dışsal	Erkek	112	2,75	0,91	0,38	0,54	-1,25	0,21
İşlevsel DD	Kız	157	2,89	0,92				
EİDDÖ Dışsal	Erkek	112	1,88	0,89	3,08	0,08	-0,01	0,99
İşlevsel Olmayan DD	Kız	157	1,89	0,79				
DPÖ Kaba Tavır	Erkek	112	0,53	0,45	2,44	0,12	2,58	0,01
	Kız	157	0,40	0,39				
DPÖ Kurallara	Erkek	112	0,49	0,41	9,36	0,00	2,73	0,01
Uymama	Kız	157	0,37	0,32				
DPÖ TOPLAM	Erkek	112	0,51	0,39	7,60	0,01	2,94	0,00
	Kız	157	0,38	0,31				

Çizelge 8'deki bulgulara göre;

EİDDÖ'nün içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme, dışsal işlevsel duygu düzenleme ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyutu düzeyleri

katılımcıların cinsiyetine göre istatistiki olarak anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır (t değerleri için $p>0,05$). Diğer taraftan içsel işlevsel duygu düzenleme alt boyutu düzeyinin katılımcıların cinsiyetine göre istatistiki olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur ($t=-2,11$ ve $p<0,05$). Bir diğer deyişle, kız öğrencilerin içsel işlevsel duygu düzenleme yöntemlerinin erkek öğrencilerinkinden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

DPÖ'nün toplamı ve kaba tavır ve kurallara uymama 2 alt boyutu düzeylerinin katılımcıların cinsiyetine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur ($t=2,58$ ve $p<0,05$, $t=2,73$ ve $p<0,05$, $t=2,94$ ve $p<0,05$). Bir diğer deyişle, erkek öğrencilerin DPÖ'nün toplamı ve kaba tavır ve kurallara uymama 2 alt boyutu düzeylerinin kız öğrencilerinkinden anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Aşağıda Çizelge 8'de EİDDÖ'nün 4 alt boyutu olan içsel işlevsel duygu düzenleme, içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme, dışsal işlevsel duygu düzenleme ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme düzeyleri ile DPÖ'nün toplamı ve kaba tavır ve kurallara uymama 2 alt boyutu düzeylerinin katılımcıların sınıf düzeyine göre fark analizlerinin bulguları gösterilmiştir.

Çizelge 9. Sınıf Düzeyine Göre Fark Analizi

	Sınıf Düzeyi	n	$\bar{X}$	Ss	K.T.	sd	K.O.	F	p	
EİDDÖ İçsel İşlevsel DD	9	81	3,61	0,79	G.A.	2,14	2	1,07	1,72	0,18
	10	85	3,68	0,82	G.İ.	165,66	266	0,62		
	11	103	3,82	0,76	Top.	167,80	268			
EİDDÖ İçsel İşlevsel Olmayan DD	9	81	2,79	0,88	G.A.	0,53	2	0,27	0,32	0,72
	10	85	2,78	0,95	G.İ.	217,86	266	0,82		
	11	103	2,87	0,89	Top.	218,39	268			
EİDDÖ Dışsal İşlevsel DD	9 ^a	81	2,62	0,95	G.A.	5,71	2	2,85	3,46	0,03
	10 ^b	85	2,88	0,93	G.İ.	219,26	266	0,82		c>a
	11 ^c	103	2,96	0,85	Top.	224,97	268			
EİDDÖ Dışsal İşlevsel Olmayan DD	9	81	1,80	0,79	G.A.	1,84	2	0,92	1,34	0,26
	10	85	1,85	0,86	G.İ.	182,47	266	0,69		
	11	103	1,99	0,83	Top.	184,31	268			
DPÖ Kaba Tavır	9	81	0,44	0,43	G.A.	0,04	2	0,02	0,12	0,89
	10	85	0,45	0,42	G.İ.	48,05	266	0,18		
	11	103	0,47	0,43	Top.	48,09	268			
DPÖ Kurallara Uymama	9	81	0,37	0,33	G.A.	0,81	2	0,41	3,08	0,05
	10	85	0,39	0,35	G.İ.	34,94	266	0,13		c>a
	11	103	0,49	0,40	Top.	35,75	268			
DPÖ TOPLAM	9	81	0,40	0,35	G.A.	0,31	2	0,15	1,25	0,29
	10	85	0,42	0,33	G.İ.	32,66	266	0,12		
	11	103	0,48	0,37	Top.	32,96	268			

Çizelge 9'daki bulgulara göre;

EİDDÖ'nün içsel işlevsel duygu düzenleme, içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyutu düzeyleri katılımcıların sınıf düzeyine göre istatistiki olarak anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır (F değerleri için; $p>0,05$). Diğer taraftan, katılımcıların dışsal işlevsel duygu düzenleme alt boyutu düzeylerinin sınıf düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur ($F=3,46$ ve $p<0,05$). Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğuna Bonferroni Post Hoc testiyle bakıldığında anlamlı farklılığın 11. sınıf düzeyi ile 9. sınıf düzeyi arasında ve 11. sınıf lehine olduğu bulunmuştur.

DPÖ'nün toplamı ve kaba tavır alt boyutu düzeylerinin katılımcıların sınıf düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur (F değerleri için; $p>0,05$). Diğer taraftan, kurallara uymama alt boyutu düzeylerinin sınıf düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur ($F=3,08$ ve $p<0,05$). Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğuna Bonferroni Post Hoc testiyle bakıldığında anlamlı farklılığın 11. sınıf düzeyi ile 9. sınıf düzeyi arasında ve 11. sınıf düzeyi lehine olduğu bulunmuştur.

Aşağıda Çizelge 10'da EİDDÖ'nün 4 alt boyutu olan içsel işlevsel duygu düzenleme, içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme, dışsal işlevsel duygu düzenleme ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme düzeyleri ile DPÖ'nün toplamı ve 2 alt boyutu düzeylerinin katılımcıların kardeş durumuna göre fark analizlerinin bulguları gösterilmiştir.

Çizelge 10. Kardeş Durumuna Göre Fark Analizi

	Kardeş Durumu	n	Ort.	Ss.	Levene Testi F	p	t Testi t	p
EİDDÖ İçsel İşlevsel DD	Var	203	3,76	0,77	1,54	0,22	1,89	0,06
	Yok	66	3,55	0,84				
EİDDÖ İçsel İşlevsel Olmayan DD	Var	203	2,85	0,88	0,20	0,65	1,16	0,25
	Yok	66	2,71	0,96				
EİDDÖ Dışsal İşlevsel DD	Var	203	2,84	0,93	1,64	0,20	0,38	0,70
	Yok	66	2,80	0,87				
EİDDÖ Dışsal İşlevsel Olmayan DD	Var	203	1,94	0,83	0,03	0,87	1,85	0,07
	Yok	66	1,72	0,81				
DPÖ Kaba Tavır	Var	203	0,47	0,43	0,89	0,35	1,19	0,23
	Yok	66	0,40	0,40				
DPÖ Kurallara Uymama	Var	203	0,44	0,37	0,71	0,40	1,39	0,17
	Yok	66	0,37	0,35				
DPÖ TOPLAM	Var	203	0,46	0,36	1,31	0,25	1,44	0,15
	Yok	66	0,38	0,32				

Çizelge 10'daki bulgulara göre;

EİDDÖ'nün içsel işlevsel duygu düzenleme, içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme, dışsal işlevsel duygu düzenleme ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyutu düzeylerinin hiçbirisi katılımcıların kardeş durumuna göre istatistiki olarak anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır (tüm t değerleri için $p>0,05$). Bir diğer deyişle, bu değişkenler açısından kardeşi olan ve kardeşi olmayan öğrencilerin duygu düzenlemeleri benzerdir.

DPÖ'nün toplamı ve kaba tavır ve kurallara uymama iki alt boyutu düzeylerinin hiç birisi katılımcıların kardeş durumuna göre istatistiki olarak anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır (tüm t değerleri için $p>0,05$). Bir diğer deyişle, bu değişkenler açısından kardeşi olan ve kardeşi olmayan öğrencilerin davranış düzeyleri benzerdir.

Aşağıda Çizelge 11'de EİDDÖ'nün 4 alt boyutu olan içsel işlevsel duygu düzenleme, içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme, dışsal işlevsel duygu düzenleme ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme düzeyleri ile DPÖ'nün toplamı ve kaba tavır ve kurallara uymama 2 alt boyutu düzeylerinin katılımcıların anne eğitim düzeyine göre fark analizlerinin bulguları gösterilmiştir.

Çizelge 11. Anne Eğitim Düzeyine Göre Fark Analizi

	Eğitim Düzeyi	n	$\bar{X}$	Ss		K.T.	sd	K.O.	F	p
EİDDÖ	İlkokul ^a	95	3,68	0,86	G.A.	2,61	4	0,65	1,04	0,39
İçsel	Ortaokul ^b	65	3,67	0,70	G.İ.	165,19	264	0,63		
İşlevsel DD	Lise ^c	68	3,76	0,76	Top.	167,80	268			
	Üniversite ^d	33	3,88	0,77						
	YL/Doktora ^e	8	3,31	1,02						
EİDDÖ	İlkokul ^a	95	2,76	0,88	G.A.	2,76	4	0,69	0,84	0,50
İçsel	Ortaokul ^b	65	2,84	0,80	G.İ.	215,64	264	0,82		
İşlevsel	Lise ^c	68	2,93	0,98	Top.	218,39	268			
Olmayan	Üniversite ^d	33	2,81	0,92						
DD	YL/Doktora ^e	8	2,38	1,30						
EİDDÖ	İlkokul ^a	95	2,78	0,90	G.A.	1,13	4	0,28	0,33	0,86
Dışsal	Ortaokul ^b	65	2,84	0,95	G.İ.	223,85	264	0,85		
İşlevsel DD	Lise ^c	68	2,86	0,97	Top.	224,97	268			
	Üniversite ^d	33	2,82	0,78						
	YL/Doktora ^e	8	3,16	1,07						
EİDDÖ	İlkokul ^a	95	1,87	0,82	G.A.	5,01	4	1,25	1,84	0,12
Dışsal	Ortaokul ^b	65	1,78	0,70	G.İ.	179,30	264	0,68		
İşlevsel	Lise ^c	68	2,04	0,92	Top.	184,31	268			
Olmayan	Üniversite ^d	33	1,96	0,91						
DD	YL/Doktora ^e	8	1,33	0,52						

Çizelge 11. (devamı) Anne Eğitim Düzeyine Göre Fark Analizi

	Eğitim Düzeyi	n	$\bar{X}$	Ss	K.T.	sd	K.O.	F	p
DPÖ Kaba Tavr	İlkokul ^a	95	0,43	0,45	G.A.	1,90	4	0,48	2,72 0,03
	Ortaokul ^b	65	0,38	0,30	G.İ.	46,19	264	0,17	
	Lise ^c	68	0,53	0,43	Top.	48,09	268		
	Üniversite ^d	33	0,58	0,50					
	YL/Doktora ^e	8	0,19	0,26					
DPÖ Kurallara Uymama	İlkokul ^a	95	0,41	0,41	G.A.	0,74	4	0,18	1,39 0,24
	Ortaokul ^b	65	0,40	0,33	G.İ.	35,01	264	0,13	
	Lise ^c	68	0,47	0,36	Top.	35,75	268		
	Üniversite ^d	33	0,43	0,35					
	YL/Doktora ^e	8	0,17	0,13					
DPÖ TOPLAM	İlkokul ^a	95	0,42	0,40	G.A.	1,14	4	0,28	2,36 0,05
	Ortaokul ^b	65	0,39	0,26	G.İ.	31,83	264	0,12	
	Lise ^c	68	0,50	0,35	Top.	32,96	268		
	Üniversite ^d	33	0,51	0,38					
	YL/Doktora ^e	8	0,18	0,14					

Çizelge 11'deki bulgulara göre;

EİDDÖ'nün içsel işlevsel duygu düzenleme, içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme, dışsal işlevsel duygu düzenleme ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyutu düzeyleri katılımcıların anne eğitim düzeyine göre istatistiki olarak anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır (F değerleri için; $p>0,05$). Bir diğer deyişle, katılımcıların anne eğitim düzeyi farklılaşsa dahi duygu düzenlemeleri farklılaşmamaktadır.

DPÖ'nün toplamı ve kurallara uymama alt boyutu düzeylerinin katılımcıların anne eğitim düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur (F değerleri için; $p>0,05$). Diğer taraftan, kaba tavır alt boyutu düzeylerinin anne eğitim düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur ($F=2,72$ ve $p<0,05$). Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğuna Bonferroni Post Hoc testiyle bakıldığında eğitim gruplarının geneli karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık olduğu bulunsa dahi eğitim gruplarının ikili karşılaştırılmalarında aralarında anlamlı farklılık bulunan gruplar olmadığı görülmüştür.

Aşağıda Çizelge 12'de EİDDÖ'nün 4 alt boyutu olan içsel işlevsel duygu düzenleme, içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme, dışsal işlevsel duygu düzenleme ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme düzeyleri ile DPÖ'nün toplamı ve 2 alt boyutu düzeylerinin katılımcıların baba eğitim düzeyine göre fark analizlerinin bulguları gösterilmiştir.

Çizelge 12. Baba Eğitim Düzeyine Göre Fark Analizi

	Eğitim Düzeyi	n	$\bar{X}$	Ss		K.T.	sd	K.O.	F	p
EİDDÖ	İlkokul ^a	67	3,51	0,80	G.A.	3,63	4	0,91	1,46	0,22
İçsel	Ortaokul ^b	76	3,78	0,81	G.İ.	164,17	264	0,62		
İşlevsel DD	Lise ^c	81	3,79	0,71	Top.	167,80	268			
	Üniversite ^d	37	3,76	0,83						
	YL/Doktora ^e	8	3,81	1,12						
EİDDÖ	İlkokul ^a	67	2,95	0,90	G.A.	2,38	4	0,60	0,73	0,57
İçsel	Ortaokul ^b	76	2,83	0,88	G.İ.	216,01	264	0,82		
İşlevsel	Lise ^c	81	2,73	0,94	Top.	218,39	268			
Olmayan	Üniversite ^d	37	2,79	0,82						
DD	YL/Doktora ^e	8	2,55	1,19						
EİDDÖ	İlkokul ^a	67	2,74	0,84	G.A.	2,19	4	0,55	0,65	0,63
Dışsal	Ortaokul ^b	76	2,94	0,98	G.İ.	222,78	264	0,84		
İşlevsel DD	Lise ^c	81	2,85	0,97	Top.	224,97	268			
	Üniversite ^d	37	2,72	0,68						
	YL/Doktora ^e	8	2,97	1,35						
EİDDÖ	İlkokul ^a	67	1,92	0,79	G.A.	1,09	4	0,27	0,39	0,81
Dışsal	Ortaokul ^b	76	1,95	0,87	G.İ.	183,21	264	0,69		
İşlevsel	Lise ^c	81	1,85	0,86	Top.	184,31	268			
Olmayan	Üniversite ^d	37	1,82	0,81						
DD	YL/Doktora ^e	8	1,65	0,51						
DPÖ Kaba	İlkokul ^a	67	0,45	0,46	G.A.	1,12	4	0,28	1,58	0,18
Tavır	Ortaokul ^b	76	0,48	0,42	G.İ.	46,97	264	0,18		
	Lise ^c	81	0,44	0,39	Top.	48,09	268			
	Üniversite ^d	37	0,52	0,45						
	YL/Doktora ^e	8	0,13	0,27						
DPÖ	İlkokul ^a	67	0,45	0,42	G.A.	0,64	4	0,16	1,20	0,31
Kurallara	Ortaokul ^b	76	0,45	0,38	G.İ.	35,11	264	0,13		
Uymama	Lise ^c	81	0,41	0,31	Top.	35,75	268			
	Üniversite ^d	37	0,41	0,38						
	YL/Doktora ^e	8	0,17	0,13						
DPÖ	İlkokul ^a	67	0,45	0,40	G.A.	0,79	4	0,20	1,63	0,17
TOPLAM	Ortaokul ^b	76	0,46	0,34	G.İ.	32,17	264	0,12		
	Lise ^c	81	0,42	0,31	Top.	32,96	268			
	Üniversite ^d	37	0,46	0,38						
	YL/Doktora ^e	8	0,15	0,16						

Çizelge 12’deki bulgulara göre;

EİDDÖ’nün içsel işlevsel duygu düzenleme, içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme, dışsal işlevsel duygu düzenleme ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyutu düzeyleri katılımcıların baba eğitim düzeyine göre istatistiki olarak anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır (F değerleri için; $p>0,05$). Bir diğer deyişle, katılımcıların baba eğitim düzeyi farklılaşsa dahi duygu düzenlemeleri farklılaşmamaktadır.

DPÖ’nün toplamı ve kaba tavır ve kurallara uymama alt boyutu düzeylerinin katılımcıların baba eğitim düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur (F değerleri için; $p>0,05$). Bir diğer deyişle,

katılımcıların baba eğitim düzeyi farklılaşsa dahi davranış problemi göstermeleri farklılaşmamaktadır.

Aşağıda Çizelge 13'te EİDDÖ'nün 4 alt boyutu olan içsel işlevsel duygu düzenleme, içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme, dışsal işlevsel duygu düzenleme ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme düzeyleri ile DPÖ'nün toplamı ve 2 alt boyutu düzeylerinin algılanan aile gelir düzeyine göre fark analizlerinin bulguları gösterilmiştir.

Çizelge 13. Algılanan Gelir Düzeyine Göre Fark Analizi

	Gelir Düzeyi	n	$\bar{X}$	Ss		K.T.	sd	K.O.	F	p	
EİDDÖ	Düşük	42	3,49	0,69	G.A.	2,79	2	1,39	2,25	0,11	
İçsel	Orta	194	3,74	0,82	G.İ.	165,01	266	0,62			
İşlevsel	Yüksek	33	3,84	0,73	Top.	167,80	268				
DD											
EİDDÖ	Düşük ^a	42	3,15	0,77	G.A.	5,53	2	2,77	3,46	0,03	a>b
İçsel	Orta ^b	194	2,75	0,91	G.İ.	212,86	266	0,80			
İşlevsel	Yüksek ^c	33	2,81	0,94	Top.	218,39	268				
Olmayan											
DD											
EİDDÖ	Düşük	42	2,75	0,78	G.A.	1,22	2	0,61	0,73	0,48	
Dışsal	Orta	194	2,87	0,94	G.İ.	223,75	266	0,84			
İşlevsel	Yüksek	33	2,70	0,94	Top.	224,97	268				
DD											
EİDDÖ	Düşük	42	2,04	0,88	G.A.	1,23	2	0,62	0,90	0,41	
Dışsal	Orta	194	1,85	0,82	G.İ.	183,07	266	0,69			
İşlevsel	Yüksek	33	1,90	0,80	Top.	184,31	268				
Olmayan											
DD											
DPÖ	Düşük	42	0,47	0,46	G.A.	0,92	2	0,46	2,59	0,08	
Kaba	Orta	194	0,43	0,39	G.İ.	47,17	266	0,18			
Tavır	Yüksek	33	0,61	0,52	Top.	48,09	268				
DPÖ	Düşük	42	0,49	0,44	G.A.	0,33	2	0,17	1,25	0,29	
Kurallara	Orta	194	0,40	0,35	G.İ.	35,42	266	0,13			
Uymama	Yüksek	33	0,46	0,35	Top.	35,75	268				
DPÖ	Düşük	42	0,48	0,41	G.A.	0,49	2	0,25	2,02	0,14	
TOPLAM	Orta	194	0,41	0,33	G.İ.	32,47	266	0,12			
	Yüksek	33	0,53	0,38	Top.	32,96	268				

Çizelge 13'teki bulgulara göre;

EİDDÖ'nün içsel işlevsel duygu düzenleme, dışsal işlevsel duygu düzenleme ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyutu düzeyleri katılımcıların gelir düzeyine göre istatistiki olarak anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır (F değerleri için; $p>0,05$). Diğer taraftan, içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme katılımcıların alt boyutu düzeylerinin gelir düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur ($F=3,46$ ve $p<0,05$). Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğuna Bonferroni Post Hoc testiyle

bakıldığında anlamlı farklılığın düşük ila orta gelir düzeyi arasında ve düşük gelir düzeyi lehine olduğu bulunmuştur.

DPÖ'nün toplamı ve kaba tavır ve kurallara uymama alt boyutu düzeylerinin katılımcıların gelir düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur (F değerleri için; $p>0,05$). Bir diğer deyişle, katılımcıların gelir düzeyi farklılaşsa dahi davranış problemi gösterme durumları farklılaşmamaktadır.

Aşağıda Çizelge 14'te EİDDÖ'nün 4 alt boyutu olan içsel işlevsel duygu düzenleme, içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme, dışsal işlevsel duygu düzenleme ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme düzeyleri ile DPÖ'nün toplamı ve 2 alt boyutu düzeylerinin katılımcıların disiplin cezası alma durumlarına göre fark analizlerinin bulguları gösterilmiştir.

Çizelge 14. Disiplin Cezası Alma Durumuna Göre Fark Analizi

	Disiplin Cezası Alma Durumu	n	Ort.	Ss.	Levene Testi F	p	t Testi t	p
EİDDÖ İçsel İşlevsel DD	Aldı	29	3,47	0,78	0,24	0,62	-1,72	0,09
	Almadı	240	3,74	0,79				
EİDDÖ İçsel İşlevsel Olmayan DD	Aldı	29	3,17	0,83	1,03	0,31	2,21	0,03
	Almadı	240	2,78	0,90				
EİDDÖ Dışsal İşlevsel DD	Aldı	29	3,01	1,02	0,43	0,51	1,10	0,27
	Almadı	240	2,81	0,90				
EİDDÖ Dışsal İşlevsel Olmayan DD	Aldı	29	2,41	0,97	5,32	0,02	3,13	0,00
	Almadı	240	1,82	0,79				
DPÖ Kaba Tavır	Aldı	29	0,74	0,48	2,20	0,14	3,95	0,00
	Almadı	240	0,42	0,40				
DPÖ Kurallara Uymama	Aldı	29	0,76	0,33	0,00	0,94	5,57	0,00
	Almadı	240	0,38	0,35				
DPÖ TOPLAM	Aldı	29	0,75	0,33	0,46	0,50	5,33	0,00
	Almadı	240	0,40	0,33				

Çizelge 14'teki bulgulara göre;

EİDDÖ'nün içsel işlevsel duygu düzenleme ve dışsal işlevsel duygu düzenleme alt boyutu düzeyleri katılımcıların disiplin cezası alma durumuna göre istatistiki olarak anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır (tüm t değerleri için $p>0,05$). Diğer taraftan içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyutu düzeyinin katılımcıların disiplin cezası alma durumuna göre istatistiki olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur ($t=2,21$ ve $p<0,05$, $t=3,13$ ve $p<0,05$). Bir diğer deyişle, disiplin cezası almış olan öğrencilerin içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme ve dışsal işlevsel olmayan

duygu düzenleme yöntemlerinin disiplin cezası almamış olan öğrencilerinkinden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

DPÖ'nün toplamı ve kaba tavır ve kurallara uymama 2 alt boyutu düzeylerinin katılımcıların disiplin cezası alma durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur ($t=3,95$ ve $p<0,05$, $t=5,57$ ve $p<0,05$, $t=5,33$ ve $p<0,05$). Bir diğer deyişle, disiplin cezası almış olan öğrencilerin DPÖ'nün toplamı ve 2 alt boyutu düzeylerinin disiplin cezası almamış olan öğrencilerinkinden anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Aşağıda Çizelge 15'te EİDDÖ'nün 4 alt boyutu olan içsel işlevsel duygu düzenleme, içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme, dışsal işlevsel duygu düzenleme ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme düzeyleri ile DPÖ'nün toplamı ve 2 alt boyutu düzeylerinin katılımcıların akademik başarı durumuna göre fark analizlerinin bulguları gösterilmiştir.

Çizelge 15. Akademik Başarıya Göre Fark Analizi

	Başarı Durumu	n	$\bar{X}$	Ss	K.T.	sd	K.O.	F	p	
EİDDÖ	Disiplin Ce. ^a	6	3,04	0,91	G.A.	4,15	3	1,38	2,24	0,08
İçsel	Belge Yok ^b	87	3,66	0,76	G.İ.	163,65	265	0,62		
İşlevsel	Teşekkür ^c	94	3,70	0,76	Top.	167,80	268			
DD	Takdir ^d	82	3,83	0,84						
EİDDÖ	Disiplin Ce. ^a	6	2,97	0,71	G.A.	4,97	3	1,66	2,06	0,11
İçsel	Belge Yok ^b	87	2,86	0,87	G.İ.	213,42	265	0,81		
İşlevsel	Teşekkür ^c	94	2,94	0,91	Top.	218,39	268			
Olmayan	Takdir ^d	82	2,62	0,93						
DD										
EİDDÖ	Disiplin Ce. ^a	6	3,08	0,44	G.A.	0,80	3	0,27	0,32	0,81
Dışsal	Belge Yok ^b	87	2,87	0,95	G.İ.	224,17	265	0,85		
İşlevsel	Teşekkür ^c	94	2,78	0,99	Top.	224,97	268			
DD	Takdir ^d	82	2,84	0,83						
EİDDÖ	Disiplin Ce. ^a	6	2,43	1,09	G.A.	3,54	3	1,18	1,73	0,16
Dışsal	Belge Yok ^b	87	1,83	0,82	G.İ.	180,76	265	0,68		
İşlevsel	Teşekkür ^c	94	1,98	0,87	Top.	184,31	268			
Olmayan	Takdir ^d	82	1,80	0,76						
DD										
DPÖ Kaba	Disiplin Ce. ^a	6	0,67	0,63	G.A.	0,80	3	0,27	1,49	0,22
Tavır	Belge Yok ^b	87	0,48	0,45	G.İ.	47,29	265	0,18		
	Teşekkür ^c	94	0,48	0,38	Top.	48,09	268			
	Takdir ^d	82	0,38	0,42						
DPÖ	Disiplin Ce. ^a	6	0,94	0,63	G.A.	4,08	3	1,36	11,38	0,00
Kurallara	Belge Yok ^b	87	0,50	0,38	G.İ.	31,67	265	0,12		a>b
Uymama	Teşekkür ^c	94	0,44	0,33	Top.	35,75	268			a>c
	Takdir ^d	82	0,27	0,30						a>d
DPÖ	Disiplin Ce. ^a	6	0,81	0,61	G.A.	2,10	3	0,70	6,00	0,00
TOPLAM	Belge Yok ^b	87	0,49	0,36	G.İ.	30,87	265	0,12		b>d
	Teşekkür ^c	94	0,46	0,31	Top.	32,96	268			a>d
	Takdir ^d	82	0,33	0,33						b>d

Çizelge 15'teki bulgulara göre;

EİDDÖ'nün içsel işlevsel duygu düzenleme, içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme, dışsal işlevsel duygu düzenleme ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyutu düzeyleri katılımcıların akademik başarı durumuna göre istatistiki olarak anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır (F değerleri için; $p>0,05$). Bir diğer deyişle, katılımcıların akademik başarı durumu farklılaşsa dahi duygu düzenleme yöntemleri farklılaşmamaktadır.

DPÖ'nün kaba tavır alt boyutu düzeylerinin katılımcıların akademik başarı durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur (F değeri için; $p>0,05$). Diğer taraftan, DPÖ'nün toplamı ve kurallara uymama alt boyutu düzeylerinin akademik başarı durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur ($F=11,38$ ve $p<0,05$, $F=6,00$ ve $p<0,05$). Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğuna Bonferroni Post Hoc testiyle bakıldığında DPÖ'nün toplamı için anlamlı farklılığın takdir belgesi grubuyla disiplin cezası alma nedeniyle belge alamayan ve normal nedenlerle belge alamayan grubu arasında ve takdir belgesi alanlar aleyhine olduğu bulunmuştur. Bir diğer deyişle, takdir belgesi alan öğrencilerin, disiplin cezası alma nedeniyle belge alamayan ve normal nedenlerle belge alamayan öğrencilerden genel olarak daha az problemlili davranış gösterdikleri tespit edilmiştir. Kurallara uymama alt boyutu için anlamlı farklılığın disiplin cezası alma nedeniyle belge alamayan grubuyla diğer tüm gruplar arasında ve disiplin cezası alma nedeniyle belge alamayan grubu lehine olduğu ve ayrıca, normal nedenlerle belge alamayan grubu ile takdir belgesi alanlar arasında normal nedenlerle belge alamayan grubu lehine olduğu bulunmuştur. Bir diğer deyişle, disiplin cezası alma nedeniyle belge alamayan öğrencilerin diğer tüm öğrencilerden daha fazla kurallara uymama davranışı gösterdikleri ve normal nedenlerle başarı belgesi alamayan öğrencilerin de takdir belgesi alan öğrencilerden daha fazla kurallara uymama davranışı gösterdikleri saptanmıştır.

V.TARTIŞMA

Bu araştırmanın amacı, ebeveynleri boşanmış ergenlik dönemindeki bireylerin duygu düzenleme yöntemleri ile okulda görülen davranış problemleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu amaç kapsamında ayrıca cinsiyet, sınıf düzeyi, kardeş durumu, ebeveyn eğitim düzeyi, algılanan gelir düzeyi, disiplin cezası alma durumu ve akademik başarı durumuna göre ergenlerin duygu düzenleme yöntemlerinin ve davranış problemlerinin farklılaşıp farklılaşmadığı da araştırılmıştır. Bu kısımda araştırmanın elde edilen bulguları literatürdeki benzer çalışmalarla karşılaştırılarak yorumlanmıştır.

A. Duygu Düzenleme Yöntemleri İle Okul Davranış Problemleri Arasındaki İlişkinin Değerlendirmesi

Bu çalışmada elde edilen bulgulara göre ebeveynleri boşanmış ergenlerin içsel işlevsel duygu düzenleme, içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme, dışsal işlevsel duygu düzenleme ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme yöntemleri onların okuldaki hem kaba tavır hem de kurallara uymama türündeki davranış problemlerini etkilemektedir. Özellikle ebeveynleri boşanmış ergenlerin içsel işlevsel duygu düzenleme ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme yöntemlerinin onların davranış problemleri üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ebeveynleri boşanmış ergenlerin karşılaştıkları durumu düşünüp anlamaya çalışma, yeniden gözden geçirme ve bir dahaki sefere neyi daha iyi yapabileceğini hesaplama anlamında içsel işlevsel duygu düzenleme yöntemlerini kullanımları arttıkça bu ergenlerin okulda daha az kurallara uymama davranışı gösterdikleri ve daha az davranış problemi sergiledikleri tespit edilmiştir. Diğer taraftan, ebeveynleri boşanmış ergenlerin öfkesini/üzüntüsünü sözel olarak başkasından çıkartma, öfkesini/üzüntüsünü fiziksel olarak başkasından çıkartma, öfkesini/üzüntüsünü eşyalardan çıkartma ve zorbalık yapma anlamında dışsal işlevsel olmayan düzenleme yöntemlerini kullanımları arttıkça bu ergenlerin

okulda daha fazla kaba tavır gösterdikleri, daha fazla kurallara uymama davranışı gösterdikleri ve daha fazla davranış problemi sergiledikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Alanyazında, ergenlerin duygu düzenleme yöntemlerinin okuldaki davranış problemleri üzerindeki etkilerini inceleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bununla birlikte, ergenlerin duygu düzenleme yöntemlerinin ergenlerde öfke, saldırganlık, sosyal kaygı, sosyal medya bağımlılığı, madde bağımlılığı, depresyon, intihar eğilimi, öz farkındalık, psikolojik iyi oluş, yaşam doyumu ve mutluluk üzerinde etkileri olduğunu gösteren çalışmalar bulunmaktadır. Alanyazındaki araştırmaların bulguları ergenlerin duygu düzenleme yöntemlerinin ergenlerin pek çok tutum ve davranışı üzerinde yordayıcı etkisi olan kritik bir belirleyici olduğuna işaret etmektedir. Kaya (2015) lise öğrencisi 671 ergenle gerçekleştirdiği araştırmasında uyumlu bilişsel duygu düzenleme ile davranış problemleri arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğunu ve tersine uyumsuz bilişsel duygu düzenleme ile davranış problemleri arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir. Kaya (2015) tarafından elde edilen bulgular bu araştırmanın bulgularıyla paralellik göstermektedir. Kayhan (2017) tarafından 216 lise öğrencisi ergenle gerçekleştirilen araştırmada duygu düzenlemede yaşanan güçlükler ile saldırganlık arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Benzer olarak, Ekşi'nin (2021) 320 lise öğrencisi ergenle yaptığı araştırmada da ergenlerde duygu düzenleme güçlüğü ile saldırganlık arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Öpöz (2017) ise 152 lise öğrencisi ergenle yaptığı araştırmada duygu düzenleme becerileri ile öfke arasında anlamlı ilişkiler tespit etmiştir. Bu bulgular ergenlerde duygu düzenlemede güçlükler yaşandığı zaman öfke ve saldırganlığın arttığına işaret etmektedir. Öfke ve saldırganlık da okuldaki davranış problemlerinin kaynaklarından birisi olabilir. Arslan vd. (2010) saldırganlık ile probleme olumsuz yaklaşım, kendine güvensiz yaklaşım ve sorumluluk almama arasında pozitif yönde, saldırganlık ile yapıcı problem çözme ve ısrarlı-sebatkâr yaklaşım arasında ise negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu saptamıştır.

Alanyazındaki araştırmalar ergenlerin duygu düzenleme yöntemlerinin onların bilinçli farkındalıkları ve psikolojik sağlamlıkları üzerinde de etkili olduğu sonucunu göstermektedir. Duygu düzenleme yöntemlerinin bu yönü de ergenlerin okuldaki davranış problemleri açısından belirleyici olabilir. Sağar

(2022) duygu düzenleme içsel işlevsel boyutu ile psikolojik sağlamlık ve okulda iyi oluş arasında pozitif yönlü anlamlı ilişkiler bulmuştur. İçsel işlevsel olmayan duygu düzenleme ile psikolojik sağlamlık ve okulda iyi oluş arasında ise negatif yönlü anlamlı ilişkiler bulmuştur. Kısmetoğlu (2019) ise lise öğrencisi 400 ergenle yaptığı araştırmada işlevsel duygu düzenleme stratejileri ile bilinçli farkındalık arasında pozitif yönlü, işlevsel olmayan stratejilerle ile bilinçli farkındalık arasında ise negatif yönlü anlamlı ilişkiler bulmuştur. Bu bulgularla uyumlu olarak Aynacı (2020) lise öğrencisi 560 ergenle yaptığı araştırmada benlik saygısı ile davranış problemleri arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Arslan ve Balkıs (2016) ise lise öğrencisi 331 öğrenciyle gerçekleştirdikleri araştırmalarında öz yeterlik düzeyi arttıkça ve psikolojik sağlamlık arttıkça davranış problemlerinin azaldığını tespit etmişlerdir.

Ergenlerle duygu düzenlemenin ergenlerin diğer sorunlarıyla da ilgili olduğu saptanmıştır. Ergenlerin işlevsel duygu düzenleme ile kaygıları arasında pozitif yönlü, işlevsel olmayan duygu düzenleme ile kaygı arasında ise negatif yönlü anlamlı ilişkiler bulunmuştur (Kısmetoğlu, 2019). Kodak (2020) tarafından 312 lise öğrencisi ergenle gerçekleştirilen araştırmada duygu düzenleme becerilerinin sosyal kaygı üzerinde anlamlı bir yordayıcı etkisi olduğu tespit edilmiştir. Duygu düzenleme becerilerini etkin şekilde kullanmayan ergenler iletişim kurma ve sosyalleşmede güçlükler yaşamaktadırlar. Bu bulguları destekler nitelikte Sağar (2022) araştırmasında duygu düzenleme içsel işlevsel boyutu akıllı telefon bağımlılığını negatif yönlü ve içsel işlevsel olmayan duygu düzenlemenin ise telefon bağımlılığını pozitif yönlü etkilediği bulunmuştur. Sağar ve Özçelik (2022) de benzer olarak içsel işlevsel duygu düzenlemenin sosyal medya bağımlılığını negatif yönlü, dışsal işlevsel duygu düzenleme ve içsel ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenlemenin de sosyal medya bağımlılığını pozitif yönlü etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgular duygu düzenleme yöntemleri etkin şekilde kullanamayan ergenlerin sosyalleşemediğini, yalnızlaştığını, sosyal kaygılar yaşadığını göstermektedir. Tüm bu etkenler bu ergenleri okulda davranış problemi sergilemeye yönlendirebilir.

Kaygı, sosyalleşme ve akıllı telefon ve sosyal medya bağımlılığının ötesinde ergenlerde duygu düzenleme yöntemlerinin daha ciddi davranış problemleriyle ilişkili olduğunu gösteren çalışmalar da bulunmaktadır. Ergenlerde

duygu düzenlemede yaşanan güçlükler arttıkça anksiyete ve depresyon düzeyinin de arttığına işaret edilmektedir (Ataman, 2011, Duy ve Yıldız, 2013; Garnefski ve Kraaij, 2018). Akyüz-Uçar (2019) tarafından yapılan araştırmada dışsal işlevsel olmayan duygu düzenlemenin anti sosyal davranışlarla, maddi bağımlılığıyla ve okul terkiyle pozitif yönlü ilişkili olduğu tespit edilmiştir. İçsel işlevsel olmayan duygu düzenlemenin ise anti sosyal davranışlarla ve intihar eğilimiyle pozitif yönlü ilişkili olduğu bulunmuştur. İçsel işlevsel duygu düzenlemenin maddi bağımlılığı ve intihar eğilimi ile negatif yönlü ilişkili olduğu belirlenmiştir. Benzer olarak, Balaban (2020) tarafından lise öğrencisi 412 ergenle yapılan araştırmada duygu düzenleme yeniden değerlendirme boyutunun depresyon üzerinde ve aralıklı patlayıcı bozukluk üzerinde negatif yönlü bir etkisi olduğu bulunmuştur. Duyguları bastırma boyutunun ise ayrılma kaygısı üzerinde pozitif yönlü bir etkisi olduğu tespit edilmiştir.

Ergenlerde duygu düzenleme yöntemlerinin ergenlerin hayat kalitelerini, yaşam doyumlarını ve mutluluklarını etkileyecek kadar önemli bir belirleyici olduğunu gösteren çalışmalar da bulunmaktadır. Sağar ve Özçelik (2022) içsel ve dışsal işlevsel duygu düzenleme ile yaşam doyumu arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu ve içsel ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme ile yaşam doyumu arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Ercengiz (2019) lise öğrencisi 450 ergenle yaptığı araştırmada içsel ve dışsal işlevsel duygu düzenlemenin mutluluk üzerinde pozitif yönlü etkisi olduğu, diğer taraftan içsel işlevsel olmayan duygu düzenlemenin ise mutluluk üzerinde negatif yönlü etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Yaşam doyumu ve mutluluğu yüksek olan ergenlerin okulda daha az davranış problemi göstermeleri beklenebilir.

Nadir de olsa ergenlerde duygu düzenleme ile ergenlik sorunları arasında anlamlı bir ilişki olmadığını gösteren çalışmalar da mevcuttur (Haşimoğlu ve Aslandoğan, 2018).

B. Demografik Değişkenlere İlişkin Analizlerin Değerlendirmesi

Bu araştırmadan elde edilen bulgulara göre ebeveynleri boşanmış ergenlerin duygu düzenleme yöntemlerinin cinsiyete göre genel olarak farklılaşmadığı, sadece kız ergenlerin içsel duygu düzenleme yöntemlerini erkeklerden daha fazla kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Alanyazındaki çalışmalar duygu düzenleme

yöntemlerinin cinsiyet değişkeni açısından kullanımıyla ilgili birbirinden farklı bulgular elde etmişlerdir. Bu araştırmada elde edilen bulgularla paralellik gösteren çalışmalar bulunmaktadır. Kısmetoğlu (2019) kızların içsel işlevsel duygu düzenleme ve duygu düzenleme ölçeği toplamında daha yüksek skorlar elde ettiğini tespit etmiştir. Akyüz-Uçar (2019) tarafından gerçekleştirilen araştırmada kızların içsel ve dışsal işlevsel duygu düzenleme düzeylerinin ve içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme düzeylerinin erkeklerinkinden anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu saptanmıştır. Süler'in (2022) araştırmasında kız öğrencilerin içsel işlevsel duygu düzenleme, içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme düzeylerinin erkeklerinkinden daha yüksek olduğu, tersine erkek öğrencilerin dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme düzeylerinin kızlarinkinden daha yüksek olduğu bulunmuştur. Kodak (2020) da kız öğrencilerin içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme düzeylerinin erkeklerinkinden anlamlı düzeyde daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Diğer taraftan, ergenlerin duygu düzenleme yöntemlerinin cinsiyete göre farklılaşmadığını gösteren çalışmalar da mevcuttur (Duy ve Yıldız, 2013; Kaya, 2015; Kayhan, 2017; Haşimoğlu ve Aslandoğan, 2018; Balaban, 2020). Her ne kadar ergenlerde duygu düzenleme yöntemlerini kullanmanın cinsiyet açısından farklılaşıp farklılaşmadığıyla ilgili birbirinden farklı bulgular elde edilse dahi özellikle içsel işlevsel duygu düzenleme yöntemlerinin kullanımının kızlarda daha fazla olduğu yönündeki bulgular ağırlıktadır. Bu nedenle kızların karşılaştıkları durumu düşünüp anlamaya çalışma, yeniden gözden geçirme ve bir dahaki sefere neyi daha iyi yapabileceğini hesaplama anlamında içsel işlevsel duygu düzenleme yöntemlerini kullanımlarının daha fazla olduğu yorumu yapılabilir.

Diğer taraftan, bu araştırmada ebeveynleri boşanmış erkek ergenlerin kız ergenlere oranla okulda kaba tavır anlamında ve kurallara uymama anlamında daha fazla problemli davranış gösterdikleri saptanmıştır. Alanyazındaki araştırmaların bulguları genel olarak bu bulguyla paralellik göstermektedir. Aynacı (2020) lise öğrencisi 560 ergenle yaptığı araştırmada erkek öğrencilerin hem kurallara uymama hem de kaba tavır anlamında davranış problemlerinin kız öğrencilerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kaya (2015) lise öğrencisi 671 ergenle gerçekleştirdiği araştırmasında erkek ergenlerin kurallara

karşı gelme ve saldırganlık düzeylerinin kız ergenlerden daha yüksek olduğunu göstermiştir. Şimşek (2010) 434 lise öğrencisi ergenle gerçekleştirdiği araştırmasında erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla davranış problemi sergilediklerini belirlemiştir. Arslan vd. (2010) tarafından 483 ergen ile yapılan araştırmada ergenlerin cinsiyetine göre saldırganlık puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaştığı ve erkeklerin saldırganlık düzeylerinin kızlarınkinden yüksek olduğu tespit edilmiştir. Kayhan (2017) ergen erkeklerin sözel ve fiziksel saldırganlık düzeylerinin daha yüksek olduğunu saptamıştır. Tüm bu araştırmalardan farklı olarak Siyez (2006) ise anti sosyal davranışlar göstermek anlamında davranış problemi göstermek açısından kız öğrencilerle erkek öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık olmadığını bulmuştur. Alanyazındaki çalışmaların büyük çoğunluğu bu araştırmada gösterildiği gibi erkek ergenlerin davranış problemi gösterme sıklığının kız ergenlerden daha yüksek olduğunu göstermektedir. Hem kaba tavır gösterme, hem kurallara uymama hem de saldırganlık açısından bu durum geçerlidir. Bu nedenle ergenlerin davranış problemlerini hedef alacak uygulamalarda öncelikle erkek öğrencilerin ele alınması önerilebilir.

Bu araştırmada ebeveynleri boşanmış ergenlerin duygu düzenleme yöntemlerinin sınıf düzeyine göre genel olarak farklılaşmadığı, sadece 11. sınıftaki ergenlerin dışsal duygu düzenleme yöntemlerini 9. sınıftaki ergenlerden daha fazla kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Alanyazındaki araştırmaların bulguları da bu bulgularla kısmen uyumludur. Süler (2022) tarafından gerçekleştirilen araştırmada duygu düzenleme yöntemlerinin genelinde sınıf düzeylerine göre anlamlı bir farklılığın olmadığını, sadece 9. sınıf öğrencilerin içsel işlevsel duygu düzenleme ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme düzeylerinin daha düşük olduğu bulunmuştur. Kısmetoğlu (2019) da 11. sınıfların içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme düzeylerinin ve duygu düzenleme ölçeği toplamalarının daha yüksek olduğunu bulmuştur. Ergenlerin duygu düzenleme yöntemlerini kullanmalarının sınıf düzeyine göre farklılaşmadığını gösteren araştırmalar da mevcuttur (Haşimoğlu ve Aslandoğan, 2018; Balaban, 2020). 9. sınıfların daha düşük ve 11. sınıfların daha yüksek düzeyde duygu düzenleme yöntemlerini kullanmaları deneyim farkıyla açıklanabilir. 11. sınıflar okul ortamına, öğretmenlere ve arkadaşlarına alıştıkları ve soyut düşünme becerisi

daha yüksek olduğu için duygu düzenleme yöntemleri kullanmak açısından bir avantaj elde etmiş olabilirler.

Bu araştırmada 11. sınıftaki ebeveynleri boşanmış ergenlerin 9. sınıftaki ergenlere oranla okulda kurallara uymama anlamında daha fazla davranış problemi gösterdikleri saptanmıştır. Siyez (2006) de benzer olarak 9. sınıfların okulda anti sosyal davranışlar gösterme oranlarının daha düşük olduğunu tespit etmiştir.

Ebeveynleri boşanmış ergenlerin duygu düzenleme yöntemlerinin ve ergenlerin okulda davranış problemi gösterme durumlarının kardeş sahibi olmaya göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Kısmetoğlu (2019) da benzer olarak ergenlerin duygu düzenleme yöntemlerinin kardeş sahibi olmaya göre farklılaşmadığını bulmuştur. Yine benzer olarak Siyez (2006) ergenlerin okulda anti sosyal davranışlar göstermenin kardeş sahibi olma durumuna göre farklılaşmadığını tespit etmiştir. Bu bulgulara dayanılarak kardeş sahibi olmanın ergenlerin duygu düzenleme yöntemlerini kullanmalarını ve okulda problemli davranış göstermelerini etkileyen bir faktör olmadığı çıkarımı yapılabilir.

Bu araştırmada ebeveynleri boşanmış ergenlerin duygu düzenleme yöntemlerinin annelerinin ve babalarının eğitim düzeyine göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Benzer olarak, ebeveynleri boşanmış ergenlerin okulda davranış problemi gösterme durumlarının annelerinin ve babalarının eğitim düzeyine göre genel olarak farklılaşmadığı saptanmıştır. Bu bulgularla uyumlu olarak Kayhan (2017) anne ve baba eğitim düzeyine göre saldırganlık düzeylerinin farklılaşmadığını saptanmıştır. Aynacı (2020) da davranış problemlerinin anne ve baba eğitim düzeyine göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bu bulgulara dayanılarak anne ve baba eğitim düzeylerinin ergenlerin duygu düzenleme yöntemlerini kullanmalarını ve okulda davranış problemleri göstermelerini etkileyen bir faktör olmadığı çıkarımı yapılabilir.

Bu araştırmada ebeveynleri boşanmış ergenlerin duygu düzenleme yöntemlerinin algılanan gelir düzeyine göre genel olarak farklılaşmadığı, sadece düşük gelirli ergenlerin içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme yöntemlerini orta gelirli ergenlerden daha fazla kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Alanyazındaki çalışmalar ekonomik durumun ergenlerde duygu düzenleme yöntemlerini

kullanma üzerine etkileriyle ilgili farklı bulgular elde etmişlerdir. Bu araştırmanın bulgularıyla benzer olarak Kodak (2020) tarafından yapılan araştırmada ekonomik geliri düşük olanların içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme düzeylerinin ve duygu düzenleme ölçeği toplamalarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Kısmetoğlu (2019) ise ekonomik durumu iyi olanların orta olanlara göre içsel işlevsel duygu düzenleme yöntemlerini kullanma düzeyinin daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Birbirinden farklı bu bulgular ekonomik gelir düzeyi ile duygu düzenleme yöntemlerini kullanmanın ilişkili olduğuna ancak bu alanda daha fazla araştırma yapılması gerektiğine işaret etmektedir.

Bu araştırmada ebeveynleri boşanmış ergenlerin okulda davranış problemi gösterme durumlarının algılanan gelir düzeyine göre farklılaşmadığı sonucu elde edilmiştir. Alanyazındaki araştırmaların bulguları da bu bulguyu desteklemiştir (Aynacı, 2020).

Ebeveynleri boşanmış ergenlerden daha önce disiplin cezası almış olanların daha önce disiplin cezası almamış olanlara oranla içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme yöntemlerini ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme yöntemlerini daha fazla kullandıkları tespit edilmiştir. Ayrıca, ebeveynleri boşanmış ergenlerden daha önce disiplin cezası almış olanların daha önce disiplin cezası almamış olanlara oranla okulda kaba tavır gösterme ve kurallara uymama anlamında daha fazla problemlili davranış gösterdikleri saptanmıştır. Alanyazında disiplin cezası alma ile duygu düzenleme yöntemleri kullanma ve okulda problemlili davranış gösterme ilişkisini araştıran çalışmalara rastlanmamıştır. Gelecekteki araştırmaların bu hususu dikkate almaları önerilebilir.

Ebeveynleri boşanmış ergenlerin duygu düzenleme yöntemlerinin akademik başarı durumuna göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Ancak Kodak (2020) akademik başarıları yüksek olanların içsel işlevsel duygu düzenleme yöntemlerini kullanma düzeylerinin daha yüksek olduğunu saptamıştır. Ergenlerin, karşılaştıkları durumu düşünüp anlamaya çalışma, yeniden gözden geçirme ve bir dahaki sefere neyi daha iyi yapabileceğini hesaplama anlamında içsel işlevsel duygu düzenleme yöntemlerini kullanımları durumunda akademik başarıların da daha yüksek olacağı beklenebilir. Bununla birlikte bu çalışmanın bulguları ebeveynleri boşanmış ergenlerde bunu doğrulamamıştır. Gelecekteki araştırmalar

akademik başarı ile duygu düzenleme yöntemleri kullanma ilişkilerini daha fazla incelemelidirler.

Bu araştırmada ebeveynleri boşanmış ergenlerden takdir başarı belgesi almış olan öğrencilerin diğer öğrencilere nazaran okulda kurallara uymama anlamında ve genel olarak daha az problemlili davranış gösterdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bir diğer deyişle, akademik başarısı yüksek olan ergenlerin daha az davranış problemi sergiledikleri tespit edilmiştir. Alanyazındaki çalışmaların bulguları bu araştırmanın bulgularıyla uyumludur. Siyez (2006) akademik başarıyla anti sosyal davranışlar anlamında ergenlerin problemlili davranışları arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğunu saptamıştır. Bir diğer deyişle, problemlili davranışlar azaldıkça akademik başarının arttığı bulunmuştur. Zinnur-Kılıç (2012) tarafından 41 ergenle deneysel yöntemlerle gerçekleştirilen araştırmada da okulda şiddet kullanan ergenlerin kendilerini akademik başarı açısından yetersiz buldukları sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırmaların bulguları akademik başarı ile problemlili davranışlar arasında negatif yönlü anlamlı ilişkiler olduğuna işaret etmektedir. Bu nedenle, akademik başarıyı artırmak için davranış problemlilerini azaltmayı ve davranış problemlilerini azaltmak için de akademik başarıyı artırmak önerilebilir. Gelecekteki araştırmalar bu iki değişken arasındaki nedensellik ilişkisini incelemelidirler.

VI. SONUÇ VE ÖNERİLER

Aile, şekilleri değişse dahi istisnasız her toplumda görülen ve toplumun temel taşı kabul edilen bir yapıdır. Aile, hem birey hem de toplum için hayati derecede önemli işlevleri yerine getirir. Ailenin bu öneminden dolayı bireyler, toplumlar ve devletler için değerlidir. Son yıllarda boşanma oranlarının giderek arttığı ve bu olumsuz durumun ailenin yapısını ve işlevini bozduğu bilinmektedir. Ailede boşanmadan öncelikli etkilenen gruplar çocuklar ve ergenlerdir. Hayatlarını şekillendirme ve yön verme aşamasında olan ergenler ebeveynlerinin boşanmasıyla olumsuz etkilenmekte ve akademik başarıda düşüş, sosyal ilişkilerde bozulma, depresif belirtiler, dürtüsellik, saldırganca tutumlar ve ruh sağlığında bozulmalar gibi istenmeyen belirtiler göstermektedirler. Ebeveynleri boşanmış ergenlerin duygularını başarılı bir şekilde düzenleyemeyecekleri öngörülebilir. Bu ergenlerin yaşadıkları tüm bu sorunlar ve duygu düzenleme yetilerinin yaşadıkları olumsuz olaydan etkilenmiş olması nedeniyle okulda davranış problemi gösterecekleri de öngörülebilir. Bununla birlikte alanyazında ebeveynleri boşanmış ergenlerin duygu düzenleme yöntemleri ve okul davranış problemi göstermeleri yeterince incelenmemiştir. Ebeveynleri boşanmış ergenleri duygu düzenleme yöntemleri ile okulda davranış problemleri arasındaki ilişkiyi inceleyen bilimsel bir araştırmaya ise rastlanmamıştır. Bu çalışmada, hem alanyazındaki bu boşluğu doldurmak hem de ebeveynleri boşanmış ergenlerin sorunlarına bir çözüm üretebilmek için bu ergenlerin duygu düzenleme yöntemleri ile okul davranış problemleri arasındaki ilişkiyi inceleyen bir bilimsel araştırma gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın istatistiki yöntemlerle analiz edilen bulgularından aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

- Ebeveynleri boşanmış ergenlerin çoğu zaman içsel olarak davranışlarını olumlu olarak düzenledikleri, diğer taraftan ara sıra davranışlarını içsel olumsuz olarak düzenledikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ebeveynleri boşanmış ergenlerin dışsal olarak

davranışlarını olumlu olarak düzenlemelerinin içsel olarak olumlu düzenlemelerine göre daha düşük düzeyde olduğu sonucuna varılmıştır. Ebeveynleri boşanmış ergenlerin dışsal olarak davranışlarını olumsuz olarak düzenlemelerinin ise çok daha nadir olduğu tespit edilmiştir.

- Ebeveynleri boşanmış ergenlerin okulda nadiren kaba tavır anlamında ve kurallara uymama anlamında davranış problemi gösterdikleri saptanmıştır.
- Ebeveynleri boşanmış ergenlerin içsel işlevsel duygu düzenleme, içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme, dışsal işlevsel duygu düzenleme ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme yöntemleri onların okuldaki hem kaba davranış hem de kurallara uymama türündeki davranış problemlerini etkilemektedir. Özellikle ebeveynleri boşanmış ergenlerin içsel işlevsel duygu düzenleme ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme yöntemlerinin onların davranış problemleri üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ebeveynleri boşanmış ergenlerin karşılaştıkları durumu düşünüp anlamaya çalışma, yeniden gözden geçirme ve bir dahaki sefere neyi daha iyi yapabileceğini hesaplama anlamında içsel işlevsel duygu düzenleme yöntemlerini kullanımları arttıkça bu ergenlerin okulda daha az kurallara uymama davranışı gösterdikleri ve daha az davranış problemi sergiledikleri tespit edilmiştir. Diğer taraftan, ebeveynleri boşanmış ergenlerin öfkesini/üzüntüsünü sözel olarak başkasından çıkartma, öfkesini/üzüntüsünü fiziksel olarak başkasından çıkartma, öfkesini/üzüntüsünü eşyalardan çıkartma ve zorbalık yapma anlamında dışsal işlevsel olmayan düzenleme yöntemlerini kullanımları arttıkça bu ergenlerin okulda daha fazla kaba tavır gösterdikleri, daha fazla kurallara uymama davranışı gösterdikleri ve daha fazla davranış problemi sergiledikleri sonucuna ulaşılmıştır.
- Ebeveynleri boşanmış ergenlerin duygu düzenleme yöntemlerinin cinsiyete göre genel olarak farklılaşmadığı, sadece kız ergenlerin

işsel duygu düzenleme yöntemlerini erkeklerden daha fazla kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

- Ebeveynleri boşanmış erkek ergenlerin kız ergenlere oranla okulda daha fazla kaba tavır anlamında davranışlar sergiledikleri ve daha fazla kurallara uymadıkları saptanmıştır.
- Ebeveynleri boşanmış ergenlerin duygu düzenleme yöntemlerinin sınıf düzeyine göre genel olarak farklılaşmadığı, sadece 11. sınıftaki ergenlerin dışsal duygu düzenleme yöntemlerini 9. sınıftaki ergenlerden daha fazla kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır.
- 11. sınıftaki ebeveynleri boşanmış ergenlerin 9. sınıftaki ergenlere oranla okulda kurallara uymama anlamında daha fazla problemli davranış gösterdikleri saptanmıştır.
- Ebeveynleri boşanmış ergenlerin duygu düzenleme yöntemlerinin kardeş sahibi olmaya göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir.
- Ebeveynleri boşanmış ergenlerin okulda davranış problemi göstermelerinin kardeş sahibi olmaya göre farklılaşmadığı belirlenmiştir.
- Ebeveynleri boşanmış ergenlerin duygu düzenleme yöntemlerinin annelerinin ve babalarının eğitim düzeyine göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir.
- Ebeveynleri boşanmış ergenlerin okulda davranış problemi göstermelerinin anne ve baba eğitim düzeyine göre genel olarak farklılaşmadığı saptanmıştır.
- Ebeveynleri boşanmış ergenlerin duygu düzenleme yöntemlerinin algılanan gelir düzeyine göre genel olarak farklılaşmadığı, sadece düşük gelir düzeyindeki ergenlerin içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme yöntemlerini orta gelir düzeyindeki ergenlerden daha fazla kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır.
- Ebeveynleri boşanmış ergenlerin okulda davranış problemi göstermelerinin algılanan düzeyine göre farklılaşmadığı sonucu elde edilmiştir.

- Ebeveynleri boşanmış ergenlerden daha önce disiplin cezası almış olanların daha önce disiplin cezası almamış olanlara oranla içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme yöntemlerini ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme yöntemlerini daha fazla kullandıkları tespit edilmiştir.
- Ebeveynleri boşanmış ergenlerden daha önce disiplin cezası almış olanların daha önce disiplin cezası almamış olanlara oranla okulda kaba tavır gösterme ve kurallara uymama anlamında daha fazla problemli davranış gösterdikleri saptanmıştır.
- Ebeveynleri boşanmış ergenlerin duygu düzenleme yöntemlerinin akademik başarı durumuna göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir.
- Ebeveynleri boşanmış ergenlerden takdir başarı belgesi almış olan öğrencilerin diğer öğrencilere nazaran okulda kurallara uymama anlamında ve genel olarak daha az davranış problemi gösterdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın sonuçları göz önünde bulundurularak uygulayıcılar ve gelecekteki araştırmalar için aşağıdaki önerilerde bulunulabilir:

- Ebeveynleri boşanmış ergenlerin karşılaştıkları sorunlar sonuçları itibariyle çok önemli olduğundan bu sorunlar daha ciddi ve kapsamlı bir şekilde ele alınmalı ve konuyla ilgili tüm kurumlarıyla birlikte devlet bu soruna daha ciddi ve yaygın bir şekilde eğilmelidir.
- Bu araştırmada ebeveynleri boşanmış ergenlerin duygu düzenleme yöntemleri ile okuldaki davranış problemleri arasında bir ilişki olduğu saptandığından ebeveynleri boşanmış ebeveynler ergenler hakkında geliştirilecek çözümlerin duygu düzenleme yöntemleri ile okuldaki davranış problemleri konularını kapsamaları gerekmektedir.
- Duygu düzenleme yöntemlerinden, karşılaşılan durumu düşünüp anlamaya çalışma, yeniden gözden geçirme ve bir dahaki sefere neyi daha iyi yapabileceğini hesaplama anlamındaki içsel işlevsel duygu düzenleme yöntemlerinin ebeveynleri boşanmış ergenlerin

okulda daha az davranış problemi göstermelerine neden olduğu bulunduğu ergenlerin içsel işlevsel duygu düzenleme yöntemlerini kullanma düzeylerini artırmak için uygulamalar geliştirilmelidir.

- Duygu düzenleme yöntemlerinden öfkesini/üzüntüsünü sözel olarak başkasından çıkartma, öfkesini/üzüntüsünü fiziksel olarak başkasından çıkartma, öfkesini/üzüntüsünü eşyalardan çıkartma ve zorbalık yapma anlamındaki dışsal işlevsel olmayan düzenleme yöntemlerinin ebeveynleri boşanmış ergenlerin okulda daha fazla davranış problemi göstermelerine neden olduğu bulunduğu ergenlerin dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme yöntemlerini kullanma düzeylerini azaltmak için uygulamalar geliştirilmelidir.
- Erkek ergenlerin problemleri davranış gösterme düzeyleri daha yüksek olarak bulunduğu uygulamalar geliştirilirken erkek ergenlerin öncelikli olarak ele alınması düşünülmelidir.
- Yüksek sınıf düzeyindeki lise öğrencisi ergenlerin davranış problemi gösterme düzeyleri daha yüksek olarak bulunduğu uygulamalar geliştirilirken yüksek sınıf düzeyindeki öğrencilerin öncelikli olarak ele alınması düşünülmelidir.
- Daha önce disiplin cezası almış olan lise öğrencisi ergenlerin içsel ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme yöntemlerini daha sıklıkla kullandıkları ve bu ergenlerin davranış problemi gösterme düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunduğu uygulamalar geliştirilirken daha önce disiplin cezası almış lise öğrencisi ergen bireylerin öncelikli olarak ele alınması düşünülmelidir.
- Akademik başarının okuldaki davranış problemlerine karşı koruyucu bir etkisi olduğu bulunduğu öğrencilerin akademik başarısının artırılması hedeflenmelidir.
- Gelecekteki araştırmalar farklı coğrafi bölgelerde ve farklı örneklem grupları kullanarak ebeveynleri boşanmış ergenleri daha sıklıkla incelemeli ve bu incelmelerde duygu düzenleme

yöntemleriyle okul davranış problemleri arasındaki ilişkileri araştırmalıdır.

- Gelecekteki araştırmalar ebeveynleri boşanmış ergenlerin duygu düzenleme yöntemleriyle ve okul davranış problemlerini, anne babası evlilik birliğini halen daha sürdüren ergenlerin duygu düzenleme yöntemleri ve okul davranış problemleri ile karşılaştırmalıdır.
- Gelecekteki araştırmalar ebeveynleri boşanmış ergenlerini incelerken boşanmanın zamanını dikkate almalı ve boşanma üzerinden geçen zaman göre ergenlerin duygu düzenleme yöntemlerini ve okul davranış problemlerini incelemelidirler. Benzer olarak, gelecekteki araştırmalar boşanma sürecinin (çeşitli faktörler açısından kolay-zor , anlaşmalı-çekişmeli) özelliklerine göre de ergenlerin duygu düzenleme yöntemlerini ve okul davranış problemlerini incelemelidirler.
- Gelecekteki araştırmalar nicel yöntemler kadar nitel yöntemler kullanarak ebeveynleri boşanmış lise öğrencisi ergenlik dönemindeki bireyleri incelemelidirler.

VII. KAYNAKÇA

KİTAPLAR

ADAMS, G. R. ve BERZONSKY, M. (Eds.). (2008). **Blackwell Handbook of Adolescence**. John Wiley & Sons.

BORNSTEIN, M. (ed.) (2019), **Handbook of Parenting**: Volume I: Children and Parenting, Routledge, New York.

ERİKSON. (1958) E. H. **Young Man Luther**. New York: Norton.

ERİKSON. (1968) E. H. Identity: **Youth and crisis**. New York: Norton.

GEORGE D, MALLERY P. (2010). **SPSS for Windows step by step**. A Simple Study Guide and Reference (10. Baskı). GEN, Boston, MA: Pearson Education, Inc.

GROSS, J. J. (2014). **Emotion Regulation**: Conceptual And Empirical Foundations. In J. J. Gross (Ed.), **Handbook Of Emotion Regulation**. (2nd Ed., pp. 3-20). New York: The Guildford Press.

HU, J. X., NASH, S. T. (2019). **Marriage and The Family**: Mirror of a Diverse Global Society. Routledge. p. 302. ISBN 978-1317279846.

KULAKSIZOĞLU, A. (2009). **Ergenlik Psikolojisi**, İstanbul: Remzi Kitabevi.

KULAKSIZOĞLU, A. (2019). **Ergenlik Psikolojisi**, Remzi Kitabevi, Geliştirilmiş 21. Baskı, İstanbul.

MUUSS, R. E. (1996). **Theories of Adolescence** (6th ed.). New York: McGraw-Hill.

NAKİP, M. & YARAŞ, E. (2017). **Pazarlamada Araştırma Teknikleri**. Ankara: Seçkin Yayınevi.

NAZLI, S. (2000). **Aile Danışması**. Ankara: Nobel Yayın.

PRESSLEY, M. VE MCCORMICK, C. (2007). **Child and Adolescent Development for Educators**. New York: Guilford Press.

DERGİLER

- AFIFI A. D., DAVIS, S., DENES, A. ve MERRILL, A. (2013). Analyzing Divorce From Cultural and Network Approaches. *Journal of Family Studies*, 19, 240–253.
- AFRASIABI, F. ve JAFARIZADEH, M. R. (2015). Study of The Relationship Between Personal Factors and Motional Divorce. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 6(6 S6), 406.
- AHMED, S. P., BİTTENCOURT-HEWİTT, A., SEBASTİAN, C. L. (2015). Neurocognitive Bases of Emotion Regulation Development in Adolescence. **Developmental Cognitive Neuroscience**, 15, 11–25.
- ALDAO, A., DIXON-GORDON, K. L. (2014). Broadening The Scope of Research on Emotion Regulation Strategies and Psychopathology. **Cogn Behav Ther.** 43(1):22–33.
- ALDAO, A., NOLEN-HOEKSEMA, S. (2012). When Are Adaptive Strategies Most Predictive of Psychopathology? **J Abnorm Psychol.** 121(1):276–81.
- AMATO, P. R. (2000). The Consequences of Divorce for Adults and Children. *Journal of Marriage and Family*, 62(4), 1269-1287.
- AMATO, P. R., JAMES, S. (2010). Divorce in Europe and the United States: commonalities and differences across nations. **Fam Sci.** 1(1):2–13.
- ARSLAN, C. , Hamarta, E. , Arslan, E. & Saygın, Y. (2010). Ergenlerde Saldırganlık Ve Kişilerarası Problem Çözmenin İncelenmesi. **İlköğretim Online**, 9(1) , 379-388.
- ARSLAN, G. & Balkıs, M. (2016). Ergenlerde Duygusal İstismar, Problem Davranışlar, ÖzYeterlik ve Psikolojik Sağlamlık Arasındaki İlişki . *Sakarya University Journal of Education*, 6(1), 8-22. DOI: 10.19126/suje.35977
- AUERSPERG, F., VLASAK, T., PONOCNY, I. ve BARTH, A. (2019). Ebeveyn Boşanmasının Ruh Sağlığı Üzerindeki Uzun Vadeli Etkileri – Bir Meta-Analiz. *Psikiyatrik Araştırmalar Dergisi* , 119 , 107-115.

- BABALIS, T., TSOLI, K., NIKOLOPOULOS, V., MANIATIS, P. (2014). The Effect of Divorce on School Performance and Behavior in Preschool Children in Greece: An Empirical Study of Teachers' Views. **Psychology**, 5(1), 20–26.
- BAILEN, N. H., GREEN, L. M., THOMPSON, R. J. (2019). Understanding Emotion in Adolescents: A Review of Emotional Frequency, Intensity, Instability and Clarity. **Emotion Review**, 11(1), 63–73.
- BANDURA, A. (1999). Social Cognitive Theory: An Agentic Perspective. *Asian Journal of Social Psychology*, 2, 21-41.
- BERGER, P. (2004). Bilgi Sosyolojisinde bir Problem Olarak Kimlik. Tercüme: Mehmet Cüneyt Birkök, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 1(1), 1-11.
- BİLİCİ, A. B. (2014). Boşanma Sürecinin Çocuklar Üzerindeki Psiko-sosyal Etkileri. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 18(2), 79-110.
- BLBAS, H. (2019). Statistical Analysis for The Most Influential Reasons for Divorce Between Men and Women in Erbil-Iraq. *International Journal. Malmö, Sweden*.
- BODENMANN, G., CHARVOZ, L., BRADBURY, T. N., BERTONI, A., IAFRATE, R., GIULIANI, C., BANSE, R. ve BEHLING, J. (2007). The Role of Stress in Divorce: A Three-Nation Retrospective Study. *Journal of Social and Personal Relationships*, 24, 707–728.
- BOLDT, L. J., GOFFIN, K. C., KOCHANSKA, G. (2020). The Significance of Early Parent-Child Attachment for Emerging Regulation: A Longitudinal Investigation of Processes and Mechanisms From Toddler Age to Preadolescence. **Developmental psychology**, 56(3), 431.
- BOLHARI, J., RAMEZAN ZADEH, F., ABEDININIA, N., NAGHIZADEH, M. M., PAHLAVANI, H. ve SABERI, M. (2012). The Survey of Divorce Incidence in Divorce Applicants in Tehran. *Journal of Family and Reproductive Health*, 6, 129–137.

- BOS A. E. R., HUIJDING, J., MURIS, P., VOGEL, L. R. R., BIESHEUVEL, J. (2010). "Global, contingent and implicit self esteem and psychopathological symptoms in ado-lescents". **Pers Indiv Differ**, 48, 311-316.
- BRAUNSTEIN, L. M., GROSS, J. J., OCHSNER, K. N. (2017). Explicit and Implicit Emotion Regulation: A Multi-Level Framework. **Social Cognitive and Affective Neuroscience**, 12(10), 1545-1557.
- BRENNAN, K. A. ve SHAVER, P. R. (1998). Attachment Styles and Personality Disorders: Their Connections to Each Other and to Parental Divorce, Parental Death, and Perceptions of Parental Caregiving. *Journal of Personality*, 66(5), 835-878.
- BRONFENBRENNER U, MORRIS PA. (2006). The Bioecological Model of Human Development. In: Damon W, Lerner RM, eds. *Handbook of Child Psychology: Theoretical Models of Human Development*. Hoboken, NJ: **John Wiley & Sons Inc**;793-828.
- BRONFENBRENNER, U. (1986). Ecology of The Family As A Context For Human Development. **Developmental Psychology**, 22:723–742.
- BROWN GL, MANGELSDORF SC, NEFF C. (2012). Father Involvement, Paternal Sensitivity and Father-Child Attachment Security in The First 3 Years. **J Fam Psychol**. 26:421-430.
- BROWN, S. L. ve LIN, I. F. (2012). The Gray Divorce Revolution: Rising Divorce Among Middle-Aged and Older Adults, 1990–2010. *The Journals of Gerontology: Series B*, 67(6), 731-741.
- BURNS, T. ve GOTTSCHALK, F. (2019), *Educating 21st Century Children: Emotional Well-being in the Digital Age*, **OECD Publishing**, Paris.
- CHEN, Z., SIEGLER, R. S. (2000). Intellectual Development in Childhood. In R. J. Sternberg (ed.), *Handbook of Intelligence*, (pp. 92-117). **Cambridge: Cambridge University Press**.
- CLARKE-STEWART, K. A., VANDELL, D. L., MCCARTNEY, K., OWEN, M. T., BOOTH, C. (2000). Effects of Parental Separation and Divorce on Very Young Children. *Journal of Family Psychology*, 14, 304–326.

- CLÉMENT, M. È. ve CHAMBERLAND, C. (2009). The Role of Parental Stress, Mother's Childhood Abuse and Perceived Consequences of Violence in Predicting Attitudes and Attribution In Favor Of Corporal Punishment. *Journal of Child and Family Studies*, 18(2), 163-171.
- COATES, A. A., MESSMAN-MOORE, T. L. (2014). A Structural Model of Mechanisms Predicting Depressive Symptoms in Women Following Childhood Psychological Maltreatment. *Child Abuse Negl.* 38, 103–113.
- COHEN, T. F. ve STRONG, B. (2020). The Marriage and Family Experience: Intimate Relationships in a Changing Society. **Cengage Learning**.
- COLE, P. M., MARTİN, S. E, DENNİS, T. A. (2004). Emotion Regulation As a Scientific Construct: Methodological Challenges and Directions for Child Development Research. *Child Development*. 75:317–333.
- COMPAS, B. E., JASER, S. S., BETTİS, A. H., WATSON, K. H., GRUHN, M. A., DUNBAR, J. P., THİGPEN, J. C. (2017). Coping, Emotion Regulation and Psychopathology in Childhood and Adolescence: A Meta-Analysis and Narrative Review. *Psychological Bulletin*, 143(9), 939.
- COTTER, K. L., WU, Q., SMOKOWSKI, P. R. (2016). Longitudinal Risk and Protective Factors Associated With Internalizing and Externalizing Symptoms Among Male and Female Adolescents. *Child Psychiatry & Human Development*, 47(3), 472-485.
- CROSNOE, R., ERİCKSON, K. G., DORNBUSCH, S. M. (2002). Protective Functions of Family Relationships and School Factors on The Deviant Behavior of Adolescent Boys and Girls: Reducing The Impact of Risky Friendships. *Youth and Society*, 33:515–544
- CROUCH, J. L. ve BEHL, L. E. (2001). Relationships Among Parental Beliefs in Corporal Punishment, Reported Stress, and Physical Child Abuse Potential. *Child Abuse & Neglect*, 25(3), 413-419.
- ÇELİK-ÖRÜCÜ, M., BUGAY, A., TUNA, M. E., ÇOK, F ve AŞKAR, P. (2015). “Davranış Problemleri Ölçeğinin Lise Öğrencilerinde Psikometrik

Özelliklerinin İncelenmesi”. Anadolu Psikiyatri Dergisi, Sayı: 16, No: 5, ss. 337-345.

ÇETİN, B. (2013). Sınıfta İstenmeyen Öğrenci Davranışlarıyla İlgili Sınıf Öğretmenlerinin Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 14(1), 255-269.

ÇİVİTÇİ, N., ÇİVİTÇİ, A., FİYAKALI, N. C. (2009). Loneliness and Life Satisfaction in Adolescents with Divorced and Non-Divorced Parents. Educational Sciences: **Theory and Practice**, 9(2), 513-525.

DAHL, R. E., ALLEN, N. B., WİLBRECHT, L., SULEİMAN, A. B. (2018). Importance of Investing in Adolescence From a Developmental Science Perspective. **Nature**, 554(7693), 441-450.

D'ANIELLO, C., FİFE, S. T. (2020). A 20-Year Review of Common Factors Research in Marriage and Family Therapy: A Mixed Methods Content Analysis. Journal of Marital and Family Therapy, 46(4), 701-718.

DANKULİNCOVA VESELSKA, Z., PACLİKOVA, K., FİLA KOVSKA BOBAKOVA, D., & MADARASOVA GECKOVA, A. (2018). Role of Family Composition and Functioning on Emotional and Behavioral Problems Among Adolescents. European Journal of Public Health, 28(suppl_4), cky214-214.

DENHAM, S. A., BLAIR, K. A., DEMULDER, E., LEVITAS, J., SAWYER, K., AUERBACH-MAJOR, S. (2003). Preschool Emotional Competence: Pathway to Social Competence. **Child Development**. 74:238–256.

DOMMARAJU, P. ve JONES, G. (2011). Divorce Trends in Asia. Asian Journal of Social Science, 39, 725–750.

DONNELLAN, M. B., TRZESNIEWSKI, K. H., ROBİNS, R. W., MOFFİTT, T. E., CASPİ, A. (2005). Low Self-Esteem is Related to Aggression, Antisocial Behavior and Delinquency. **Psychological science**, 16(4), 328-335.

DUY, B., YILDIZ, M. A. (2013). Ergenlerde Duygu Düzenlemenin Yordayıcısı Olarak Cinsiyet, Depresif Belirtiler ve Psikosomatik Belirtilerin

İncelenmesi. İstanbul 2013 **Dünya Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi**, 249-251.

DUY, B., YILDIZ, M. A. (2014). Ergenler İçin Duygu Düzenleme Ölçeği'nin Türkçe'ye Uyarlanması. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 5(41), 23-35.

EISENBERG, N., MORRIS, A. S. (2002). Children's Emotion-Related Regulation. **Advances in child development and behavior**, 30, 189-199.

ELLIS, B. J., SCHLOMER, G. L., TILLEY, E. H., BUTLER, E. A. (2012). Impact of Fathers on Risky Sexual Behavior in Daughters: A Genetically and Environmentally Controlled Sibling Study. **Development and Psychopathology**, 24(1), 317-332.

ERCENGİZ, M (2019). Ergenlerde Duygu Düzenleme Stratejilerinin Yordayıcı Olarak Mutluluk Düzeyindeki Rolü. *EKEV Akademi Dergisi*, 23(77), 267-78.

FALCKE, D., WAGNER, A. ve MOSMANN, C. (2013). Estratégias de Resolução de Conflito e Violência Conjugal. In: T. Féres-Carneiro (Ed). **Casal e Família: Transmissão, Conflito e Violência** (pp. 159-174).

FARRIS, D. N. (2020). Introduction: The Demography of Marriage and Family. In *International Handbook on the Demography of Marriage and the Family* (pp. 3-10). **Springer, Cham**.

FİLİZ, O. (2011). Türkiye'de Aile Mahkemeleri Uygulaması ve Uygulamanın Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 25(25), 73-96.

FOMBY, P., CHERLIN, A. J. (2007). Family Instability and Child Well-Being. **American Sociological Review**, 72, 181-204.

FREMONT, W. P. (2003). School Refusal in Children and Adolescents. **Am Fam Physician**, 68:1555-60.

- FRICK, P., MORRIS, A. S. (2004). Temperament and Developmental Pathways to Severe Conduct Problems. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*. 33:54–68.
- FRISBY, B. N., BOOTH-BUTTERFIELD, M., DILLOW, M. R., MARTIN, M. M. ve WEBER, K. D. (2012). Face and Resilience in Divorce: The Impact on Emotions, Stress, and Post-Divorce Relationships. *Journal of Social and Personal Relationships*, 29, 715–735.
- GAO, M., DU, H., DAVIES, P. T. ve CUMMINGS, E. M. (2019). Evlilik İçi Çatışma Davranışları ve Ebeveynlik: Zaman İçinde İkili Bağlantılar. *Aile İlişkileri* , 68 (1), 135-149.
- GARNEFSKİ, N., KRAAIJ, V. (2018). Ergenlerin Bilişsel Duygu Düzenleme Stratejileri ile Depresyon ve Anksiyete Belirtileri Arasındaki İlişkilerin Özgüllüğü. *Biliş ve Duygu* , 32 (7), 1401-1408.
- GARNEFSKİ, N., KRAAIJ, V., VAN ETEN, M. (2005). Specificity of Relations Between Adolescents' Cognitive Emotion Regulation Strategies and Internalizing and Externalizing Psychopathology. *Journal of Adolescence*, 28(5), 619-631.
- GENİŞ, M., TOKER, B., ŞAKİROĞLU, M. (2019). Boşanmanın çocuklara etkisi, çocuğa söylenmesi ve ebeveyn yabancılaşması derleme çalışması. *Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 3(3), 190-199.
- GOLDSMITH, H. H., POLLAK, S. D., DAVIDSON, R. J. (2008). Developmental Neuroscience Perspectives on Emotion Regulation. *Child Development Perspectives*, 2(3), 132–140.
- GROH, A. M., FEARON, R.P., BAKERMANSKRANENBURG, M., VAN IJZENDOORN, M. H., STEELE, R. D., ROİSMAN, G. I. (2014). The Significance of Attachment Security for Children's Social Competence With Peers: A Meta-Analytic Study. *Attach Hum Dev*. 16:103-136.
- GROSS, J.J. (1998). The Emerging Field of Emotion Regulation: An integrative Review. *Review of General Psychology*, 2, 271-299.

- GULLONE, E., HUGHES, E. K., KING, N.J., TONGE, B. (2010). The Normative Development of Emotion Regulation Strategy Use in Children and Adolescents: A 2-Year Follow-Up Study. *J. Child Psychol. Psychiatry*. 51, 567–574.
- GUVEN, E., ERDEN, G. (2014). Child's Marital Conflict Perceptions and Behavioral Problems. *Journal of Social Policy Studies*, 32, 33-54.
- GÜMÜŞTAŞ, F., YULAF, Y., GÖKÇE, S. (2014). Çocuk ve Ergenlerde Okul Reddi Davranışının Nedenlerinin İncelenmesi. *Marmara Medical Journal*, 27(1), 27-31.
- HALL, G. S. (1904). Adolescence: Its Psychology and Its Relations to Physiology, Anthropology, Sociology, Sex, Crime, Religion and Education. New York: **Appleton and Company**.
- HAŞİMOĞLU, A. & ASLANDOĞAN, A. (2018), Lise Öğrencilerinin Ergenlik Dönemi Sorunları Ve Duygu Düzenleme Stratejileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *ARHUSS*, 1(2), 71-83.
- HAWKINS, A. J., WILLOUGHBY, B. J. ve DOHERTY, W. J. (2012). Reasons for Divorce and Openness to Marital Reconciliation. *Journal of Divorce & Remarriage*, 53, 453–463.
- HERBA, C. ve PHILLIPS, M. (2004). Annotation: Development of Facial expression Recognition From Childhood to Adolescence: Behavioural and Neurological Perspectives. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 45(7), 1185-1198.
- HERTS, K. L., MCLAUGHLIN, K. A., HATZENBUEHLER, M. L. (2012). Emotion Dysregulation As A Mechanism Linking Stress Exposure to Adolescent Aggressive Behavior. *J Abnorm Child Psychol*. 40(7):1111–22.
- HEWITT, B. ve CHURCHILL, B. (2020). Convergence and Difference: Marriage and Family Life From a Cross-Cultural Perspective. In *Cross-Cultural Family Research and Practice* (pp. 57-102). **Academic Press**.
- HOFFERTH, S. L., PLECK, J. H., GOLDSCHIEDER, F., CURTIN, S., HRAPCZYNSKI, K. (2013). Family Structure and Men's Motivation

- for Parenthood in The United States. In: Cabrera NJ, TamisLemonda CS, eds. Handbook of Father Involvement: Multidisciplinary Perspectives. **New York, NY: Taylor & Francis**;57-80.
- HUİTT, W. ve HUMMEL, J. (2003). Piaget's Theory of Cognitive Development. **Educational Psychology Interactive**, 3(2).
- INHELDER, B. ve PİAGET, J. (1958). The Growth of Logical Thinking From Childhood to Adolescence: An Essay on The Construction of Formal Operational Structures (Vol. 22). **Psychology Press**.
- ISANGHEDİGHİ, A. J. (1994). Emotion and Learning. In Readings in Applied Psychology in Education. Calabar, **Nigeria: Bon Universal Limited**.
- JOİNER JR, T. E., KATZ, J., LEW, A. (2016). Harbingers of Depressotypic Reassurance Seeking: Negative Life Events, Increased Anxiety, and Decreased Self-Esteem Pers. **Soc. Psychol. Bull.**, 25:632-639.
- KAVAS, S. ve GUNDUZ-HOSGOR, A. (2011). It is not a big deal, I can do it, too: Influence of Parental Divorce on Professional Women's Marital Experience in Turkey. *Journal of Divorce & Remarriage*, 52, 565–585.
- KLAHR, D. (2012). Revisiting Piaget: A Perspective From Studies of Children's Problem-Solving Abilities. In M. Alan & C.Q. Paul (eds.), *Developmental Psychology: Revisiting the Classic Studies*, (pp. 56-71). **London: Sage Publications**.
- KLAUSLİ, J. F., OWEN, M. T. (2011). Exploring Actor and Partner Effects in Associations Between Marriage and Parenting for Mothers and Fathers. **Parenting**, 2011;11:264–279.
- KOÇ, M. (2004). Gelişim psikolojisi açısından ergenlik dönemi ve genel özellikleri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(17), 231-238.
- KUPERMİNC, G. P., LEADBEATER, B. J., BLATT, S. J. (2001). School Social Climate and Individual Differences in Yulnerability to Psychopathology Among Middle School Students. *Journal of School Psychology*, 39:141–159.

- LARSEN, B., LUNA, B. (2018). Adolescence as a Neurobiological Critical Period for The Development of Higher-Order Cognition. **Neuroscience & Biobehavioral Reviews**, 94, 179-195.
- LEE, F. S., HEIMER, H., GIEDD, J. N., LEIN, E. S., SESTAN, N., WEINBERGER, D. R., CASEY, B. J. (2014). Adolescent Mental Health—Opportunity and Obligation. **Science**, 346, 547–549.
- LEOPOLD, T. (2018). Gender Differences in The Consequences of Divorce: A Study of Multiple Outcomes. **Demography**, 55(3), 769-797.
- LINDSTRÖM, M., ROSVALL, M., LINDSTROM, M., ROSVALL, M. (2016). Parental Separation in Childhood and Self-Reported Psychological Health: A Population-Based Study. **Psychiatry Res.** 246:783–788.
- MACIEJEWSKI, D. F., VAN LIER, P. A., BRANJE, S. J., MEEUS, W. H., KOOT, H. M. (2017). A Daily Diary Study on Adolescent Emotional Experiences: Measurement Invariance and Developmental Trajectories. **Psychological Assessment**, 29(1), 35–49.
- MALONE, Y. (2002). Social Cognitive Theory and Choice Theory: A Compatibility Analysis. *International Journal of Reality Therapy*, 22 (1), 10-13.
- MANZOLI, L., VILLARI, P., PIRONE, G. M. ve BOCCIA, A. (2007). Marital Status and Mortality in The Elderly: A Systematic Review and Meta-Analysis. **Soc. Sci. Med.** 64, 77–94
- MCCABE, J. E. Maternal Personality and Psychopathology As Determinants of Parenting Behavior: A Quantitative Integration of Two Parenting Literatures. **Psychol Bull.** 2014;140:722-750.
- MCCOY, K. P., GEORGE, M. R. W., CUMMINGS, E. M. ve DAVIES, P. T. (2013). Constructive and Destructive Marital Conflict, Parenting, and Children's School and Social Adjustment. **Social Development**, 22(1), 641-662.
- MCLAFFERTY, M., ARMOUR, C., BUNTING, B., ENNIS, E., LAPSLEY, C., MURRAY, E., O'NEILL, S. (2019). Coping, Stress and Negative

Childhood Experiences: The Link to Psychopathology, Self-Harm and Suicidal Behavior. *PsyCh journal*, 8(3), 293-306.

MILOJEVIĆ, H. M., MACHLIN, L., SHERIDAN, M. A. (2020). Early Adversity and Children's Emotion Regulation: Differential Roles of Parent Emotion Regulation and Adversity Exposure. **Development and Psychopathology**, 32(5), 1788-1798.

MORRIS, A. S., CRISS, M. M., SILK, J. S., HOULTBERG, B. J. (2017). The Impact of Parenting on Emotion Regulation During Childhood and Adolescence. **Child Development Perspectives**, 11(4), 233-238.

MORRIS, A. S., SILK, J. S., STEINBERG, L., MYERS, S. S., ROBINSON, L. R. (2007). The Role of The Family Context in The Development of Emotion Regulation. **Social Development**, 16(2), 361–388.

MOWAFY, M., AHMED, D., HALAWA, E., EMAD EL DIN, M. (2015). Prevalence and Predictors of Emotional and Behavioral Problems Among Rural School Egyptian Adolescents. *The Egyptian Journal of Community Medicine*. 2015;33(1):79–93.

MYRUSKI, S., DENNIS-TIWARY, T. (2021). Biological Signatures of Emotion Regulation Flexibility in Children: Parenting Context and Links with Child Adjustment. *Cognitive, Affective, & Behavioral Neuroscience*, 21(4), 805-821.

NIMON, K. (2010). Regression Commonality Analysis: Demonstration of an SPSS Solution. **Multiple Linear Regression Viewpoints**, 36(1): 10-7.

ORTH, U., EROL, R. Y., LUCIANO, E. C. (2018). Development of Self-Esteem from Age 4 to 94 Years: A Meta-Analysis of Longitudinal Studies. **Psychological Bulletin**, 144(10), 1045.

OSMAN, S. R., KHALAF, S. A., OMAR, M. S., ISMAIL, T. A. (2019). Behavioral and Emotional Problems Among Adolescent Students. *Journal of High Institute of Public Health*, 49(2), 82-89.

OTTERPOHL, N., SCHWINGER, M., WILD, E. (2016). Exploring the Interplay of Adaptive and Maladaptive Strategies: Prevalence and Functionality

of Anger Regulation Profiles in Early Adolescence. **J Early Adolesc.** 36(8):1042–69.

PAULSON JF, DUBER S, LEIFERMAN JA. (2006). Individual and Combined Effects of Postpartum Depression in Mothers and Fathers on Parenting **Behavior. Pediatrics.** 118:659-668.

PEARSON, C. M., MILLER, J., ACKARD, D. M., LOTH, K. A., WALL, M. M., HAYNOS, A. F., NEUMARK-SZTAINER, D. (2017). Stability and Change in Patterns of Eating Disorder Symptoms from Adolescence to Young Adulthood. *International Journal of Eating Disorders*, 50(7), 748-757.

PEPER, J. S., POL, H. H., CRONE, E. A., VAN HONK, J. (2011). Sex Steroids and Brain Structure in Pubertal Boys and Girls: A Mini-Review of Neuroimaging Studies. **Neuroscience**, 191, 28-37.

PERALES, F., JOHNSON, S. E., BAXTER, J., LAWRENCE, D., ZUBRICK, S. R. (2017). Family Structure and Childhood Mental Disorders: New Findings from Australia. **Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol.** 52(4):423–433.

PHILLIPS, K. F. V., POWER, M. J. (2007). A New Selfreport Measure of Emotion Regulation in Adolescents: The Regulation of Emotions Questionnaire. **Clinical Psychology and Psychotherapy**, 14, 145–156.

POWERS, A., CASEY, B. J. (2015). The Adolescent Brain and The Emergence and Peak of Psychopathology. *Journal of Infant, Child, and Adolescent Psychotherapy*, 14(1), 3–15.

RICE, P. VE DOLGIN, K. (2002). Adolescents in Theoretical Context from The Adolescent: Development, **Relationships and Culture**, 10th edition. Boston: **Allyn and Bacon**.

RIJAVEC KLOBUCAR, N., SIMONIČ, B. (2018). Risk Factors for Divorce in Slovenia: A Qualitative Study of Divorced Persons' Experience. *Journal of Family Studies*, 24(3), 291-306.

- ROBBERS, S., VAN OORT, F., HUIZINK, A., VERHULST, F., VAN BEIJSTERVELDT, C., BOOMSMA, D., BARTELS, M. (2012). Childhood Problem Behavior and Parental Divorce: Evidence for Gene-Environment Interaction. *Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol.* 47: 1539–1548.
- RODGERS, B. (1994). Pathways Between Parental Divorce and Adult Depression. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 35(7), 1289-1308.
- RÖLL, J., KOGLIN, U., PETERMANN, F. (2012). Emotion Regulation and Childhood Aggression: Longitudinal Associations. *Child Psychiatry Hum Dev.* 43(6):909–23.
- RUTHERFORD, H. J. V., WALLACE, N. S., LAURENT, H. K., MAYES, L. C. (2015). Emotion Regulation in Parenthood. *Developmental Review*, 36, 1–14.
- SAARNI, C., MUMME, D., CAMPOS, J. J. (1998). Emotional Development: Action, Communication and Understanding. In: Eisenberg N, editor. *Handbook of Child Psychology: Vol. 3 Social, Emotional and Personality Development*. 5th ed. New York: Wiley. pp. 237–309.
- SABIH, F. (2020). Parenting Practices and Behavioral Problems Among Adolescents' of Parents with Psychopathology: Role of Adolescents' Coping as Moderator: **Parenting Practices and Behavioral Problems. Technium Soc. Sci. J.**, 5, 104.
- SAĞAR, M. E. & Özçelik, T. (2022). Ergenlerde Duygu Düzenleme Ve Yaşam Doyumunun Sosyal Medya Bağımlılığı Üzerindeki Yordayıcı Rolü. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(2) , 493-511 .
- SAĞAR, M. E. (2022). Ergenlerde Duygu Düzenleme, Psikolojik Sağlamlık Ve Okulda Özel İyi Oluşun Akıllı Telefon Bağımlılığı Üzerindeki Yordayıcı Rolü. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 21 (83), 926-944. DOI: 10.17755/esosder.1036794
- SANDERS, W., ZEMAN, J., POON, J., MILLER, R. (2015). Child Regulation of Negative Emotions and Depressive Symptoms: The Moderating Role

- of Parental Emotion Socialization. *Journal of Child and Family Studies*, 24(2), 402–415.
- SANDS, A., THOMPSON, E. J. ve GAYSINA, D. (2017). Long-Term Influences of Parental Divorce on Offspring Affective Disorders: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Journal Of Affective Disorders*, 218, 105-114.
- SARITAŞ, D., GENÇÖZ, T. (2011). Adolescents 'Emotion Regulation and Its Relation with Their Mothers' Emotion Regulation and Parental Rearing Behaviors. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi/Turkish Journal of Child and Adolescent Mental Health*, 18(2), 117-126.
- SATTERTHWAITE, T. D., WOLF, D. H., ROALF, D. R., RUPAREL, K., ERUS, G., VANDEKAR, S., GUR, R. C. (2015). Linked Sex Differences in Cognition and Functional Connectivity in Youth. *Cerebral cortex*, 25(9), 2383-2394.
- SCHAAN, V. K. ve VÖGELE, C. (2016). Resilience and rejection Sensitivity Mediate Long-Term Outcomes of Parental Divorce. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 25(11), 1267-1269.
- SERİN, N. ve ÖZTÜRK, S. (2007). “Anne-Babası Boşanmış 9-13 Yaslarındaki Çocuklar ile Aynı Yaş Grubundaki Anne-Babası Boşanmamış Çocukların Benlik saygısı ve Kaygı Düzeyleri.” *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(2), 117-128.
- SHİMKOWSI, J. R. ve LEDBETTER, A. M. (2018). Parental Divorce Disclosures, Young Adults' Emotion Regulation Strategies, and Feeling Caught. *Journal of Family Communication*, 18(3), 185-201.
- SHİMKOWSKI, J. R. ve LEDBETTER, A. M. (2018). Parental Divorce Disclosures, Young Adults' Emotion Regulation Strategies and Feeling Caught. *Journal of Family Communication*, 18(3), 185-201.
- SHOR, E., ROELFS, D. J., BUGYI, P. ve SCHWARTZ, J. E. (2012). Meta-Analysis of Marital Dissolution and Mortality: Reevaluating The Intersection of Gender and Age. *Social Science & Medicine*, 75(1), 46-59.

- SILK, J. S, STEINBERG, L., MORRIS, A. S. (2003). Adolescents' Emotion Regulation in Daily Life: Links to Depressive Symptoms and Problem Behavior. **Child Development**. 74:1869–1880.
- SILVERS, J. A. (2020). Extinction Learning and Cognitive Reappraisal: Windows into The Neurodevelopment of Emotion Regulation. **Child Development Perspectives**, 14(3), 178-184.
- SIM, L., ADRIAN, M., ZEMAN, J., CASSANO, M., FRIEDRICH, W. N. (2009). Adolescent Deliberate Self-Harm: Linkages to Emotion Regulation and Family Emotional Climate. *Journal of Research on Adolescence*, 19(1), 75–91.
- SIMONSSON, P. ve SANDSTROM, G. (2011). Ready, Willing, and Able To Divorce: Economic and Cultural History of Divorce in Twentiethcentury Sweden. *Journal of Family History*, 36, 210–229.
- SINGH, P., SINGH, N. (2013). Difficulties in Emotion Regulation: A Barrier to Academic Motivation and Performance. *Journal of the Indian Academy of Applied Psychology*, 39(2), 289.
- SOWISLO, J. F., ORTH, U. (2013). Does Low Self-Esteem Predict Depression and Anxiety? A Meta-Analysis of Longitudinal Studies. **Psychological Bulletin**, 139(1), 213.
- ST GEORGE, J., FREEMAN, E. (2017). Measurement of Father-Child Rough-and-tumble Play and Its Relations to Child Behavior. **Infant Ment Health J**. 38:709-725.
- STEHLİK, T. (2018). Educational Philosophy for 21st Century Teachers. **Springer** 131.
- STEINBERG, L. (2005). Cognitive and Affective Development in Adolescence. **Trends in Cognitive Sciences**, 9(2), 69-74.
- TEBEKA, S., HOERTEL, N., DUBERTRET, C. ve LE STRAT, Y. (2016). Parental Divorce or Death During Childhood and Adolescence and Its Association with Mental Health. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 204(9), 678-685.

- THOMPSON, R. A. (1994). Emotion regulation: A theme in search of a definition. In: Fox NA, ed. Monographs of the Society for Research in Child Development. Vol. 59. Chicago, IL: **University of Chicago Press**; p.25-52.
- THORNTON, A., FRICKE, T. E. (1989). Social Change and The Family: Comparative Perspectives From The West, China and South Asia. In Demography as an Interdiscipline. Edited by J. Mayone Stycos, 128–161. New Brunswick, N.J.: **Transaction**.
- TULLIUS, J. M., DE KROON, M. L., ALMANSA, J., REIJNEVELD, S. A. (2022). Adolescents' Mental Health Problems Increase After Parental Divorce, Not Before and Persist Until Adulthood: A Longitudinal TRAILS Study. **European Child & Adolescent Psychiatry**, 31(6), 969-978.
- TUNCAY, A., PIŞKİN, M. (2015). Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu. Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi, (50), 316-324.
- TWEED, J. L., SCHOENBACH, V. J., GEORGE, L. K. ve BLAZER, D. G. (1989). The Effects of Childhood Parental Death and Divorce on Six-Month History of Anxiety Disorders. The British Journal of Psychiatry, 154(6), 823-828.
- ÜNÜVAR, P. ve TAGAY, Ö. (2015). Çalışan Evli Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rollerini, Yaşam, İş Doyumu ve Evlilik Uyumlarının İncelenmesi. **Kadın/Woman** 2000, 16(1).
- VOUSOURA, E., VERDELİ, H., WARNER, V., WICKRAMARATNE, P., BAILY, C. D. R. (2012). Parental Divorce, Familial Risk for Depression and Psychopathology in Offspring: A Three-Generation Study. Journal of Child and family studies, 21(5), 718-725.
- WANG, M. T. (2009). School Climate Support For Behavioral and Psychological Adjustment: Testing the Mediating Effect of Social Competence. **School Psychology Quarterly**, 24:240–251.

- WANG, M. T., DİSHİON, T. J. (2012). The Trajectories of Adolescents' Perceptions of School Climate, Deviant Peer Affiliation, and Behavioral Problems During the Middle School Years. *Journal of Research on Adolescence*, 22(1), 40-53.
- WANG, M. T., HOLCOMBE, R. (2010). Adolescents' Perceptions of School Environment, Engagement and Academic Achievement in Middle School. *American Educational Research Journal*, 47:663–662.
- WATERMAN, A. S. (1982). Identity Development from Adolescence to Adulthood: An Extension of Theory and a Review of Research. **Developmental Psychology**, 18(3), 341.
- WATSON, J. ve NESDALE, D. (2012). Rejection Sensitivity, Social Withdrawal and Loneliness in Young Adults. *Journal of Applied Social Psychology*, 42(8), 1984-2005.
- WAY, N., GREENE, M. L. (2006). Trajectories of Perceived Friendship Quality During Adolescence: The Patterns and Contextual Predictors. *Journal of Research on Adolescence*, 16:293–320.
- WEBB, T. L., MİLES, E., SHEERAN, P. (2012). Dealing with Feeling: A Meta-Analysis of the Effectiveness of Strategies Derived from The Process Model of Emotion Regulation. **Psychological Bulletin**, 138(4), 775.
- WONG, C. W., KWOK, C. S., NARAİN, A., GULATİ, M., MİHALİDOU, A. S., WU, P. ve MAMAS, M. A. (2018). Marital Status and Risk of Cardiovascular Diseases: **A Systematic Review and Meta-Analysis**. **Heart**, 104(23), 1937-1948.
- WOOD, J. J., REPETTİ, R. L., ROESCH, S. C. (2004). Divorce and Children's Adjustment Problems at Home and School: The Role of Depressive/Withdrawn Parenting. **Child Psychiatry and Human Development**, 35, 121–142.
- WORTHMAN, C. M., TRANG, K. (2018). Dynamics of Body Time, Social Time and Life History at Adolescence. **Nature**, 554(7693), 451-457.
- YILDIRIM, N. (2004). Türkiye'de Boşanma ve Sebepleri [The Reasons for Divorce in Turkey]. **Bilig, Kıs.**, 28, 59–81.

- YILDIRIM, O. , DEMİR, Y. , SAĞLAM, Ü. , SUBAŞI, M. & YILMAZ, A. R. (2021). “Çocuk ve Ergenlere Risk Faktörü: Boşanma”. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları Dergisi, 1(2) , 79-96.
- ZERATSIÖN, H., DALSKLEV, M., BJERTNESS, E., LIEN, L., HAAVET, O. R., HALVORSEN, J. A., ve CLAUSSEN, B. (2013). Parental Divorce in Late Adolescence Does not Seem to Increase Mental Health Problems: A Population Study from Norway. **BMC Public Health**, 13(1), 1-5.
- ZİMMERMANN, P., IWANSKI, A. (2014). Emotion Regulation from Early Adolescence to Emerging Adulthood and Middle Adulthood: Age Differences, Gender Differences and Emotion-Specific Developmental Variations. *Int. J. Behav. Dev.* 38, 182–194.
- ZİNNUR KILIÇ, E. (2012). Ergenlerde Şiddet Kullanımı: Bireysel ve Ailesel Etkenler. **Nöropsikiyatri Arşivi**, 49, 260-265.

İNTERNET KAYNAKLARI

- EUROSTAT. (2018) Marriage and Divorce Statistics. Available at https://ec.europa.eu/eurostat/statistics_explained/index.php?title=Marriage_and_divorce_statistics (Erişim tarihi: 30 Ekim 2022)
- FAGAN, P. F., CHURCHILL, A. (2012). The Effects of Divorce on Children. Marriage and Religion Research Institute. Retrieved from <http://downloads.frc.org/EF/EF12A22.pdf>
- TURKİYE İSTATİSTİK KURUMU. (2018). Türkiye Evlenme ve Boşanma İstatistikleri 2018 [Turkish Statistical Institute, Marriage and Divorce Statistics 2018]. <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod%4temelist>
- TURKİYE İSTATİSTİK KURUMU HABER MERKEZİ. (2016). TÜRKİYE EVLENME ve BOŞANMA İSTATİSTİKLERİ 2016 [Turkish Statistical Institute, Marriage and Divorce Statistics 2016]. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id%424642>

TEZLER

- ABALI, S. (2006). Considering The Sexual Life As A Cause of Divorce By Women. (Unpublished Master's Thesis), Marmara University.
- AKA, B. T. (2011). Algılanan Ebeveyn Tutumları, Duygu Tanıma ve Duygu Düzenleme ile Depresyon, Obsesif Kompulsif Bozukluk ve Sosyal Kaygı Belirtileri Arasındaki İlişki. (Doktora Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- AKYÜZ UÇAR, G. A. (2019). *Kayıp Ve Yas Yaşantısı Olan Ve Olmayan Ergenlerde Duygu Düzenleme ve Öznel İyi Oluşun Riskli Davranışları Yordayıcılığının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.
- ALTAN, Ö. (2006). The Effects of Maternal Socialization and Temperament on Children's Emotion Regulation. (Unpublished master thesis). Koç University, İstanbul.
- ATAMAN, E. (2011). Stres Veren Yaşam Olayları Karşısında Bilişsel Duygu Düzenleme Stratejilerinin Depresyon ve Kaygı Düzeyini Belirlemedeki Rolü. (Yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- AYNACI, C. (2020). Lise Öğrencilerinde Anne-Baba-Ergen İlişkilerinin Benlik Saygısı ve Davranış Problemlerine Etkisinin Okul Sosyal Hizmeti Bağlamında İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- BALABAN, G. (2020). Ergenlerde Görülen Psikolojik Bozuklukların Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ve Duygu Düzenleme İle İlişkisinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Sağlık Bilimleri Üniversitesi Hamidiye Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- ÇAĞLAR, E. (2018). "Çocuk ve Ergen Psikiyatri Polikliniğine Başvuran, Ebeveynleri Boşanmış Olan ve Olmayan Çocukların Ruhsal sorunlar, Psikolojik Sağlamlık, Öz-kavramı ve Ebeveyn Kabul/Reddi Açısından ve Annelerin Benlik Saygısı ve Algılanan Sosyal Destek Açısından

Karşılaştırılması” (Uzmanlık tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
94

EKŞİ, H. (2021). Lise Öğrencilerinde Ebeveyn İlişkileri, Duygu Düzenleme Güçlüğü, Psikolojik Kontrol ve Saldırganlık Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Maltepe Üniversitesi Psikoloji Anabilim Dalı

KARACAOĞLAN, B. (2015). Bilgece Farkındalık, Duygu Düzenleme Becerisi Ve İş Tatmini Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

KAYA, İ. (2015). Ergenlerin Çocukluk Dönemi İstismar Yaşantıları İle Davranış Problemleri Ve Psikolojik Sağlamlıkları Arasında İlişkinin İncelenmesinde Otomatik Düşünceler Ve Bilişsel Duygu Düzenleme Stratejilerinin Aracı Rolü. Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.

KAYHAN, H. (2017). *Ergenlikte Saldırganlık ve Duygu Düzenleme Güçlükleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

KISMETOĞLU, G. (2019). *15 - 18 Yaş Arası Ergenlerde Duygu Düzenleme ve Bilinçli Farkındalık Becerilerinin Kaygı Düzeyleri İle İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Klinik Psikoloji Bilim Dalı

KIVISTO, K. L. (2011). Emotion Regulation As a Mediator of Adolescent Developmental Processes and Problem Outcomes (Doctoral Dissertation).University of Tennessee, Knoxville, United States.

KODAK, D. (2020). *Ergenlerde Akılcı Olmayan İnançlar İle Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Duygu Düzenleme Becerilerinin Aracı Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ÖPÖZ, T. (2017). *Spor Veya Sanatla Uğraşan Ergenlerin Duygu Düzenleme Becerileri, Sosyal Kaygı Ve Öfke Düzeyleri Arasındaki İlişki*. Yüksek

Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji
(Klinik Psikoloji) Anabilim Dalı.

SİYEZ, D. M. (2006). *15-17 Yaş Arası Ergenlerde Görülen Problem Davranışların Koruyucu Ve Risk Faktörleri Açısından İncelenmesi*.
Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.

SÖNMEZ, F. (2001). “Anne-Babası Boşanmış Ergenlerle Anne Babası
Boşanmamış Ergenlerin Benlik İmgelerinin Karşılaştırılması”
(Yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

SÜLER, M. (2022). *Lise Öğrencilerinde Duygu Düzenleme ve Psikolojik Sağlamlığın Erken Dönem Uyumsuz Şemalar Açısından İncelenmesi*.
Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim
Bilimleri Anabilim Dalı.

ŞİMŞEK, S. (2010). *Ergenlerde Davranış Problemlerinin Anne-Babadan ve Öğretmenlerden Algılanan Duygusal İstismar Açısından İncelenmesi*.
Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.

EKLER

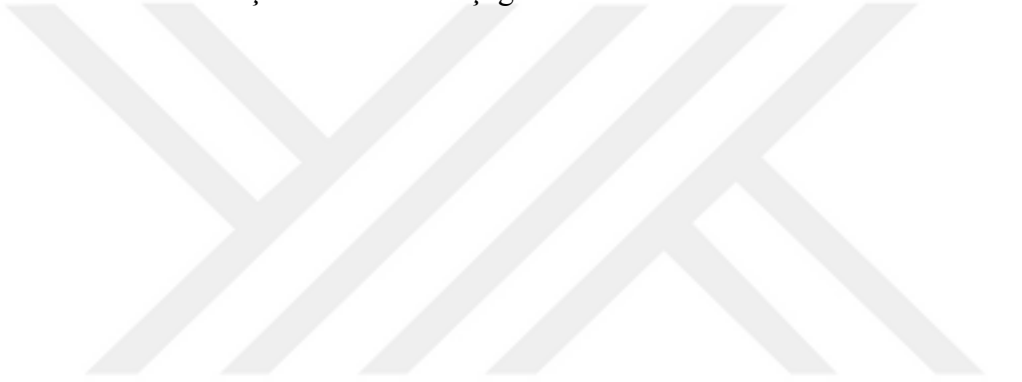
EK A : Anket Onay Formu

EK B : Anket Uygulama İzin Formu (MEB)

EK C : Demografik Bilgiler Formu

EK D : Ergenler İçin Duygu Düzenleme Ölçeği

EK E : Davranış Problemleri Ölçeği

EK A : Anket Onay Formu

Evrak Tarih ve Sayısı: 08.11.2022-68339

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı :E-88083623-020-68339
Konu :Etik Onayı Hk.

08.11.2022

Sayın Beren KALAFAT

Tez çalışmanızda kullanmak üzere yapmayı talep ettiğiniz anketiniz İstanbul Aydın Üniversitesi Etik Komisyonu'nun 03.11.2022 tarihli ve 2022/19 sayılı kararıyla uygun bulunmuştur. Bilgilerinize rica ederim.

Dr.Öğr.Üyesi Alper FİDAN
Müdür Yardımcısı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : BS44NRERK2 Pin Kodu : 08272

Belge Takip Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/istanbul-aydin-universitesi-ebys?>

Adres : Beşyol Mah. İnönü Cad. No:38 Sefaköy , 34295 Küçükçekmece / İSTANBUL

Telefon : 444 1 428

Web : <http://www.aydin.edu.tr/>

Kon Adresi : istanbul@istanbul.edu.tr

Bilgi için : Tuğba SUNNETCI

Unvanı : Yazı İşleri Uzmanı

Tel No : 31002

EK B : Anket Uygulama İzin Formu (MEB)

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Strateji Geliştirme Başkanlığı

MEHMET FATİH LEE

Sayı : E-49614598-605.01-67621271
Konu : Araştırma Uygulama İzni

04.01.2023

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi: a) Bakanlığımızın 21/01/2020 tarihli ve 2020/2 No.lu Araştırma Uygulama İzinleri Genelgesi.
b) İstanbul Aydın Üniversitesi Rektörlüğünün 30/11/2022 tarihli ve E-88083623-020-70151 sayılı yazısı.

İlgi (b) yazı ile İstanbul Aydın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Beren KALAFAT'ın "Ebeveynleri Boşanmış Lise Öğrencilerinin Duygu Düzenleme Yöntemleri İle Okul Davranış Problemleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Bartın ve Zonguldak İlleri Örneği" konulu çalışmasına veri sağlamak amacıyla anket çalışması yapma izin talebine ilişkin ilgi yazı ve ekleri Bakanlığımız tarafından incelenmiştir.

Bakanlığımıza bağlı resmi/özel okul ve kurumlarda öğrencilerin katılımıyla yapılması planlanan uygulamanın denetimi il/ilçe milli eğitim müdürlükleri ve okul/kurum idaresinde olmak üzere, kurum faaliyetlerini aksatmadan, gönüllülük esasına göre; onaylı bir örneği Bakanlığımızda muhafaza edilen ve uygulama sırasında da mühürlü ve imzalı örnekten çoğaltılan, veri toplama araçlarının <http://meb.ai/XI1mJZ> adresinden online ve yüz yüze olarak uygulanmasına ilgi (a) Genelge doğrultusunda izin verilmiştir.

Gereğini bilgilerinize rica ederim.

Mehmet Fatih LEBLEBİCİ
Bakan a.
Başkan

Ek:
1-Veri Toplama Araçları (4 Sayfa)
2-Ayşe Başvuru (2 Sayfa)

Dağıtım:
Gereği:
Bartın ve Zonguldak Valiliğine
(İl Milli Eğitim Müdürlüğü)

Bilgi:
İstanbul Aydın Üniversitesi Rektörlüğüne

EK C : Demografik Bilgiler Formu

EBEVEYNLERİ BOŞANMIŞ LİSE ÖĞRENCİLERİNİN DUYGU DÜZENLEME YÖNTEMLERİ İLE OKUL DAVRANIŞ PROBLEMLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ: BARTIN VE ZONGULDAK İLLERİ ÖRNEĞİ

Sayın Katılımcı,

Sizi, “Ebeveynleri Boşanmış Lise Öğrencilerinin Duygu Düzenleme Yöntemleri ile Okul Davranış Problemleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Bartın Ve Zonguldak İlleri Örneği” araştırmasına katılmaya davet ediyorum.

Çalışmanın bulgularının lise öğrencilerinin gelişimsel süreç olarak içinde bulundukları ergenlik döneminde sunulacak psikolojik hizmetlere fayda sağlayacağı öngörülmektedir. Bu sebeple, size sunulan ölçekleri ve demografik bilgi formunu eksiksiz ve doğru bir şekilde doldurmanız araştırmanın sonuçları açısından önem arz etmektedir. Anketi doldurmanız ortalama 10 dakika sürecektir. Araştırma, İstanbul Aydın Üniversitesi izni ve bilgisi dâhilinde yapılmaktadır. Bu ankete katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanır. Anketi doldurarak bu çalışmaya katılmayı kabul etmiş olmaktadır. Sizi rahatsız eden bir durumla karşılaştığınızda çalışmayı bırakabilirsiniz.

Anket kâğıtlarına lütfen isminizi ve kimlik tespiti sağlayabilecek herhangi bir bilgiyi yazmayınız. Bu çalışmaya katılanların bilgileri kesinlikle gizli tutulacak ve üçüncü şahıslarla paylaşılmayacaktır.

Saygılarımla,

Beren KALAFAT

İstanbul Aydın Üniversitesi Psikoloji Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi

Bilgi Formu

Açıklama: Lütfen aşağıdaki soruların cevaplarını sizi en iyi yansıtacak şekilde veriniz.

1. Cinsiyetiniz:

☐ Kız ☐ Erkek

2. Kaçınıcı Sınıfta Eğitim Görmektesiniz?

☐ 9 ☐ 10 ☐ 11

3. Kardeşiniz Var Mı?

☐ Evet ☐ Hayır

4. Annenizin Eğitim Durumu Nedir?

- ☐ İlkokul Mezunlu
☐ Ortaokul Mezunlu
☐ Lise Mezunlu
☐ Üniversite Mezunlu
☐ Yüksek Lisans/Doktora Mezunlu

5. Babanızın Eğitim Durumu Nedir?

- ☐ İlkokul Mezunlu
☐ Ortaokul Mezunlu
☐ Lise Mezunlu
☐ Üniversite Mezunlu
☐ Yüksek Lisans/Doktora Mezunlu

6. Size Göre Yaşadığınız Evin Gelir Düzeyi Aşağıdakilerden Hangisine Uygundur?

☐ Düşük ☐ Orta ☐ Yüksek

7. Okul Hayatınızda Hiç Disiplin Cezası Aldınız Mı?

☐ Evet ☐ Hayır

8. Bir Önceki Eğitim-Öğretim Yılı Sonundaki Başarı Durumunuz:

- ☐ Disiplin Cezası Aldığım İçin Belge Alamadım
☐ Belge Almadım (0,00 – 69,99 Puan Aralığında)
☐ Teşekkür Belgesi Aldım (70,00 – 84,99 Puan Aralığında)
☐ Takdir Belgesi Aldım (85,00 – 100,00 Puan Aralığında)

EK D : Ergenler İçin Duygu Düzenleme Ölçeği

Ergenler İçin Duygu Düzenleme Ölçeği (EİDDÖ)

Yaşamda zaman zaman insanların başlarına olumsuz, hoş olmayan olaylar gelir ve bu olaylara bazı tepkiler verilir. Bu tepkilerin bazıları düşüncelerle ilgili iken bazıları ise davranışlarla ilgilidir. Lütfen aşağıdaki her bir ifadeyi dikkatlice okuyarak, sıkıntı verici, olumsuz bir olay yaşadığınızda cümlede verilen durum veya davranışı ne sıklıkla yaptığınızı size en uygun olan seçeneğe çarpı işareti (X) koyunuz. Lütfen her ifade için sadece bir seçeneği işaretleyiniz ve hiçbir ifadeyi boş bırakmayınız.		Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Çoğu zaman	Her zaman
“Başıma olumsuz bir olay geldiğinde;						
1	Duruma ilişkin düşüncelerimi yeniden gözden geçiririm.	()	()	()	()	()
2	Duruma ilişkin amaçlarımı veya planlarımı yeniden gözden geçiririm, düşünürüm.	()	()	()	()	()
3	Durum üzerinde düşünüp anlamaya çalışırım.	()	()	()	()	()
4	Bir dahaki sefere neyi daha iyi yapabileceğimi düşünürüm.	()	()	()	()	()
5	Öfkemi/üzüntümü sözel olarak (örn. bağırarak, tartışmak gibi) başkalarından çıkarırım.	()	()	()	()	()
6	Öfkemi/üzüntümü fiziksel olarak (örn. kavgaya etmek, vurmak gibi) başkalarından çıkarırım.	()	()	()	()	()
7	Başkalarını kötü hissettirmeye çalışırım (örn. kaba davranarak, onları görmezden gelerek).	()	()	()	()	()
8	Başkalarına zorbalık yaparım (örn. alay etmek, itmek, dedikodu yapmak gibi).	()	()	()	()	()
9	Öfkemi/üzüntümü etrafımdaki eşyalardan çıkarırım.	()	()	()	()	()
10	Kendime zarar verecek veya kendimi cezalandıracak bir şey yaparım.	()	()	()	()	()
11	Bazı düşünceler ve duygular sürekli kafamı meşgul eder (örn. aynı şeyi düşünür dururum).	()	()	()	()	()
12	Başkalarının benden iyi durumda olduğunu düşünerek kendimi daha kötü hissedirim.	()	()	()	()	()
13	Duygularımı içime atarım, saklarım.	()	()	()	()	()
14	Sanki ben ~~ben~~ değilmişim gibi gelir (ör., kendimi bir tuhaf hissedirim, etrafımdaki şeyler tuhaf gelir).	()	()	()	()	()
15	Bu olaya ilişkin neler hissettiğimi birisiyle konuşurum.	()	()	()	()	()
16	Arkadaşlarımdan veya ailemden sarılmak, elimi tutmak gibi bedensel yakınlık ararım.	()	()	()	()	()
17	Hareketli bir şeyler yaparım.	()	()	()	()	()
18	Başkalarından tavsiye isterim.	()	()	()	()	()

EK E : Davranış Problemleri Ölçeği

Davranış Problemleri Ölçeği

Aşağıda yer alan maddeler sizlerin çeşitli davranışlarınızın sıklığını ölçmeye yöneliktir. Maddeleri dikkatlice okuyunuz ve cevaplandırırken geçmiş 2 aydan bugüne kadarki davranışlarınızı düşününüz.

Eğer o davranışı her zaman ve sıklıkla gösteriyorsanız 2'yi, bazen gösteriyorsanız 1'i ve hiç göstermiyorsanız 0'ı işaretleyiniz. Bazı maddeler size hiç uymayabilir, yine de mümkün olduğunca tüm sorulara en uygun biçimde cevap vermeye çalışınız.

Maddeler	0 (hiç)	1 (bazen)	2 (sıklıkla)
1. Okulda kurallara uyarım.			
2. Küfrederek konuşurum.			
3. Okula, derse geç kalırım.			
4. Yalan söylerim.			
5. Okulu asarım.			
6. Diğer insanlara vururum.			
7. İnsanlara kaba davranırım.			
8. Okul kurallarını ihlal ederim.			
9. Kopya çekerim.			
10. Okulu severim.			

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Beren BAYRAK

Yabancı Dil: İngilizce

Öğrenim Durumu:

- 2011-2014 , Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Sınıf Öğretmenliği
- 2009-2013 , Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Zihinsel Engelliler Öğretmenliği
- 2005-2009 , Bartın Anadolu Öğretmen Lisesi, Eşit Ağırlık Bölümü

Mesleki Deneyim:

- 2020- , Bartın Gazi Ortaokulu , Özel Eğitim Öğretmeni
- 2017-2020 , İstanbul Esenkent Atatürk İlkokulu , Özel Eğitim Öğretmeni
- 2016-2017 , İstanbul Bakırköy İlkokulu , Özel Eğitim Öğretmeni
- 2014-2016 , Nefus Nakipoğlu Özel Eğitim Uygulama Okulu III. Kademe , Özel Eğitim Öğretmeni
- 2013-2014 , Nefus Nakipoğlu Özel Eğitim Uygulama Okulu I. Kademe , Zihinsel Engelliler Öğretmeni

Ödülleri:

- 01/2023 Çalışkanlık Üstün Başarı Belgesi, MEB
- 06/2022 Çalışkanlık Başarı Belgesi, MEB
- 05/2022 Çalışkanlık Başarı Belgesi, Valilik
- 01/2022 Çalışkanlık Başarı Belgesi, MEB

